

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК»**
(15-16 травня 2015 року)

Харків
2015

УДК 80(063)
ББК 80я43
П 27

Перспективи розвитку філологічних наук. Матеріали
П 27 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15-16 травня
2015 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – 112 с.
ISBN 978-617-7178-91-9

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку філологічних наук». Розглядаються загальні питання української мови і літератури, російської мови і літератури, літератури зарубіжних країн, романських, германських та інших мов, теорії літератури, порівняльного літературознавства, теорії та практики перекладу та інші.

Збірник призначено для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться філологічними науками, а також для широкого кола читачів.

УДК 80(063)
ББК 80я43

ISBN 978-617-7178-91-9

© Колектив авторів, 2015
© Видавничий дім «Гельветика», 2015

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Жуковець Ю.О. ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНІ РОМАНИ ЮРІЯ ХОРУНЖОГО ЯК ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ.....	6
Кобилко Н.О. ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ	10
Лінійчук Т.В. «ГУМАНІТАРНА АУРА НАЦІЇ, АБО ЧОМУ З’ЯВЛЯЄТЬСЯ ДЕФЕКТ ГОЛОВНОГО ДЗЕРКАЛА?» (ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ У ВІРШАХ «БЕРЕСТЕЧКО» Л.КОСТЕНКО НА ТЛІ ХХІ СТОЛІТТЯ).....	13
Манько А.М. ПРОБЛЕМА МИСТЕЦЬКОГО ПОКЛИКАННЯ В ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «У ПУЩІ».....	16
Матюшко І.О. ЛЕКСИКА РОМАНУ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ЗАЛИШЕНЕЦЬ. ЧОРНИЙ ВОРОН».....	19

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Карпина Е.С. К ВОПРОСУ О ПАРАДОКСАХ ЛИТЕРАТУРНО-КРИТИЧЕСКОЙ РЕЦЕПЦИИ ТВОРЧЕСТВА ВСЕВОЛОДА СОЛОВЬЁВА	22
Мехасюк С.Е. ТАКТИКА И СТРАТЕГИЯ АВТОРА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ.....	25

СЛОВ’ЯНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРА

Ващук Н.О. ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ТА ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ ОЧИМА СЛОВАКА (НА МАТЕРІАЛІ «ПОДОРОЖНЬОГО ЩОДЕННИКА» ДАНИЕЛА КРМАНА)	28
--	----

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Глущик М.О. УОСОБЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ТРАДИЦІЯХ ОДНІЄЇ РОДИНИ У РОМАНІ-СІМЕЙНІЙ ХРОНІЦІ ДЖ. ГОЛСУОРСІ «САГА ПРО ФОРСАЙТІВ».....	31
Калініна А.О. ВАМПІРСЬКА ТЕМАТИКА В ЛІТЕРАТУРІ ТА КІНЕМАТОГРАФІ: ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО	34

РОМАНСЬКІ, GERMANСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бульчак Є.І., Гирин О.В. МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА ЯК ГРАМАТИЧНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ВІРОГІДНОСТІ У ПРОМОВАХ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИКІВ	37
Дизик А.О. ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	39
Зінченко Д.В. ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ	41
Корнєєва О.М. РОЛЬ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ В УТВОРЕННІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	44
Костюченко К.Є. КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ.....	47
Кріпак Ю.В. АГРЕСИВНІ ТАКТИКИ КОНФЛІКТНОГО ТИПУ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	50
Кучик Г.Б. ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ТЕКСТУ	53
Шундель Т.О. ДИСКУСІЙНІСТЬ КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ОПОЗИЦІЙНОЇ БАЗИ «ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ – ПОЯСНЕННЯ»	57

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Винар С.М. МІФ ЯК КОДИФІКУЮЧИЙ КОМПОНЕНТ ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ	60
Вороніна С.І. РЕАЛІСТИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ СВІТУ ЯК ОДНА З ДЕСКРИПТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ ДЕТЕКТИВНИХ ІСТОРІЙ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА КОНАН ДОЙЛА).....	63
Дощенко О.Г., Лазаренко Д.М. ЛІТЕРАТУРНА ПРОЕКЦІЯ ЯК ФОРМА АКТУАЛІЗАЦІЇ ГАМЛЕТІВСЬКОГО СЮЖЕТУ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ, ТИПИ І МЕХАНІЗМИ	67
Манько А.М. АНАЛОГІЇ ТА КОНТРАСТИ У НОВЕЛАХ А. ДНІСТРОВИ «БІЛА ДІВЧИНКА» Й Г. МАРКЕСА «СТАРИГАН З КРИЛАМИ»	70

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Irklii Ye.O.

COMMUNICATIVE APPROACH AS FOREIGN
(ENGLISH) LANGUAGE TEACHING 74

Куцос О.І.

АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК МЕТОД
ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕНТАЛІТЕТУ 77

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Карбан А.А.

МОВНО-ХУДОЖНІ ЗАСОБИ ФОЛЬКЛОРНИХ
ОПОВІДАНЬ ПРО ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. 81

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Воронець М.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПИСЬМОВОГО
ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ 85

Герасочкіна Т.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ
АНГЛОМОВНОЇ РЕКЛАМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ 87

Дяченко Д.О.

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМ 90

Кісіль М.В., Гриців Л.В.

СЕМАНТИЧНЕ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ
ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ 92

Кісіль М.В., Ковальська О.І.

КОГНІТИВНА МЕТАФОРА У ГЕОЛОГІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ 95

Сільнича М.О.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОСФЕРА
УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ 98

Сулименко Г.В., Демченко Н.О.

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
НА ОСНОВІ ПРОМОВ ПРЕЗИДЕНТА США БАРАКА ОБАМИ 100

Помелуйко О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ
ОДИНИЦЬ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ЯВИЩ ПРИРОДИ 102

РИТОРИКА

Levytska J.A.

ARGUMENT AS A WAY OF PERSUASION 106

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Жуковець Ю.О.

студент,

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНІ РОМАНИ ЮРІЯ ХОРУНЖОГО ЯК ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Українська історико-біографічна епіка завжди викликали значно ширший, ніж власне художній, інтерес – читачі вишукували самотні код національного героя, знайомилися із біографіями видатних українців, чії життєписи є взірцями для наслідування. Сьогодні, у вирішальний для української державності час, ознайомлення школярів із кращими зразками історико-біографічної романістики є життєдайним джерелом національно-патріотичного виховання. Серед кращих зразків історико-біографічної епіки виявляються художні твори Юрія Хорунжого, яким властиві широкий тематичний спектр і багатство жанрово-композиційних форм.

Метою пропонованої статті є вироблення оптимальних шляхів ознайомлення школярів з творчістю письменника на уроках позакласного читання.

Об'єктом стали історико-біографічні романи Ю. Хорунжого «Борвій», «Вірую»

Теоретико-методологічну основу студії склали праці українських літературознавців й учених-дидактів, котрі стосуються природи історичної прози та методичних шляхів її вивчення в школі.

Однією з найбільш ефективних форм ознайомлення зі спадщиною Ю. Хорунжого є уроки позакласного читання. Методика підготовки уроку позакласного читання за творами Юрія Хорунжого має базуватись як на загальних нормах підготовки такого роду занять, так і на специфічних методах, спрямованих на максимальне зацікавлення учнів у прочитанні та аналізі історичних творів. Специфіка вивчення історико-біографічних романів Юрія Хорунжого визначає об'єктну базу проведення уроку позакласного читання.

Саме ці твори письменника є найбільш раціональним вибором для винесення на розгляд учнів 10-11 класів, оскільки вони найбільш доступно та водночас образно змальовують ті ключові історичні епохи з життя України та ті постулати, розуміння яких має формуватися в учнів.

Враховуючи те, що на уроці позакласного читання потрібно поглибити знання учнів про письменника та його історичні твори, ознайомити з романом

«Борвій» та «Вірую», розкрити своєрідність змалювання історичної діяльності Михайла Грушевського та Михайла Старицького, слід вибрати нетрадиційний урок з елементами рольової гри та широким використанням групових технологій.

На позакласному читанні, де за короткий час слід опрацювати якнайбільше інформації, дуже доречно групова організація роботи. Виокремимо основні види можливих завдань для роботи на уроці позакласного читання з вивчення творів Юрія Хорунжого:

1. Групова робота – інтерактивна акторська гра «Інтерв'ю».

У цій формі можна організувати інтерпретацію інтерв'ю з Юрієм Хорунжого.

До уроку варто взяти епіграф і записати його на дошці та в зошити: «Засуджую гніт і насильство, звідки вони б не виходили, із слов'янських чи германських кіл, і не співчуваю проповідям відчуження від західноєвропейського культурного життя, від спільних течій та ідей» (Ю. Хорунжий).

На початку уроку актуалізуємо опорні знання учнів, окреслюємо завдання і цілі уроку, а потім запрошуємо послухати інтерв'ю з письменником (у ролі Ю. Хорунжого – підготовлений учень). Творча група «біографів» підбирала вдома запитання, а лідер групи готувався до відповідей на них від імені письменника.

2. Робота учнів в стилі «мікрофону».

Ключові запитання на початку аналізу твору можна розкрити методом «мікрофону».

- У якому часовому просторі відбуваються події роману?
- Хто є головним носієм проблем твору?
- Яким ви знали і уявляли Михайла Грушевського до читання цього роману?
- Яким він постав перед вами зі сторінок роману?
- Що вас найбільше зацікавило у творі?
- Які сторінки роману вам захотілось перечитати?
- А що ви прочитали такого, що суперечить вашим поглядам, переконанням?
- У чому ви вбачаєте неповторну цінність цього роману?
- Як ви поставитесь до твердження Романа Іваничука, який вважає, що для створення такої книги «треба було піднятися на висоту національного подвигу»?

Після цього слово надається творчій групі, яка вивчала сюжетні лінії твору і заготувала опорний цитатник, з яким і ознайомлює весь клас.

3. Найбільш гострі проблемні запитання, які порушує Юрій Хорунжий у своїх творах «Борвій» та «Вірую» варто обговорити, застосувавши технологію групової роботи «акваріум». Так, учні розбиваються на кілька груп, кожна з яких отримує картки. Потрібно проаналізувати текст,

охарактеризувати вчинки, міркування, плани, дії Михайла Грушевського та Михайла Старицького і зробити висновки про їхні риси характеру.

Загальне правило при виборі методів проведення уроку позакласного читання на основі творів Юрія Хорунжого – це синтез інтерактивних інструментів та пізнавально-описових методів. Аналізуючи результативність уроку позакласного читання, зокрема роль групової роботи на уроці, доходимо висновку, що школярі мають змогу отримати максимум інформації, обмінюватися думками, обговорювати цікаві проблеми, вчитися переконливо доводити свою позицію, оцінювати рівень своєї компетентності та здатність контактувати з ровесниками.

Підсумовуючи вивчення романів Юрія Хорунжого, варто поділити клас на декілька груп залежно від форми здійснення такої перевірки: усної чи письмової.

Якщо перевірка знань здійснюється на уроці безпосередньо, то в даному випадку можна застосовувати такі усні методи:

1. Метод інсценування та перехресний метод

Учням пропонується розіграти зустріч головних героїв роману «Борвій» та «Вірую» Михайла Старицького та Михайла Грушевського. Найкраще такий метод застосовувати після визначення рис характеру цих героїв.

Головна ідея інсценування – відобразити полеміку Михайла Старицького та Михайла Грушевського на одну з двох тем на вибір:

- «Україна заслужила бути незалежною»
- «Захист своєї Любові і захист своєї Батьківщина – поняття взаємовиключні»

Учням пропонується на підставі вже проаналізованих творів у ролях відобразити погляди основних героїв на обрану тему.

2. Метод аналізу твору

Твори Юрія Хорунжого відзначаються особливим стилем, не зовсім притаманним історичним романам. У його творах тісно переплітаються історичні документи та асоціативно-психологічні інтерпретації. Тому, цікавим завданням для учнів може стати аналіз творів – виписати з твору «Вірую» реальні документи, які подає і на які посилається автор, та історичні дані, які на думку учнів є вигаданими. При цьому, учні можуть поділитись на дві групи, одні шукають вигадані дані, а інші – документально підтвержені.

Результати таких досліджень можуть бути представлені на уроці у вигляді обміну цитатами.

3. Інтерв'ю

Учням пропонується уявити себе в ролі Юрія Хорунжого та підготуватись до інтерв'ю. Учитель буде задавати по три коротких запитання учневі, на підставі яких буде визначатись загальне володіння учня як інформацією про автора, так і змістом його творів.

4. Аналітична робота

З метою розвитку аналітичних умінь та вияву оціночних характеристик творів, учням варто запропонувати підготувати усну відповідь на запитання «Хто витримав іспит на звання Українця у творах Юрія Хорунжого?».

Для письмової форми перевірки знань можна запропонувати учням такі завдання:

1. Написати твір-роздум: «Моя оцінка діяльності Михайла Грушевського».

2. Скласти опорну схему розповіді про життєвий і творчий шлях Михайла Старицького.

3. Виписати з роману «Борвій» та «Вірую» афоризми і прокоментувати їх.

Це завдання можна виконати й у формі складання таблиці, де в одній колонці були б виписані знайдені афоризми, а в іншій – коментар учня щодо цих висловів. Такий підхід дозволяє з одного боку збагатити словниковий запас учнів, а з іншого – виробити в них вміння роботи аналіз, критично підходити до тих постулатів, які вони зустрічають у творах.

Таким чином, вивчення історично-біографічних романів Юрія Хорунжого має свої особливості, які потрібно враховувати на всіх етапах ведення уроку, починаючи від підготовки вчителя до уроку і завершуючи формуванням завдань на перевірку знань учнів щодо вивченого матеріалу. З огляду на необхідність формування належної мотивації серед учнів до вивчення такого роду творів, виокремлення критичних вмінь та навичок ведення дискусій на підставі проаналізованого матеріалу, на нашу думку, найбільш доцільними під час проведення уроку позакласного читання творів Юрія Хорунжого є в першу чергу нетрадиційні методи, зокрема: інтерв'ю, бесіди, порівняння, інсценування та рольові ігри.

Список використаних джерел:

1. Полтавчук В. Біографічний роман і проблема виховання історією / В. Полтавчук В. – К. : Т-во «Знання» УРСР, 1989. – 48 с.

2. Проценко О. Методичний посібник до вивчення спецкурсу «Еволюція історичного роману в українській літературі 90-х років ХХ століття» (на допомогу студентам 4 курсу філологічного факультету) / О. А Проценко. – Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2003. – 74 с.

3. Ромащенко Л.І. Жанрово-стильовий розвиток сучасної української історичної прози: основні напрямки художнього руху: Монографія / Л. І. Ромащенко. – Черкаси: Вид-во Черкаського держ. ун-ту ім. Б.Хмельницького, 2003. – 388 с.

4. Хорунжий Ю. Вірую: [іст. роман] / Юрій Хорунжий. – К. : «Школа», 2009. – 428 с.

5. Хорунжий Ю. Борвій. – К., «Радянський письменник», 1987. – 475 с.

Кобилко Н.О.

*учитель вищої категорії, «старший учитель»,
Вищевеселівська загальноосвітня школа I-III ступенів
Великописарівської районної ради Сумської області*

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Школа XXI століття зумовлює необхідність докорінного переосмислення освітньої парадигми, актуалізації змісту, технологій становлення особистості учня як суб'єкта й проектувальника життя, створення проектно-життєвого простору, спрямованого на розвиток і самореалізацію компетентної, конкурентноспроможної особистості, яка вміє творчо вирішувати проблеми, прагне змінити на краще своє життя й життя країни.

Сьогодні головним виміром якості функціонування освітньої системи має бути здатність молодого покоління повноцінно жити й активно діяти в новому світі. Щоб прийняти історичний виклик XXI століття, освіта повинна мати випереджальний характер, тобто бути націленою в майбутнє, на вирішення проблем нового століття. На допомогу приходять використання нових технологій, а саме – методу проектів.

Загальні теоретичні положення щодо методу проектів розглядаються в працях як українських (К. Баханов, А. Касперський, О. Коберник, Є. Павлютенков, В. Сидоренко, С. Ящук), так і російських (Е. Полат, Н. Пахомова, Н. Матяш, І. Чечель) науковців. Хоча термін «метод проектів» не є новим (з'явився вперше в 1908 році), сьогодні він розглядається як система інноваційної педагогічної роботи.

Так як не існує однозначного трактування поняття «метод проектів» у психолого-педагогічній літературі, ми звернулися не стільки до його аналізу з метою визначення сутності терміна та з'ясування основних ознак, скільки до можливості використання в процесі викладання української мови та літератури.

На сьогодні кожна людина, пов'язана з освітою, усвідомлює: творчий учень потребує творчого вчителя. Маємо на увазі людину-фахівця, яка відмовилася від ролі ретлянслятора готових істин і перейшла на позицію консультанта. Він же – організатор навчальної взаємодії як діалогічного спілкування, спільної пошукової діяльності, що сприяє розвитку інтелектуальних і творчих здібностей кожної дитини.

У чому сила методу проектів? У тому, що це метод поєднання теорії з практикою. Одна з основних стратегій сучасного навчання полягає в умінні педагога розробляти уроки, беручи за основу засадчі проблеми шкільного курсу. При цьому не остання роль відводиться особистості вчителя.

Оскільки метод проектів безпосередньо пов'язаний із реаліями сучасності, упроваджуючи його, учитель має знаходити вихід на життєві проблеми в конкретній навчальній темі. Якщо це урок української мови, то

особливостями змістових ресурсів є особистісно значущі аспекти навчальних тем, фактори мотивації навчальної діяльності. На уроках літератури такими особливостями є ідейно-емоційні оцінки вивчених художніх творів.

Готуючись до уроку за методом проектів, учитель має чітко усвідомлювати, який зміст проекту він запропонує створити учням. Така діяльність має виходити за межі навчального предмета, поєднувати його з іншими науками, мистецтвом, спиратися на загальнолюдські цінності.

Урок літератури повинен викликати колективне художнє переживання й обмін естетичними емоціями, підготувати учня до діалогу з письменником. Творча діяльність, як правило, починається із проблеми. Найчастіше проблемна ситуація створюється на початку заняття і стає основою до всього уроку. Проблемні завдання й запитання для учнів розглядаються нами як поштовх для розвитку мислення, реалізації його потенціалу. При цьому головною має бути самостійна навчально-пошукова діяльність школярів. Доведено, що, чим важче дістається інформація, тим краще вона запам'ятовується.

Наприклад, вивчаючи в 10 класі п'єсу І. Карпенка-Карого «Хазяїн», звертаємо увагу на слова Г. Сковороди: «Коли хочемо виміряти небо, землю і море, маємо виміряти самих себе...». Далі виникає питання: кого ж із героїв ми будемо вимірювати й що братимемо за головне в цьому вимірі? Саме це стає етапом підготовки до проекту. На цьому етапі використовується «мозковий штурм» із подальшим колективним обговоренням. Після формування груп, розподілу обов'язків обговорюються можливі методи дослідження пошукової інформації, способи оформлення кінцевого результату. У процесі роботи над цим проектом учитель досягає мети: учні, маючи бажання дійти до суті, опрацьовують творчість Г. Сковороди, І. Карпенка-Карого, проводять компаративний аналіз наробок письменників, зв'язок із сучасністю та життям, а головне – задумуються над власним «Я». Презентацією цього проекту є написання творчої роботи.

Аналогічно проходить робота над проектом за висловом Г. Сковороди: «Не зовнішня наша краса, але наша думка – головне наша людина. В ній ми перебуваємо, а вона є нами». Роботу презентували групи учнів (визначені за здібностями): «історики», «літературознавці», «науковці», «письменники». Кожний, маючи власну думку, підтверджену фактами, дискутував з іншими учасниками проекту, порушував «вічні» теми в літературі, створював модель власної поведінки.

Спробу новітнього прочитання поеми Т. Шевченка «Катерина» теж презентували шляхом внутрішньопредметних зв'язків: переосмислили твір очима сучасного поета-земляка В. Затулівітра. Створення проблемної ситуації акцентувалося на трагічному фіналі, який вимагав від старшокласників аргументованого власного бачення. Акордом до всього уроку стали слова В. Затулівітра: «Білена снігами Україна/ на яку Шевченко нам спромігсь/ Боже, як же ти мені стоїш!»

Таким чином, ми бачимо, що досить важливого значення під час виконання будь-якого проекту набуває постановка проблеми-задачі. Так, після

вивчення повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» учням був запропонований проект «Дерево мого роду». Мета роботи: усвідомлення учнями питання значимості подружнього життя. Ключове питання, що виникло при цьому, здавалося досить простим: у чому полягає основа міцності родини? Дослідницька робота проводилася учнями індивідуально, бо кожен мав виготовити дерево власного роду.

У визначені терміни учні звітують перед учителем про результати своєї роботи. Відбувається активне обговорення аспектів тематичних питань, підсумовуються проміжні результати роботи над проектом. Учні висловлюють різні думки, аргументують їх. Суть обговорення не скільки в дискусії, стільки в розкритті різних поглядів на проблему, визначенні власної життєвої позиції. Робота ж учителя при цьому полягає в простеженні логіки думок школярів, коригуванні їх розумової діяльності, тактовному виправленні помилок. Не нав'язуючи власної думки, учитель підводить дітей до певних висновків, висловлює побажання.

Підготовка проекту з мови орієнтує більше не на пошукову, а творчу діяльність школярів. Результатом такого проекту можуть стати твори різних жанрів, виставки, свята. Найчастіше використовуються індивідуальні та групові проекти. Найдоцільніше проводити паралель між уроками літератури та мови. Тому такі уроки-проекти мають дещо інтегративний характер. Для учнів є важливим усвідомлення того, що «Мова – це немов кров, що оббігає тіло нації. Виточи з людини кров і втече життя, відбери народові мову – і він помре». Ці слова талановитого галицького педагога Юліана Дзеровича стали началом у вивченні дітьми рідної мови, бо вона є основою в національному вихованні учнів. Усвідомлення дитиною своєї приналежності до української нації – процес довготривалий. Не можна за один чи два уроки, навіть за рік виховати справжніх громадян України, які б відчули потребу працювати на благо рідної землі. Тому, крім навчальної мети, на уроках мови визначаємо ще й виховну, що становить тематичне питання, яке червоною ниткою проходить через увесь урок, а іноді вимагає додаткового часу на вирішення проблем. Своє вираження тематичне питання знаходить в епіграфі до уроку, учні ж самостійно визначають, про що йтиметься та які завдання можуть постати перед ними.

Наведемо декілька прикладів:

6 клас. Тема: «Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові». Тематичне питання: «Людина – вічна загадка природи».

8 клас. Тема: «Пряма й непряма мова. Розділові знаки при прямій мові». Тематичне питання: «Пам'ятай минуле, шануй сучасне, дбай про майбутнє».

9 клас: «Складнопідрядне речення, його будова й засоби зв'язку в ньому». Тематичне питання: «Серцем доторкнися до прекрасного, часткою душі зроби його».

Іноді один вислів охоплює цикл уроків. Так, вивчення рідної мови в 7 класі ми розпочали з девізу: «Я без тебе, мово, без зерна полова, соняшник без сонця, без птахів діброва». Протягом декількох уроків, незалежно від теми, матеріал був підпорядкований провідній ідеї – викликати почуття

любіві, захоплення рідною мовою, показати, що вона є джерелом не лише духовної насолоди, але й морального вдосконалення. Визначені групи підбирали матеріал до уроків для дослідження: «науковці», «лінгвісти», «редактори», «художники». Позитивним моментом є те, що в ході виконання завдання, кожній групі довелося звернутися не до одного джерела, та ще й аргументувати власну думку.

Байдужих не залишається. Кожен прагне відзначитися на певному етапі роботи, а підготовлені вдома завдання на наступному уроці стануть однією великою хвилиною-цікавиною.

Таким чином, у нашому дослідженні ми спробували довести, що метод проєктів як система цілей, змісту та організації навчання забезпечує активний процес взаємодії учня з навчальним матеріалом та є засобом розвитку творчої особистості як учня, так і вчителя.

Список використаних джерел:

1. Башинська Т. Проєктувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів // Дайджест педагогічних ідей та технологій. – 2003. – № 3.
2. Жиляєва Ю. М. Метод проєктів та проєктна технологія в контексті загальнопедагогічної підготовки вчителя // Вісник Житомирського педагогічного університету ім. І. Франка. – 2009. – С. 110-114.
3. Мелашенко К. М. Технологія проєктного навчання // Завуч. – 2006. – № 13, травень.
4. Ящук С. М. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проєктно-технологічної діяльності // Рідна школа. – 2004. – № 4.

Лінійчук Т.В.

викладач,

Івано-Франківський коледж

Львівського національного аграрного університету

«ГУМАНІТАРНА АУРА НАЦІЇ, АБО ЧОМУ З'ЯВЛЯЄТЬСЯ ДЕФЕКТ ГОЛОВНОГО ДЗЕРКАЛА?» (ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ У ВІРШАХ «БЕРЕСТЕЧКО» Л.КОСТЕНКО НА ТЛІ ХХІ СТОЛІТТЯ)

Первісток весни – березень – приніс українцям не лише пророка Кобзаря, але й іншого титана слова – Ліну Костенко, яка цього року відзначає 85-ий День народження. Вона – особлива жінка, яка завжди відчуває «молекулу брехні», як стверджує її близька подруга Ольга Богомолець. Ліна Костенко пройшла своє «заслання», ціною 16-річного мовчання, але спраглий читач все ж зміг дочекатися миті, щоб «напитись голосу» поетеси, адже Ліна Василівна одна з небагатьох, хто активно спрямовує свої зусилля на розширення і поглиблення процесів національного виховання, яке в теперішній складний час є надзвичайно актуальним.

Роман у віршах «Берестечко» продовжує традицію пекучої національної самокритики, що не переривалась в українській літературі ні в ХІХ, ні ХХ, а тим паче у сучасному ХХІ столітті. Надто ж багато поживи давала (і продовжує давати!) для неї наша історія.

Коли офіційно формована прорадянська ідеологічна колективна пам'ять українців здійснювала рух «від себе», свідомо відсуваючи певні теми, історичні віхи у небуття, то індивідуальна пам'ять деміурга (в даному аспекті мова йде про Ліну Костенко) мусила рухатися «до себе», що дорівнює відродженню в теперішньому духовного досвіду минулого, яке має для нас, українців, свій концептуальний характер творення нації. Власне такі духовно-енергетичні потоки націлені на корекцію «дефекту головного дзеркала».

Необхідність бути опублікованою означала, що історичний роман у віршах «Берестечко» варто читати як твір-попередження. Україна ХVІІ століття мала чогось важливого навчити Україну-сучасну, щоб попередити, щоб зберегти «гуманітарну ауру нації». Цю нележку місію взяла на себе Ліна Костенко. Історія гетьмана Богдана Хмельницького з його тріумфом і катастрофою, з його далеко не сповна використаними шансами мусила спонукати до осмислення коротких і тяжких уроків творення держави як вождями, так і всією нацією.

Від депресії до воскресіння – таким є коло душевних станів Богдана Хмельницького в романі Ліни Костенко. Він прокручує в пам'яті все, що сталося, щоб укотре повернутися до найголовнішого питання: «Усе ж було за нас. Чому ж програли ми?» Чому, будучи озброєними духом великої ідеї, змогли допустити «дефект головного дзеркала»?! [1, с. 35].

Біль поразки в усі часи однаковий. Власне у її повторюваності є певний національний фатум. На превеликий жаль, менталітет українців такий: якщо щось добре – то це «ми», якщо погане – то це «вони». І так домінує в суспільстві. Ми не вміємо давати оцінку, передусім, собі, а всі біди намагаємося перекласти на чужі плечі. Ще одна прикра, але важлива істина: ніколи не цінується та свобода, яка приходить без крові. Але сьогодні наш народ платить надто велику жертву за свободу, волю та незалежність України, за збереження її соборності, за єдність поглядів.

Іноді поразка в стократ дорожча за перемогу, іноді вона може бути кориснішою для усвідомлення. Поразка – це не завжди поразка. У ній можна шукати й позитивні сторони, що, власне, Ліна Костенко й робить. Основний нерв «Берестечка» – в останніх рядках, що є пророчими:

Життя людського строки стислі.

Немає часу на поразку [2, с. 170].

Наведені слова слід трактувати патетично, адже можна стверджувати, що роман не про Богдана Хмельницького, а про нашу українську націю, яка є абсолютно відмінною від інших націй. Вона наша! І в цьому вчувається те багатопланове патріотичне почуття і відчуття Вітчизни, якого нам так бракує. Відчуття української ідентифікації, а найбільше – єднання!

Гірка «наука поразки» спонукає гетьмана до діагностування національних «хвороб» – і він напружено, з досадою, а то й сарказмом

розмірковує над ними. Про брак переможного духу в критичних ситуаціях, продукування перевертнів, завжди готових перекинутися до ворога заради інтересу чи то власної фінансової вигоди («Один за тебе умре. Другий тебе продасть. Третій не знає, хто його мати»); «кляту щирість», що є синонімом простодушності й наївності. Але найчастіше – про брак єдності, метушню довкола булави і «мискоборство»:

Є боротьба за долю України.

Все інше – то велике мискоборство [2, с. 105].

Особливо відчутний голос автора у тих фрагментах Богданового монологу, де йдеться про потребу нації у Слові «піїта», яке б доповнило націю інтелектуальною і культурною потугою:

Ну, а якби нам матінка Оранта

Підкинула Вергілія чи Данта?

То й був би він тут за прибуду

І невідомий на весь світ

Неодукованого люду

Неошанований піит [2, с. 97].

Варіації цієї теми ще не раз з'являться в роздумах гетьмана, якому зовсім не байдужа «гуманітарна аура нації». У Хмельницькому Ліна Костенко знайшла свого однодумця. Сповідь гетьмана тут можна вважати сповіддю самої авторки.

Повільно й надзвичайно важко «виринає» гетьман зі своєї депресії, щоб знову зібрати військо і знову стати на чолі України, яка так прагне волі, яка так чекає свого героя.

Роман написано в традиції «зміцнення сердець»: герой проходить через очищення трагедією, поразку – подолано, і хоч тріумфу в Ліни Костенко немає, історією є світло надії, без якого життя не мало б жодного сенсу. Це – світло катарсису, що має відроджувальну силу [3, с. 43]. «Берестечком» Ліна Костенко вносить новий струмінь у розуміння дня теперішнього як закономірної ланки у ланцюгу національної свідомості українців, як приклад самовідданості державі, як конституція патріотичного виховання во ім'я зміцнення національної самосвідомості українського народу.

Список використаних джерел:

1. Іванишин П.В. Національний спосіб розуміння в поезії Т.Шевченка, Є.Маланюка, Л.Костенко / П.В.Іванишин – Київ : Академвидав, 2008. – 392 с.
2. Костенко Л.В. Берестечко / Л.В.Костенко – Львів : Каменяр, 2007. – 170 с.
3. Тарнашинська Л.Б. Час у творчості Ліни Костенко як темпоральний код структури людського досвіду / Л.Б.Тарнашинська // Слово і час. – 2005. – № 6. – С. 42-53.

Манько А.М.

студентка,

Науковий керівник: Пінчук Т.С.

кандидат філологічних наук, професор,

*декан факультету української філології та соціальних комунікацій,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМА МИСТЕЦЬКОГО ПОКЛИКАННЯ В ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «У ПУЩІ»

Драматична поема Лесі Українки «У пущі» покликана розкрити тему протиставлення митця темному світові оточуючих його людей. Мистецький твір відбиває події XVII століття – часу розквіту християнської доби, що вела нещадну боротьбу проти ересі, сект. Цей факт призводить до вимушеного покидання пуританами Англії та заснування своїх общин у пущах Північної Америки.

Події драматичної поеми переносять читача в колонію американських переселенців, де де-юре панує рівність та незалежність, де-факто продовжують існувати релігійні утиски.

Доля талановитої, обдарованої людини є досить близькою автору, тому з усією глибинною симпатією та пошаною зображує вона головного персонажа твору Річарда Айрона. Часом образ головного героя настільки зближується з образом самої письменниці, що він стає немов маскулінним її віддзеркаленням.

З перших сторінок поеми постає релігійна суперечка, що отруює життя в родині Айронів. Мати Едіта запекло намагається довести свою точку зору щодо важливості релігії в житті, при цьому моралізаторство жінки направлене головним чином на намагання відвернути сина від юродивого діла: від заняття скульптурою, що є для митця, як пізніше виявиться, взагалі єдиною розрадою у тривіальному житті в невеличкій колонії в Масачузеті: *«Для мене се не іграшка, матусю. / Ти знаєш се, та споритись не час»* [2, с. 48].

Згодом під час словесних перепалок з непрошеними гостями, учасниками громади, Річард виголошує такі слова на захист свого мистецтва: *«О, я знаю! / Ви хочете. Щоб зрадив я скульптуру? / Не можу я, бо зрадником не вдався. / Та навіть хоч би й зрадив як Іуда, / я, певне б, і повісився, як він»* [2, с. 104].

Конфлікт поеми розгортається на тій підставі, що скульптор Річард йде проти заповідей Божих, на думку учителя й проповідника Годвінсона, який, однак, сам не дотримується тих принципів, яких проповідує: *«Так, я маю хату, / але громада з добрості своєї / замість хатини кам'яницю хоче / для мене збудувать... / Тепер се при тісноті не вигідно...»* [2, с. 61].

Річарда не приваблює робота задля блага громади, яку блаженно сприймають усі, у тому числі й Едіта, Річардова мати. Однак розум скульптора не затьмарює загальна сліпа віра, навіть різка зміна поглядів кращого друга Джонатана не може повернути його до роботи на користь

громади. Річард залишається вірний своїм переконанням: *«В такій громаді, справді, повна воля / всім фарисеям»* [2, с. 64]. Річардові бридке сліпе раболіпство оточуючих, його вражають, однак і не дивують слова друга родини Джошуа Кембля: *«Але громада не питає думки / того, хто супротивиться рішницям. / Що хочеш, думай, – а коритись мусиш. / Громадська влада – то єсть божья влада, і всяка думка хай мовчить при ній»* [2, с. 64].

Річарда засуджують спочатку за те, що він просто займається скульптурою, що громадою, головним чином, в особі Годвінсона ніяк не може бути прийняте. Порушення другої заповіді про заборону створення собі всякої подоби кумира, підігріте образою за виліплену племінником Річарда Деві та самим Річардом кумедну довгоносу фігуру його, Годвінсона, останній наважується на рішучі дії проти майстра, що включають у себе не лише намагання вплинути на митця через його родину безпосередньо, а й через громаду: *«Сей чоловік одразу став мені / мов камінь спотикання на дорозі, / хоч я йому ніколи зла не зичив... / Брат Джошуа посвідчить, / яку вчинив наругу надо мною / ненависний сей ідолотворитель...»* [2, с. 110]; *«Сей чоловік вже змарнував талант, / розтринькав, мов п'яниця. Чи ж не міг він / навчитись на чужині хистів добрих / або наук потрібних? Ні, віддався / диявольському хисту – скульптурі»* [2, с. 122].

Його обвинувачують усі: мати, члени громади, колишні друзі та приятелі, навіть донька Кембля, Дженні, намалювавши в своїй уяві кохання до Річарда, вона звинувачує його аморальності при членах громади, розкривши при всіх присутність в домі Айронів сторонньої дічини-індіанки – моделі для скульптури митця: *«Нізащо в світі не піду за його!.. / От, люди добрі, / вже Річард Айрон має жінку в хаті, / нехай же він тримається її»* [2, с. 114-115].

Таким чином, потерпівши зневагу серед близького оточення, яке вщент фанатично зруйнувало всі його майстерні доробки, потерпівши несправедливого осуду та діставши проклять, Річард змушений був виїхати до Род-Айленду: *«Мовчить, злиденне кодло! Невігласи! / Я сам іду од вас! У дикій пуці / є дикі люди – не дикіші вас! / Геть! Розступіться, дайте шлях! Інакше / я сам собі дорогу проложу!»* [2, с. 128].

Саме в останній репліці персонажа розкривається символічність назви драматичної поеми «У пуці», що розкриває саме ту людську пуцу, в якій перебуває герой, у якій він майже тоне зі своїм талантом, у пуці, де вихвалять Бога, але не цінують Божого дару в людині.

Річард більше не зміг перебувати серед непрохідних хащів людської сліпоти та жорстокості, про які колись при нагоді згадував Джонатану: *« Я бачу, тут, в новому краю треба / хащів розчистити вперед чимало, / а потім вже розпалювать багаття... / Ну, пуца ся мене найменш лякає, хоча й вона чимало силу нищить. / Тут навіть пуці пунької немає. / Та се ще байка, може, згодом знайдеш... / Тут між людьми ростуть лихі терни»* [2, с. 83].

Однак у Род-Айленді на Річарда чекає нове випробування вже іншими прошарками суспільства. Його талант скульптора і тут виявляється майже непотрібним. Прекрасну скульптуру майстра воліють радше використати для

утилітарних потреб у ролі манекена для жінки-кравчині, втомленої від примхливих панночок. Річарда Айрона в Род-Айленді сприйняли скоріше як служителя науки, ніж мистецтва. Громадянин Род-Айленду Джонс навіть пропонує творцеві прекрасного стати компаньйоном для виліплювання горщиків: *«А вас просив би я зразки ліпити, – / ви чоловік тямущий і бувалий, / набачили усякого начиння / по тих Італіях... там лепський крам! / Так я гадав: як має майстер Річард / знічев'я тут собі ляльки робить...»* [2, с. 139].

Отже, змінивши одну «пуху» свого існування на іншу, Річард тим самим не змінив суттєво свого положення в суспільстві. Так же, як і раніше, його талант мало цінують, маючи охоту лише експлуатувати його у власних цілях. Подібне ставлення до нього, до його ремесла, як забавки, ляльки для життям побитою людини наштовхують метра на невеселі роздуми, що розкривають перед читачем коротку книгу життя талановитої, але безталанної людини: *«Який я самотній, боже правий! / Що ж, я досяг, чого хотів, – я вільний. / Розбив усі кайдани свого серця / і серце вкупи з ними. Так, я вільний. / Нема у тьмі ні вину, ні дороги, / нема й мети... До краю доборовся... / Невже тепер, як переміг я все, / мене самого переможе туга? / Ні, те, для чого я всього відкріся, / нехай мене рятує. Іскра божжа! / Спалила ти мені оселю рідну, / тепер світи для мене на чужині, / багаттям хатнім стань... / Не б'є моя фантазія крилами, бо зламані... / Чого мовчиш ти, думко? / Рятуй мене!.. Чогось замерло серце... / Втомилось битись? Так... І я втомився...»* [2, с. 156].

Останньою іскрою в житті талановитого скульптора стала пропозиція мессера Антоніо поїхати з ним до Італії, аби не змарнувати, не закопати в землю його талант. Однак Річард розуміє, що його час лаврових вінків уже закінчився, вимучений і стомлений він навряд чи зміг би з колишнім азартом взятися до улюбленої справи. Сучасний Річард – це лиш тінь колишнього Річарда, і Айрон це чудово розуміє, тому відмовляє в пропозиції: *«Тепер – вже пізно. Як мені вернутись / в той край, де бачили мене колись / у розцвіті, де всі колись на мене / великі надії покладали? / Що ж я там покажу? Чим похваляюся?»* [2, с. 167].

Завершує свій твір Леся Українка мінорною сценою гірких роздумів автора, що в унісон звучать з органним реквіємом за вікном. Авторські розмірковування про пекло (в якому Річард був і дотепер), про рай, вслухання в сурми янгола, думки про янголів смерті, відчуття близького наближення свого кінця – саме такою є остання сцена драматичної поеми.

Таким чином, автор логічно підвела реципієнта до останнього подиху життя талановитої людини, великого скульптора Річарда Айрона, який волею долі мусив залишити Італію, де майстерність таланту процвітала, заради тих, хто потім першими його зрадили. Марні блукання в пошуках власної долі врешті-решт призводять до повного розчарування, втрати сил та натхнення.

Талановита людина відчуває свою непотрібність у тривіальному світі користі, утилітаризму, релігійного фанатизму. Мистецтво, як і все на світі, перевіряється часом, дане Лесею Українкою на початку ХХ століття «свобод» в американському суспільстві виявилось таким правдивим і прозорливим, що не втратило соціального сенсу і до наших днів.

Список використаних джерел

1. Новий довідник: Українська мова та література. – К.: ТОВ «КАЗКА», 2005. – 864 с.
2. Українка Леся. Драматичні твори / Передм. С. М. Шаховського. – К.: Веселка, 1982. – 357 с.

Матюшко І.О.

аспірантка,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ЛЕКСИКА РОМАНУ ВАСИЛЯ ШКЛЯРА «ЗАЛИШЕНЕЦЬ. ЧОРНИЙ ВОРОН»

Цей роман відтворює одну з найдраматичніших і найбільш замовчуваних сторінок історії України – боротьбу українських повстанців проти окупаційної російської влади у 1920-х роках. Автор працював над твором майже тринадцять років, він написаний на основі історичних документів і за характером описаних у ньому подій є надзвичайно близьким до сьогодення.

Таких романів у нас зараз небагато, романів історичних, написаних цікаво, вдумливо, які торкаються теми національної справедливості і приносять не тільки задоволення, а й поштовх до роздумів, бажання самому щось шукати, вивчати, самовдосконалюватись. Думаю, Василь Шкляр усе це знав, і складається враження, що він намагався докласти максимум зусиль, щоб написати саме такий твір.

Роман «Залишенець. Чорний Ворон» до книг, які можна охарактеризувати наступним міркуванням сучасного українського мовознавця, академіка Любові Мацько: «Глибинна пам'ять тексту забезпечується глибинною пам'яттю мови, наявністю в ній таких мовних елементів, які здатні зберігатися і в інваріанті, і у варіантах, пронизуючи усі стани і підсистеми мови сучасної і її попередніх історичних форм. Це можна простежити на тих мовних текстах, у яких використовуються вічні образи культури, традиційні символи і метафори, цитації та інтертекстуальні вкраплення» [1, с. 429].

До звичного сучасного лексикону письменник влив небуденну архаїстику, у діалогах персонажів подекуди зустрічаються жваві насичені слівця та вирази, якими ще й досі рясніє не один діалект української мови. Авторська розповідь чергується з архівними джерелами, які подані мовою оригіналу – російською. І в цьому вся родзинка роману: він читається легко, але водночас це не позбавляє цікавості та великого захоплення від тексту.

У «Чорному Вороні» ми знаходимо як історичну достовірність, тобто реальність подій, образів (прототипів героїв), місць, у яких відбувається дія, так і правдиве відображення життєвих реалій, які насамперед виявляються у звичаях та лексиці. Сам Василь Шкляр зазначає: «... хотів вивчити все про той

час. Який тютюн курили, яка зброя була, що їли, що носили дівчата...» [2]. На рівні лексики початок ХХ століття відображений у словах, які мають авторське тлумачення. Наприклад, «ходя – так тоді називали китайців» [3, с. 11]; «амнестія – застаріла форма слова «амністія» [3, с. 14]; «червінці – так повтанці тоді називали червоноармійців» [3, с. 96]; «упродком – повітовий продовольчий комітет» [3, с. 57]; «полотнянка – документ, посвідка на полотні» [3, с. 50]; «одукований – освічений» [3, с. 50]; «варги – губи» [3, с. 31]; «чавунка – залізниця» [3, с. 61], а також реалії, пов'язані з військовою справою, особливо зі зброєю: «мільси – гранати Мільса» [3, с. 89]; «кукурудза – ручна граната, зовні схожа на качан кукурудзи» [3, с. 62]; «льюіс – британський кулемет часів Першої світової війни» [3, с. 89].

Дуже яскраво автор подає в романі описи обрядів, свят, зокрема: «Різдво справили, можна сказати, по-людському. З дванадцяти пісних страв були на столі свіжі підпалки, узвар, пшоняна каша, цибуля, мед, печена картопля, квашені огірки, помідори, капуста, біла сушена тараня, звісно – кутя...» [3, с. 159]. Твір щедро насичений фразеологізмами: «... Гамалій таки не кидає слів на вітер» [3, с. 48]; «... ми вже добу не мали різки в роті» [3, с. 70]; «... у самого рило в пір'ї...» [3, с. 98]; «... і муха не пролетить» [3, с. 123]; «... ситий голодному не товариш» [3, с. 125]; «змерз як цуцик...» [3, с. 163]; «... десятою дорогою обминали ліси, добачаючи месника в кожному дереві й кущику» [3, с. 164]; «У тій суперечці побили горшки Гупало і Загородній» [3, с. 165].

Стиль мови дійових осіб «Чорного Ворона» переважно розмовний. Так, вже на початку роману зустрічаємо вислови: «Які такі штуки нетребні?» [3, с. 10]; «Не можна без цього зборонцеві, без страху й жалю швидко себе загубиш...» [3, с. 10]. В іншому місці читаємо: «І ви їм вірите, ма'?» [3, с. 65]; «... ей-бо-пресь, правда. Живий твій Веремій» [3, с. 67]; «Хлопці принесли кавунів і доброї калганівки, вип'ємо по чарупині» [3, с. 176]; «Ти диви, – гмикнув захоплено Завірюха...» [3, с. 176]. Часто трапляються запозичення з російської та давньоруської мов, певним чином переоформлені за нормами української: «Скільки я можу тебе калавурити?» [3, с. 13] (з рос. «караулить» – стерегти); «... і коли нарешті заліз у кухву, відчув неабияку втіху. Темна гаряча вода огорнула його по груди» [3, с. 13] (кухва – давньоруська назва великої діжки).

Василь Шкляр настільки негативно змальовує червоноармійців, що їхні репліки, висловлені російською мовою, передає в українській транслітерації, причому практично всі вони мають яскраво виражений зневажливий характер і є відповідним чином емоційно-забарвленими. Наприклад, «І балакаю не по-руські, а по-шулявські, ви мене понялі?» [3, с. 34]; «Ємеля, рвьом когті атседова!» [3, с. 36]; «Міласті просім! – увернув довгобразий Кузякін, сяючи поголеним черепом» [3, с. 123]; «Не боїсь, – скосив на нього око Сеня. – Здесь тебе нічево не грозіт» [3, с. 167].

Цей роман унікальний за своєю суттю: засоби виразності мови письменника дозволяють відтворити не лише історичну картину, але й психологічну атмосферу того часу. Як говорить про подібні твори польська дослідниця Дорота Корвін-Пйотровська, «Оскільки весь текст трактують як

експресію якогось уявного простору, то всі його елементи метафорично «розпросторюються» – розповідь також стає своєрідним описом, тобто презентацією просторових зв'язків через дії персонажів» [4, с. 85].

Рівень документальності твору та ставлення до неї ми можемо побачити в епілозі «Від автора», в якому говориться: «На цьому ми й прощаємося з отаманом Чорним Вороном. Більше немає достовірних джерел, щоб простежити його шлях до кінця...» [3, с. 379]. Ця фраза підтверджує, що головним для Василя Шкляра у романі є історична правда, а отже, зважаючи на відсутність достовірних джерел, розповідь закінчується на останній згадці про отамана Чорного Ворона. Інші свідчення на рівні легенд автор до уваги не приймає.

«Залишенець. Чорний Ворон» посідає особливе місце в творчому доробку письменника. Мова романів Василя Шкляра ще чекає фундаментальних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» / Любов Іванівна Мацько. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 607 с.

2. Шкляр В.М. Нестерпна легкість жанру для наших письменників виявилася найважчою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/vasil_shklyar_nesterpna_legkist_zhanru_dlya_nashih_pismennikiv_viyavilasya_naytyazhchoyu.html

3. Шкляр В.М. Залишенець. Чорний Ворон [Текст] / Василь Миколайович Шкляр. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 384 с.

4. Корвін-Пйотровська Д. Проблеми поетики прозового опису / Дорота Корвін-Пйотровська / Переклала з польської Зоряна Рибчинська. – Львів: Літопис, 2009. – 208 с.

РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Карпина Е.С.

аспірант,

Горловский институт иностранных языков

ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

К ВОПРОСУ О ПАРАДОКСАХ ЛИТЕРАТУРНО-КРИТИЧЕСКОЙ РЕЦЕПЦИИ ТВОРЧЕСТВА ВСЕВОЛОДА СОЛОВЬЁВА

Всеволод Соловьёв – один из наиболее известных русских беллетристов рубежа XIX – XX вв., автор многочисленных исторических романов. Несмотря на широкую известность и признание читателей, литературно-критическая рецепция наследия Вс.С. Соловьёва была весьма неоднозначной. Характеристика литературной деятельности романиста Н.А. Энгельгардтом, А.А. Измайловым и П.В. Быковым была исключительно положительной. А.М. Скабичевский и Н.Н. Соколов, напротив, оценивали творчество писателя чрезвычайно отрицательно.

Иногда деятельность Соловьёва на литературном поприще получала весьма противоречивые оценки в литературно-критических трудах одного и того же автора. «Я знал людей, которые давали мне в печати возмутительную оценку и через какой-нибудь год печатали обо мне восторженные статьи» [2, с. 462], – говорил писатель. Очевидно, он имел в виду К.П. Медведского, в статьях которого представлены диаметрально противоположные характеристики его творчества.

В 1894 г. выходит в свет первая статья критика о Вс.С. Соловьёве, имеющая ироничное название «Один из наших Вальтер-Скоттов». Вс. Соловьёв, как полагает К.П. Медведский, не является выдающимся беллетристом и достойным продолжателем дела основоположника исторического романа, его произведения лишены оригинальности и он не достоин критики: «По размерам своего литературного дарования, по мировоззрению и «исторической эрудиции», г. Всеволод Соловьёв отнюдь не может привлекать внимания критики. Критика делается совершенно бесцельной, останавливаясь на писателях, которые ничем не выделяются из ряда посредственностей, не представляют интереса даже с точки зрения крупных отрицательных свойств» [4, с. 187].

К.П. Медведский называет Соловьёва «quasi-историческим романистом», а его исторические романы – «лубочными», поскольку они «не передают ни одной тонкой черты из особенностей прошлого, ни одного определённого жизненного типа, ни одной художественно-продуманной детали» [4, с. 188].

Все исторические романы Вс. Соловьёва, по мнению Медведского, бездарные, примитивные, вялые, антихудожественные и сомнительные с исторической точки зрения. Герои романиста бесцветны, характеристика исторических персонажей в высшей степени не достоверна. Критик упрекает Соловьёва в банальном понимании и изображении старины, а также в постоянном преувеличении отрицательных и положительных качеств персонажей: «Злодеев мажет чёрной краской, героев разрисовывает в яркие цвета» [4, с. 196]. Он прямо заявляет о том, что у романиста нет таланта и эрудиции, а используемые им художественные приёмы чрезвычайно просты.

Автор завершает свою статью замечанием о том, что в последнее время появилось значительное количество бездарных и невежественных «quasi-исторических романистов», подобных Всеволоду Соловьёву. Для того чтобы у читателя сложилось полное представление о «лубочном историческом романе» К.П. Медведский выделяет его существенные свойства: варварский, безграмотный язык, неумение распоряжаться материалом, масса придуманных авторами подробностей [4, с. 198-199].

Очевиден вывод о том, что К.П. Медведский даёт отрицательную оценку литературному наследию Вс. Соловьёва, считает его бездарным автором псевдоисторических романов и пренебрежительно отзывается о художественном методе беллетриста.

Разительно контрастирует с оценками творческой манеры романиста К.П. Медведским позиция А.Р. Санина, автора рецензии на роман Вс.С. Соловьёва «Злые вихри», опубликованной в 1894 г. В своей литературно-критической работе А.Р. Санин пишет: «Не критикой создаётся у нас репутация писателя. Благодарное общество всегда сделает свою верную оценку без всякого наклеивания на имя писателя этикетки и, в данном случае, имя Вс. Соловьёва пользуется популярностью» [7, с. 316].

В 1901 г. появляется статья К.П. Петрова «Современные литературные деятели», приуроченная к тридцатипятилетию литературной деятельности Вс.С. Соловьёва. В ней содержатся факты биографии писателя и характеристика его творчества. Поводом для написания статьи послужил тот факт, что широко распространённые исторические романы Всеволода Соловьёва, по мнению К.П. Петрова, не получили «серьёзной критической оценки». Таким образом, с помощью своего труда автор пытается «воздать должное романисту-художнику» [6, с. 700].

Критик считает беллетриста талантливым, признаёт одарённость его природы и строгий литературный вкус. Для выяснения художественных приёмов автора и манеры использования исторического материала он предпринимает анализ двух романов: «Жених царевны» и «Царское посольство». Персонажи Соловьёва являются «продуктом своего времени» и тесно связаны с изображённой в романах эпохой [6, с. 703]. Тонко передана психология героев. Произведения отличает историческая правда, которая умело сочетается с художественной. На «Хронике четырёх поколений» критик подробно не останавливается, однако подчёркивает, что этот «капитальный литературный труд даже не особенно проницательному читателю должен

показать, как много и пристально изучал Вс.С. русскую жизнь в прошлом и настоящем, и каким обильным фактическим материалом он располагал в каждом своём произведении» [6, с. 706]. К.П. Петров также рассматривает в своей статье дилогию, включающую романы «Волхвы» и «Великий Розенкрейцер», и роман «Цветы бездны». Глубокий анализ исторической прозы Соловьёва помогает автору выделить её существенную особенность: придавая достаточно большое значение воссоздаваемой среде и эпохе, романист не понижает роль человека, не превращает его в жалкое ничтожество, что характерно, например, для Э. Золя.

В конце статьи критик пишет о несомненной пользе исторической беллетристики Соловьёва для читателя: «Плодотворное действие, которое имеют его исторические романы, так ярко живописующие наше прошлое, – очевидно» [6, с. 709-710].

Оценка литературной деятельности Всеволода Соловьёва К.П. Петровым исключительно положительная. Современный исследователь творческого наследия романиста С.А. Васильева высказывает в своём диссертационном исследовании предположение о том, что автором статьи мог быть К.П. Медведский, который часто пользовался псевдонимом *К. Петров*. Если изначально критик акцентировал внимание читателей на отрицательных сторонах исторической прозы романиста, то после личного знакомства с ним и более детального изучения художественного мира его произведений «стал превозносить его произведения за литературную самостоятельность и любовь к русской старине» [1, с. 33-34].

Своей второй статьёй К.П. Медведский фактически «реабилитировал» романиста в глазах литературной общественности. Парадокс заключается в том, что в ней даётся прямо противоположная оценка творчества беллетриста. Используя «маску», критик опровергает собственные аргументы, касающиеся художественного несовершенства произведений Соловьёва. Подписывать статью собственным именем автор не мог, поскольку это значило бы открыто отрицать написанное ранее и отречься от собственных слов.

Примечательно, что в 1903 г. К.П. Медведский публикует две статьи, посвящённые романисту, и указывает своё настоящее имя. В одной из них, озаглавленной «Всеволод Соловьёв», критик пишет: «Соловьёв честно послужил родной литературе» [3, с. 68]. В другой статье – «Памяти Вс.С. Соловьёва», представляющей собой некролог, он восхищается талантом безвременно ушедшего писателя, кончина которого стала невосполнимой потерей для русской литературы: «Крупную утрату понесла русская литература в лице Соловьёва. Были все основания надеяться, что он ещё долго и усердно будет ей служить. Воображение его вдохновлялось новыми образами. Теперь, конечно, обо всем «покончен вопрос»» [5, с. 1006]. Данные труды, в которых чрезвычайно высоко оценивается значение творчества Соловьёва, на наш взгляд, могут служить подтверждением того, что именно К.П. Медведский является автором статьи «Современные литературные деятели». На это указывают схожие высказывания и подобный стиль изложения материала.

В последние десятилетия интерес литературоведов к исторической беллетристике вообще и творческому наследию Всеволода Соловьёва в частности заметно возрастает, о чём свидетельствуют защищённые кандидатские и докторские диссертации и изданные монографии, а также многочисленные статьи, в которых проанализированы различные аспекты проблематики и поэтики произведений беллетриста. Детальное изучение рецепции творчества Соловьёва в научном дискурсе конца XX – начала XXI вв. и составляет перспективу наших дальнейших исследований.

Список использованных источников:

1. Васильева С.А. Творчество Вс.С. Соловьёва и проблемы массовой литературы: дис. ... доктора филол. наук : 10.01.01 / Васильева Светлана Анатольевна. – Тверь, 2009. – 345 с.
2. Измайлов А. Литературный олимп / А. Измайлов. – М.: Типография Т-ва И.Д. Сытина, 1911. – 472 с.
3. Медведский К.П. Всеволод Соловьёв / К.П. Медведский // Исторический вестник. – СПб., 1903. – № 12. – С. 59-72.
4. Медведский К.П. Один из наших Вальтер-Скоттов / К.П. Медведский // Наблюдатель. – СПб., 1894. – № 2. – С. 187-199.
5. Медведский К.П. Памяти Вс.С. Соловьёва / К.П. Медведский // Исторический вестник. – СПб., 1903. – № 12. – С. 998-1006.
6. Петров К.П. Современные литературные деятели. Вс.С. Соловьёв / К.П. Петров // Исторический вестник. – СПб., 1901. – № 5. – С. 698-710.
7. Санин А.Р. «Злые вихри» (роман наших дней) Вс. Соловьёва) / А.Р. Санин // Русский вестник. – СПб., 1894. – № 4. – С. 300-316.

Мехасюк С.Е.

аспирант,

*Харьковский национальный педагогический университет
имени Г.С. Сковороды*

ТАКТИКА И СТРАТЕГИЯ АВТОРА В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ

При рассмотрении коммуникативно-синтаксической организации художественного текста неизбежно встает вопрос о доминанте, о семантико-стилистическом стержне, который определяет собой построение целого и целостного эстетического объекта. Таким стержнем, вокруг которого организуется, цементируется содержание художественного произведения, является, по словам В.В. Виноградова, *образ автора*.

Вводя в научное употребление эту категорию, Виноградов трактует ее вначале как «организующее художественное сознание», а позднее – как индивидуальную словесно-речевую структуру, пронизывающую строй художественного произведения и определяющую взаимосвязь и взаимодействие всех его элементов [1, с. 151-152].

Г.А.Золотова, развивая мысли Виноградова, утверждает в «Коммуникативной грамматике»: «В руках автора – нити управления действиями, взаимоотношениями, речевым поведением персонажей, соотношением точек зрения персонажей и рассказчика и вместе с тем – восприятием читателя-слушателя» [2, с. 455].

Эта структура рассматривается и как традиционная целостность, и как индивидуальный подход в реализации литературной традиции. А. Гулак, опираясь на предыдущие исследования, выделяет такие составляющие этой структуры: а) отношение к субъекту повествования; б) отношение к изображаемому миру; в) отношение к читателю; г) отношение к стилистическим средствам и приёмам организации повествования; д) отношение к канонизированному художественной традицией образу автора [4, с. 24-26].

Наиболее сложной и в то же время ключевой проблемой для раскрытия образа автора является отношение к повествователю. А.Т. Гулак решает эту проблему путем выявления различных ипостасей повествователя, занимаемых им позиций и выполняемых ролей. При этом каждая позиция оказывается наиболее удобной для решения конкретной художественной задачи: описания портрета персонажа, раскрытия его внутренних состояний, изображения обстановки и т.п. Такая установка дает возможность убедительно показать сложность текстовой структуры художественного произведения, ее объемность и содержательность.

Тип повествователя определяет стратегию самого повествования и его тактику, выраженную особыми композиционно-речевыми формами. Среди комплексных речевых типов традиционно выделяются описание, повествование, рассуждение и речь персонажей. Естественно, что в художественном тексте эти типы объединяются: повествование прерывается описанием или рассуждением, в рассуждение может внедриться описание, монолог и диалог облекаются в форму несобственно-прямой речи, информирование перекрещивается с повествованием и т.п.

Как уже отмечалось, Г.А.Золотова, рассматривая коммуникативную структуру текста, выделила текстовую категорию коммуникативных регистров, базирующуюся на представленной в тексте информации. Эти коммуникативные типы, чередуясь друг с другом, внедряясь один в другой, организуют композицию художественно-литературного текста [2, с. 29-35].

Так как все эти действия находятся «в руках автора», то это определяется как его тактика, реализуемая набором соответствующих языковых средств, которые Г. Золотова называет «комплексом грамматических приёмов построения текста» [2, с. 456]. Среди этих приёмов называются такие: взаимодействие коммуникативных регистров, чередование тема-рематических структур, смена видовых парадигм глаголов, повтор местоимений, существительных-имён, синтаксические способы усиления экспрессии. Важная роль отведена взаимодействию повествования и диалогической речи, также реализующему авторскую тактику изложения и служащему продвижению информации от автора к читателю.

Авторский замысел, авторская творческая стратегия реализуется посредством самых разнообразных тактических языковых и речевых средств и приёмов. Например, в повествовании Г. Золотова различает четыре вида композиции по соотношению начальных и конечных глагольных функций: закрытая начинается и заканчивается аористивными глаголами; открытая обрамлена глаголами имперфективно-процессуальными или качественно-описательными; смешанная характеризуется динамичным аористивным началом и размытым во времени имперфективным окончанием, либо имперфективной экспозицией и аористивной концовкой [3, с. 295].

Авторскую стратегию Г. Золотова выносит как бы «за текст» (или ставит «над текстом», что более правильно), определяя составляющие её компоненты: замысел, позицию, мировосприятие, отношение к предмету повествования / описания, к поставленной проблеме. Исследовательница приходит к выводу: «чем адекватнее анализ тактики текста, тем достовернее понимание стратегии автора» [2, с. 456]. Авторская стратегия постигается путем скрупулезного анализа тактических средств, использованных в произведении, однако у исследователя уже во время первого прочтения возникает рабочая интерпретационная гипотеза, которую он в ходе дальнейшего стилистического рассмотрения либо развивает, уточняет, модифицирует, либо отвергает (частично или полностью).

Список использованных источников:

1. Виноградов В. В. О теории художественной речи / В. В. Виноградов. – М.: Изд-во «Высшая школа», 1971. – 240 с.
2. Золотова Г.А. Коммуникативная грамматика русского языка/ Золотова Г.А., Онипенко Н.К., Сидорова М.Ю. – М., 2004, 544 с.
3. Золотова Г. А. Композиция и грамматика / Золотова Г. А. // Язык как творчество: сб. науч. тр. к 70-летию В. П. Григорьева. – М., 1996. – С. 284-296.
4. Гулак А. Т. Стилистика романа Л.Н. Толстого «Война и мир»: дис. д-ра филол. наук: 10.01.02; 10.02.02 / А. Т. Гулак; ХГПУ им. Г.С.Сковороды. – Х., 1996. – 407 с.

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРА

Ващук Н.О.

студентка,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОБРАЗ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ТА ГЕТЬМАНА ІВАНА МАЗЕПИ ОЧИМА СЛОВАКА (НА МАТЕРІАЛІ «ПОДОРОЖНЬОГО ЩОДЕННИКА» ДАНІЕЛА КРМАНА)

Ми дослідили образ українського козацтва та гетьмана Івана Мазепи у творі Даніела Крмана-молодшого «Itinerarium» («Подорожній щоденник»), (1708-1709).

Даніел Крман-молодший належить до найвизначніших і найпродуктивніших письменників словацького бароко. Він є автором багатьох віршів і прозових творів, написаних латинською і чеською мовами, релігійного (проповіді та ораторії, присвячені різним церковним святкам та релігійним діячам) і т. зв. принагідного жанру (латинськомовних мемуарів і щоденників, дидактичних полемічних творів), перекладів церковних пісень з німецької мови і молитов, був видавцем латинськомовних актів, латинських, словацьких і чеських церковних книг [1, с. 1].

«Itinerarium» («Подорожній щоденник») – твір Даніела Крмана, у якому оживає Україна 1709-1711 років, її гетьман Іван Мазепа, який зовнішнім виглядом і величними рисами характеру справив велике враження на словака Даніела Крмана та його співмандрівників.

Твір написано латинською мовою на основі нотаток, які робив автор протягом усієї подорожі. Об'єктом уваги Крмана був, зрозуміла річ, гетьман Іван Мазепа, очільник держави «Козаччина» (Козакія). У Крмановому образі Мазепи переплетено легенду про любовні пригоди молодого гетьмана при польському дворі зі свідченнями самовидця.

Варто зазначити, що автор цікавився не так військовою справою, як політичною та дипломатичною стороною, Даніел Крман відзначав стосунки між противниками та союзниками, збирав матеріали про культуру та звичаї народів, серед яких перебував під час своєї мандрівки.

Опис України, а в своїх щоденниках Крман дає їй назву її Козаччина (Козакія), починається з міста Новгород-Сіверського, яке автор називає столицею північноукраїнського воєводства [2, с. 115].

Образ українського козацтва та Івана Мазепи

8 листопада 1708 року автор вперше зустрічається з Мазепою під час аудієнції із шведським королем. Словак описує гетьмана старшим, досвідченим чоловіком з глибокими знаннями: досконало володіє польською, руською та латинською мовами [2, с. 118]. Гетьман, на його думку, – людина,

що усвідомлює, кого наймати на службу, у тому числі на підставі їх розумових здібностей, бо й сам вирізняється ними. Проте негативного забарвлення образу Мазепи надає почута словаком відома зараз історія про стосунки гетьмана з дружиною польського шляхтича [2, с. 120].

Даніел Крман детально описує життя, побут козаків та устрій Запорізької Січі. Козаків поділено, як пише Крман, на три групи: на українських, тобто на запорізьких, тому що вони живуть «за порогами» – за місцями, де мають перепливати через Дніпро на човнах. Вони живуть на островах, а метрополією їхньою є Січ. Також козаків, за словами автора, можна віднести до богуминських, сусідніх за рікою Буг, і до донських, тобто тих, хто живе біля Дону. Словак підмічає важливу деталь з життя запорожців – вони не мають дружин і не можуть бути з будь-якою жінкою більше одного чи двох днів, щоб завжди бути готовими до війни. Цікавим є ствердження автора, що цей звичай козаки перейняли від амазонок, які, за його словами, мали державу недалеко від Січі [3, с. 95].

Даніел Крман розповідає про те, що Мазепа недолюблював росіян, адже вони його схопили, тому надавав перевагу полякам і шведам, хоч і приховував це. Варто зазначити, що гетьмана у творі зображено досить хитрою людиною, Даніел Крман навіть метафорично називає його за це «хитрий лис»: щоб уникнути підозр Петра I, Мазепа відправив до графа Шереметьєва свого посланця, маршала Войнаровського, а сам скликав у цей час нараду з 30 своїх полковників, де переконав їх перейти на бік шведського короля, адже *«він – Мазепа – є вже на порозі смерті, але хоче всі свої сили і всю свою кров пожертвувати на спасіння своєї Козаччини»* [3, с. 99]. Ми не можемо звинувачувати його у підступності, адже бачимо тут, що Мазепа зображений патріотом своєї Козаччини-України, він хоче будь-якою ціною врятувати Батьківщину, навіть ціною власного життя, тому шукає підтримки у шведів.

Після «зради» Мазепою Петра I, цар наказав спалити замок гетьмана та інші міста. У першу чергу Білу Церкву, де знаходились скарби Івана й багатьох козаків, було оточено царськими військами, а міста дісталися цареві. Замість Мазепи цар поставив Скоропадського, а ім'я гетьмана було прибите на шибениці, і навіть Крман, який не знає тонкощів української мови та культури, помічає, що воно було позбавлене честі на території всієї України [3, с. 101].

У Даніела Крмана не викликає сумніву патріотизм Мазепи та його прибічників, їхнє бажання позбутися московських утисків (утиску з боку Москви) і заручитися підтримкою далекої Швеції, яка не буде небезпечною для Козаччини. Водночас він помічає і випадки ворожого ставлення українського населення до чужих їм етнічно і релігійно шведів, а також випадки жорстокого ставлення шведського війська до мирного населення.

Із часом Крман починає побоюватися козаків, хоча він визнає, що шведи самі провокують українців, коли програють великі гроші в карти у той час, як козаки бідують. Бачимо, що під кінець подорожі ставлення автора «Подорожнього щоденника» до козаків стає кардинально протилежним. Він

побоюється їх, остерігається, у його словах відчувається втрата поваги до вояків, тепер він насмішливо говорить про їхній союз зі шведами [3, с. 111].

Деякі науковці вважають, що Даніел Крман ставиться до Мазепи неприхильно [4, с. 121], але з цією думкою важко погодитися. Його образ, у якому відчувається сильна особистість українського гетьмана, є цьому найкращим доказом. Не менше свідчить цьому і звернення Мазепи до своїх найвірніших полковників, де він виступає як патріот-державник. А романтичну легенду про перелюбство молодого Мазепи, вигадану заздрісним польським шляхтичем Пасеком, історики варто розглядати розважливіше [4, с. 111].

Крман не тільки подав яскравий історичний портрет Івана Мазепи, що становить для нас важливу історичну пам'ятку, а й відобразив життя, звичаї та побут звичайних козаків, духовенства та населення України тих часів. Не оминув увагою автор і поведінку козаків у повсякденному житті, їх спілкування. Це дозволяє нам сказати, що хоч «Подорожній щоденник» і є дещо суб'єктивним твором, він залишається достатньо достовірним джерелом, з якого можна дізнатися багато про тогочасну дійсність.

Список використаних джерел:

1. Неврлий М. «Itinerarium» Данієла Крмана молодшого і Україна в ньому / М. Неврлий: <http://izbornyk.org.ua/krman/krm02.htm>
2. Krman D. Itinerarium, Cestovný denník // Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2008. – 197 s.
3. Крман Д. Подорожній щоденник (Itinerarium 1708- 1709) / Д. Крман ; пер. О. Булах, Г. Булах ; впоряд. й прим. М. Неврлий ; вступне сл. І. Дзюба. – К. : Просвіта : Вид-во ім. Олени Теліги, 1999. – 159 с.
4. В.Січинський. Чужинці про Україну. – Прага, 1942.
5. Неврлий М. Минуле і сучасне: збірник слов'янознавчих праць / М. Неврлий. – К.: Смолоскип, 2009. – 956 с.

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Глущик М.О.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

УОСОБЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ТРАДИЦІЯХ ОДНІЄЇ РОДИНИ У РОМАНІ-СІМЕЙНІЙ ХРОНІЦІ ДЖ. ГОЛСУОРСІ «САГА ПРО ФОРСАЙТІВ»

В історії світової літератури однією з найпоширеніших тем була проблема кохання, сім'ї, шлюбу та сімейних відносин.

За останні десятиліття як в Україні, так і в світі спостерігається зростаючий інтерес до вивчення родинних традицій з позиції літературознавства.

Дослідивши родинні традиції та звичаї, можна дізнатися про історію розвитку суспільства, його настрої та причини еволюції або занепаду.

Тема сім'ї послугувала об'єктом дослідження таких науковців як К. Делл, Д. Джонса, Н. Г. Ніколаєвої, Ї.-Л. Ру та інших. В англійській літературі у ХХ столітті цій темі присвятив свою творчість Джон Голсуорсі.

Англійський письменник у романі-епопеї «Сага про Форсайтів» створив свого роду хроніки, які охоплюють життя кількох поколінь однієї родини.

Центральною темою цього роману-сімейної хроніки є занепад колись могутньої й сильної англійської буржуазії, крах міцного устрою її життя.

Оскільки події роману відбуваються в часи, сучасником яких був сам автор, можна стверджувати, що події «Саги про Форсайтів» максимально наближені до реальних подій, характерних для англійського суспільства Вікторіанської доби.

Письменник-реаліст дуже точно вибирає як об'єкт аналізу і роздумів історію сім'ї в її залежності від «руху» суспільно-політичної дійсності. Разом із зображенням проблем родини Форсайтів, письменника неминуче хвилює і «доля народна», протиставлення і боротьба двох світів, що є основою епічної трилогії – «Саги про Форсайтів» [3, с. 110].

Дж. Голсуорсі задумує описати життя англійського суспільства кінця ХІХ – початку ХХ століття шляхом опису родинних традицій великої сім'ї Форсайтів. За словами автора, його роман-епопея – це зображення «людських пристрастей, історичних подій, побуту та суспільного життя» [3, с. 111].

У романі-сімейній хроніці «Сага про Форсайтів» автор намагається якомога точніше відобразити устрій англійського буржуазного суспільства, показавши його відбиток у традиціях родини Форсайтів.

Перший роман трилогії «Сага про Форсайтів» «Власник» починається родинною подією – прийомом на честь заручин Джун і Філіпа Босіні. Автор

недаремно вибирає саме таку подію для зачину роману, адже, як відомо, існує родинна традиція збиратися усім родом на честь заручин або одруження когось із його членів.

На цій події ми знайомимося з представниками великого роду Форсайтів, які є стовпом буржуазії: «Форсайти, що змішалися того дня з натовпом інших гостей, вирізнялися поміж них розкішнішим, аніж звичайно, вбранням, настороженим, допитливим і самовпевненим виглядом, блискучою респектабельністю» [1, с. 23].

За словами П. Фассела, середній клас можна вирізнити серед усіх інших швидше через їхню надмірну статечність, та «духовну ненадійність», ніж через їхній середній прибуток [4, с. 331]. Тому коли на заручинах Джун і Філіпа, «хизуючись світлими рукавичками, темно-жовтими жилетками, перами й сукнями, зібралася вся родина», ми отримуємо уявлення про родинну психологію англійської буржуазної сім'ї.

Образ старого Джоліона, «батька» роду, у романі також є «емблемою» його класу, він є уособленням патріархальної сім'ї, типової сім'ї Вікторіанської доби.

Як у романі-сімейній хроніці «Сага про Форсайтів», так і в англійському буржуазному суспільстві загалом, «голова» роду був символом стабільності, опорою усталених норм та звичаїв, нехтування якими прирівнювалися до краху родини, її занепаду.

Власність, яка забезпечувала імідж єдності в англійській родині, так і не змогла сконцентрувати єдність у великій родині Форсайтів, як і імідж єдності імперії, що мала численні колонії, так і не сконцентрувався в Англії.

Члени великого роду Форсайтів були також віддаленими одне від одного, єдиною особливістю, яка їх об'єднувала, було почуття власності. Хто не володіє власністю, а заробляє на життя власними руками – чужий для англійської буржуазної родини.

Консерватизм англійців відчувається і в ставленні до членів родини, тому на заручинах Джун і Босіні Форсайти підозріливо ставляться до зятя не з їхнього кола: «Вперше всю їхню родину охопило інстинктивне відчуття, що вони зустрілися з чимось чужим і небезпечним» [1, с. 23].

Оскільки основною особливістю, яка характерна для будь-якого виду традицій сім'ї Форсайтів, є почуття власності, потреба оберігати власний капітал, то чоловіки і жінки починають сприймати один одного не як окрему особистість, а як засіб капіталовкладення, що ми й бачимо у стосунках подружжя Сомса та Ірен.

Діти традиційно наслідували заняття своїх батьків і ставали на той самий шлях, що й вони, адже «всі вони керувалися найкращими намірами, знаючи, що кожен член родини вкладає свою частку в родинну душу» [1, с. 153].

Жінки в основному займалися домашнім господарством, читали книжки або займалися різними видами мистецтва – малюванням, співом чи грою на музичних інструментах. Молодий Джоліон, запитуючи в Ірен, чим вона займається вдень, дізнається: «Шие собі сукні, ходить по крамницях, відвідує хворих у лікарні, грає на роялі, перекладає з французької мови» [1, с. 495].

Одруження чоловіків і жінок в буржуазному суспільстві прямо залежало від власності, яку вони мали або не мали. Дочка Сомса Флер, яка хотіла вийти заміж за Джона, переживала, що батьки, від яких вони повністю залежали у фінансовому плані, не дадуть їм одружитися, а у них самих немає грошей: «Ми цілком залежні від них. Обмежать нас у грошах, обмежать у іншому» [1, с. 874].

Передавалася власність зазвичай від батька до сина, і якщо сини могли врешті-решт отримати самотійність, то становище дочок було гірше. Єдине, що їх могло очікувати – це зміна утримувача: до виходу заміж вони залежали від батька, а потім – від своїх чоловіків.

Розлучитися по своїй волі жінки теж не мали права, тому вони не лише перебували в економічній залежності від своїх чоловіків, а й були прикріплені до них законом. Сомс у розмові з Ірен на її прохання відпустити її зі щирим здивуванням запитує: «Відпустити? Як я можу тебе відпустити? Адже ми одружені! То чого ж ти просиш?»

Ганебною та неприємною подією є розлучення, зрада сімейній традиції мати стабільну «нерозривну» сім'ю, що вело за собою неминучий осуд в суспільстві, «дошкульні плітки, глум і пересуди» [1, с. 227].

Найбільше представники буржуазної родини боялися публічного осуду або того, що про якісь не зовсім «пристойні події» їхнього родинного життя хтось дізнається. Сомс, який запідозрив дружину у зраді, намагається стежити за нею, але думка про те, що про це хтось може дізнатися, йому нестерпна.

Дім та родинне вогнище є значущим для родини Форсайтів та буржуазної дійсності в цілому. З усіх матеріальних благ вихідці з середнього класу найбільше цінували власний будинок.

У романі-епопеї Джона Голсуорсі Форсайти дуже цінують дім як осередок їхніх звичаїв і традицій, як основне джерело, куди можна вдало вкласти свій капітал. Втратити дім – означає втратити власні сподівання та почуття, бо саме в ньому проходить життя будь-якої родини.

У романі «Власник» образ дому – символ минулої, відкинutoї оболонки. Втрата Сомсом дому – це втрата родинних звичаїв і традицій, які повели за собою і втрату минулої сили і влади буржуазії в цілому.

Крах сімейного життя символізує в романі крах усталених норм та традицій буржуазного суспільства.

Заручини Джун і Філіпа символізують розквіт буржуазії з усією її розкішшю та достатком (на початку трилогії), а вже одруження Флер і Майкла (у кінці трилогії) – незмінну психологію середнього класу, закостеніння її моралі, вперте намагання повернути минуле.

Таким чином, у романі-сімейній хроніці «Сага про Форсайтів» Дж. Голсуорсі створив описи традицій родини, що охоплюють кілька поколінь. За допомогою розповіді та детального розгляду традицій родини Форсайтів автор показав занепад колись могутньої англійської буржуазії, крах колись міцного устрою її життя. Аналіз родинних традицій роману показав проблеми буржуазного суспільства, мікромоделлю якого у творі є родина Форсайтів.

Список використаних джерел:

1. Голсуорсі Джон. Сага про Форсайтів [Електронний ресурс] / Джон Голсуорсі. – Режим доступу: <http://javalibre.com.ua/java-book/book/338>
2. Леонович О. А. Страноведение Великобритании: Учебное пособие. – 3-е изд. – М.: КДЦ, 2005. – 256 с.
3. Тугушева М. П. Джон Голсуорси. Жизнь и творчество. – М., «Наука», 1973. – 176 с.
4. Douglas Hunt. The Dolphin Reader. – Boston, Houghton Mifflin Company, 1986. – 1127 p.

Калініна А.О.

студентка,

Вінницький обласний гуманітарно-педагогічний коледж

ВАМПІРСЬКА ТЕМАТИКА В ЛІТЕРАТУРІ ТА КІНЕМАТОГРАФІ: ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО

Масова сучасна культура, кінематограф та паракультура Інтернету широко використовують вампірську тематику [2, с. 19]. Більшість жанрів літератури та кіно у своєму арсеналі мають велику кількість творів, що перетинаються з темою вампірів: від любовного до постапокаліптичного роману, від фантастичного кіно до бойовика та комедії.

Мета дослідження – простеження розвитку вампірського жанру у літературі, опис розвитку образу вампіра у літературі та кінематографі, виділення основних авторів-представників жанру.

Образ вампіра у літературі бере свій початок з фольклору більшості народів світу. Єдиних рис цього міфологічного персонажу не існує, але з плином часу та розвитком літератури з'явився образ, що взяв за основу фольклор та відшліфувався авторськими ідеями письменників та кінематографістів. Етимологія слова «вампір» достеменно не відома, але фольклористи після років досліджень виділили список назв міфологічних істот, що мають схожі, або близькі риси поведінки, рідко, зовнішнього вигляду та способу народження чи виникнення, серед них можемо виділити: вепир (Болгарія), блаутзаугер (Баварія), мармолікай (Греція), ракшасас (Індія), лангсуяр (Малазія), та ін. Слідуючи книзі Гордона Мелтона «Енциклопедія вампірів», у одних народів вампір – істота, що має фізичне тіло та живе завдяки тому, що п'є кров та енергію людей та тварин, у інших – надприродне безтілесне створіння, що харчується життєвими силами та насилає хвороби [3]. Тим не менш, цих загальних та розмитих описів та повір'їв досить, щоб «вампіризм» набув популярності та зайняв міцну позицію у культурі ще тисячоліття тому.

Основною хвилею популярності вампірів стає середина XVIII століття. На цей час припадає початок «вампірського безумства» по всьому світу і починається ця паніка з випадків у реальному житті, що є задокументованими. Художня література не залишилася осторонь. Першим

художнім літературним твором напряду вважається вірш Генріха Огюста Оссенфельда «Вампір», що був написаний 1748 року. Вірш має добре відчутний еротичний підтекст, який супроводжує вампірську тематику і зараз. Слідом за Оссенфельдом свого вампіра створює Дж. Байрон («Огаст Дарвелл»), Дж. Полідорі («Вампір», часто цей твір випадково присвоюють лорду Байрону), О. Дюма («Вампір»), Шерідан Ле Фаню (Кармілла), П. Феваль («La Ville Vampire»), Т. Готьє («Смерть коханця»). Саме ці автори формують класичний образ вампіра, а такі письменники як О. Толстой («Упир», «Сім'я вурдулака»), Е. По («Береника») та Б. Стокер («Дракула») завершують його. Канонічний образ вампіра у художній літературі, не залежно від жанру, характеризують наступні риси, які можуть мати деякі розбіжності через авторське бачення образу:

- Вампір – мрець, що встає з могили вночі, адже сонячне світло його або ослаблює, або знищує.
- Харчується лише кров'ю, не має можливості вживати людську їжу.
- Має блідий колір шкіри та подовжені ікла, після вживання крові колір шкіри стає ближчим до нормального людського відтінку, але ненадовго.
- Вампіри – володарі надприродних сил: можуть загіпнотизувати людину, перетворюватися на летучу мишу або вовка, мають надзвичайну мускульну силу.
- Не відображаються у дзеркалах та часто не можуть зайти до будинку без запрошення хазяїна.
- Бояться: срібла, сонячного світла, часнику, осинових колів та зброї зі свинця та срібла.
- Хрести та свята вода дієві проти вампіра лише у руках віруючої людини.
- Вдень стригой відпочиває у труні з рідною землею (ця риса з'являється під кінець XIX ст.).
- Володіють безсмертям.

Зрештою, література відшліфувала образ немертвого, що п'є кров та зробила його більш елегантним. Варто зазначити, що з плином часу та під впливом фантастичної літератури вампіри отримали свою ієрархію та еволюцію. Якщо раніше такі назви, як: вампір, упир, стригой, гуль, вурдалак – були поняттями фольклорними та тотожними, то на рівні сьогоденного розвитку тематики у літературі та кіно ці створіння є щаблями еволюції, які підкоряються вампіру, що є особистістю (у таких випадках література дає основний варіант народження вампіра: інфікування вампіризмом людини, що є свого роду прокляттям), у той час як інші перераховані створіння дуже зрідка мають завдатки інтелекту і є представниками «нижчої нечисті» [1]. Упирі та гулі в основному з'являються у хорорах та бойовиках (як у кіно так і у літературі) так як головна мета стригоя – прохарчуватися. Вампір же у свою чергу, маючи інтелект, часто виступає антагоністом на протиставу протагоністу, який в основному має на меті викрити та знищити вампіра.

Образ вампіра, що бере початок з кінця XIX століття є досить гнучким. Вампірську тематику можна фактично «підлаштувати» під будь який жанр. Таємнича аура, що огортає будь якого представника так званої «вищої нечисті» працює як магніт для усіх героїв художнього твору. Якщо раніше вампір був по інтелекту на рівні з твариною та іноді володів залишками людської пам'яті («Сім'я вурдулака» О. Толстой), то зараз він стає розумнішим, освіченішим та хитрішим за людину. Зовнішня привабливість (якої майже не було у ранніх творах) проявляється все частіше.

Після переходу тематики у кінематограф, образ став змінюватися все яскравіше. Прослідковуючи еволюцію від перших екранізацій, що по праву вважаються класикою («Дракула» 1931р., «Носферату: симфонія жаху» 1922р.) до сучасного кінематографу («В живих залишаться тільки коханці» 2013р., «Інтерв'ю з вампіром» 1994р.) можна з упевненістю сказати, що еротизм відіграє ще більшу роль, ніж під час зародження класичного жанру. Вампіри стали уособленням усіх темних бажань людини: жаги кохання, влади, багатства, вічного життя. Образ вампіра став неприхованим товаром, і чим привабливіший він для людського ока, і чим більше вампір має того, чого прагне людина, тим популярнішим цей образ стає.

Отже, тема вампірів у сучасному мистецтві все більше і більше набирає обертів. Часто вампір перестає бути «головним злодієм» та антигероєм, образу все частіше надають характерних романтичному герою рис, що не може не позначитися позитивно на популярність тематики у масовій культурі.

Список використаних джерел:

1. Асмолов К.В. Введение в структурную вампирологию, ч. 2: Фольклорный корни вампира; кратко о вампироподобных разных стран и народов / доповідь на Харківський між. фестиваль фантастики/ [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.rusf.ru/star/doklad/2001/asmolov2.htm>
2. Михайлова Т. А., Одесский М. П. М 69 Граф Дракула: опыт описания / Михайлова Татьяна Андреевна, Одесский Михаил Павлович – М.: ОГИ, 2009. – 208 с.
3. Мелтон Дж. Г. Энциклопедия вампиров / Мелтон Джон Гордон. – Ростов н/Д.: Феникс, 1998. – 639 с.

РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бульчак Є.І.

студент;

Гирин О.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА ЯК ГРАМАТИЧНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ВІРОГІДНОСТІ У ПРОМОВАХ АНГЛОМОВНИХ ПОЛІТИКІВ

Вірогідність являє собою абсолютно особливий вид модального значення. Це суб'єктивна оцінка реальності сказаного зі сторони мовця, заснована на тому, наскільки він обізнаний про даний стан речей [2, с. 38]. Якщо мовець недостатньо обізнаний про даний факт (але не хоче нічого категорично стверджувати), він повідомляє про це як про щось більш-менш ймовірне. Насправді ж, те, що він повідомляє або відповідає дійсності або не відповідає їй.

Питання про вираження саме вірогідності (а не будь яких інших значень модальності) розглядається в цій роботі з двох причин. По-перше, це один з найбільш розповсюджених типів модальних відносин, адже люди дуже часто недостатньо обізнані про той чи інший факт, щоб категорично стверджувати або спростовувати його. По-друге, основою для виділення вірогідності як особливого виду модального значення служить той факт, що в сучасній англійській мові існує декілька способів граматичного вираження категорії вірогідності [1, с.168]. Вірогідність може бути виражена модальними дієсловами, що послаблюють або змінюють своє первісне значення відповідно до контексту промови. Ймовірність також може бути виражена умовним способом, який в деяких випадках може мати гіпотетичне значення дії.

Матеріалом для аналізу була обрані наступні промови: «On the Downing of Malaysian Airlines Flight 17», «Address to the Nation on the Islamic State of Iraq and the Levant».

Під час прес-конференції, присвяченій падінню малайзійського літака, Боїнга 777 над Україною, Обама припускає ймовірність того, що літак був збитий ракетою класу «земля-повітря», і виражає свою невпевненість модальними дієсловами *might*, які зазвичай означають низьку ступінь вірогідності, адже інформація на момент прес-конференції майже відсутня.

*Well, I think it's too early for us to be able to guess what the intentions of those who **might have launched** this surface-to-air missile **might have had** [4].*

В наступному прикладі, під час відповіді на можливий результат від санкцій, які будуть запроваджені у відношенні РФ, президент говорить, що вони вплинуть не тільки на російські ринки, але й можуть вплинути на російську економіку. Ця вірогідність виражається в промові модальним дієсловом *could* та підсилюється лексично дієсловом *think*, яке виражає невпевненість мовця у сказаній інформації.

*And I think the concern not just of Russian officials but of the markets about the impact that this **could have on the Russian economy is there for all to see** [4].*

Президент також допускає вірогідність того, що існує більше ніж 1 загиблий американець у результаті катастрофи, оскільки пройшло дуже мало часу для ідентифікації людей, які були у літаку. Цей сумнів виражається модальними дієсловами *might*, що виражає невелику впевненість президента у наявній інформації, та підсилюється лексично таким словником зворотом як «with absolute certainty»

*We have been pretty methodical over the last 24 hours in working through the flight manifest and identifying which passengers **might have had** a U.S. passport. Because events are moving so quickly, I don't want to say **with absolute certainty** that there **might not be** additional Americans, but at this stage, having worked through the list, this is our best assessment of the number of Americans that were killed [4].*

У своїй промові 10 Вересня 2014 р. присвяченій проблемі Ісламської Держави (ІДІЛу), він припускає вірогідність того, що американці та європейці, які виступають на стороні терористів, можуть бути загрозою, якщо вони повернуться на свою батьківщину. Ця вірогідність виражається модальним дієсловом *could*, що зазвичай визначає невпевненість мовця у цій інформації.

*Trained and battle-hardened, these fighters **could** try to return to their home countries and carry out deadly attacks [3].*

Коментуючи мету, якої хочу досягнути США у боротьбі з терористами ІДІЛу, президент обіцяє вжити ряд засобів, якими можна її досягнути. Дієслово *will* в цьому випадку використовується не тільки як допоміжне дієслово для позначення майбутнього часу, але й як модальне – обіцянка слухачам, тобто мовець допускає високу вірогідність того, що зазначені дії виконаються. Цей ефект підсилюється багаторазовим повторенням дієслова.

*First, we **will** conduct a systematic campaign of airstrikes against these terrorists. Working with the Iraqi government, we **will** expand our efforts beyond protecting our own people and humanitarian missions. Moreover, I have made it clear that we **will** hunt down terrorists who threaten our country, wherever they are. That means I **will not** hesitate to take action against ISIL in Syria [3].*

Таким чином, можна зробити висновок, що переважаючим граматичним засобом вираження вірогідності є модальні дієслова, зокрема такі дієслова як *might*, *could*, *will* та інші, хоча інколи вірогідність проявляється і завдяки використанню умовного способу. В деяких випадках граматичні засоби використовуються разом з лексичними (дієслова та прислівники) для більш ефективного вираження невпевненості мовця в зазначених фактах.

Список використаних джерел:

1. Иванова И.П. Теоретическая грамматика английского языка / Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. – М: Высшая школа, 1981. – 502 с.
2. Ткачук В. М. Категорія суб'єктивної модальності. Монографія. / Наук. ред., Загнітка А. П. / В. М. Ткачук. – Т.: Підручники і посібники, 2003. – 240 с.
3. Obama B.H. Address to the Nation on the Islamic State of Iraq and the Levant / Н.В. Obama. – Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamaisilspeechtonation.htm>
4. Obama B.H. On the Downing of Malaysian Airlines / Н.В. Obama. – Режим доступу: <http://www.americanrhetoric.com/speeches/barackobama/barackobamaflightmh17.htm>

Дизик А.О.

студентка,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут»

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Процес оновлення лексики німецької мови є неперервним. За останні роки словниковий запас німецької мови значно зріс. Це зумовлено значними змінами у соціальному, економічному, політичному житті Німеччини та Європи загалом. Ці фактори значною мірою впливають на розвиток молодіжного сленгу. Для розуміння, вдалої комунікації та для адекватного перекладу неологізмів слід зосередити увагу на їх вивченні в контексті молодіжної мови.

Класифікувати молодіжний сленг німецької мови можна за різними ознаками.

Так, наприклад, можна виділити:

- загальномолодіжний сленг (без урахування групової чи субкультурної належності);
- груповий молодіжний сленг, який використовується членами конкретної групи
- субкультурний молодіжний сленг, притаманний носіям певної субкультури, тощо.

Відмінності лексики в різних видах молодіжного сленгу можна проаналізувати за такими критеріями:

- стабільність/нестабільність складу (стабільність кола людей, що її вживає)
- тематика
- потенціал поширення на загальнонаціональний рівень
- відкритість/закодованість

- лексикографічна фіксація (деякі неологізми не потрапляють до словників, інші ж стають загальноживаними та фіксуються в спеціалізованих лексикографічних джерелах)

- первинність/вторинність найменування (переважна більшість неологізмів в молодіжному мовленні є вторинними найменуваннями);

- соціально-вікова/субкультурна маркованість

- частка запозичень (велика кількість неологізмів в сучасній німецькій мові серед молоді має англломовне походження) [1, с. 8].

Щодо особливостей одиниць німецького молодіжного сленгу, потрібно насамперед зауважити, що вони в деяких випадках бувають дуже об'ємними, а в інших – змістовно спустошеними. Це можна пояснити наступними чинниками:

- Образність (наприклад: *Tapetenwechsel* – зміна шпалер, має значення зміни оточення, можливість відпочити)

- Сленгова одиниця включає в себе семантику цілого словосполучення (наприклад: *Alex = Alexanderplatz*).

- Використання елементів ситуації.

- Скорочення різних типів: *grade (gerade)*, *Abi (Abitur)*, *Limo (Limonade)*

- Словосполучення, що з'явилися за допомогою метонімії: *warme / kalte Miete (mit /ohne Heizungskosten)* [2, с. 21].

До основних рис молодіжного сленгу належать:

- відкритість (на розвиток німецького молодіжного сленгу значною мірою впливають різні екстралінгвістичні фактори)

- рухливість (неологізми постійно з'являються в мові, але ввійшовши у користування, вони швидко втрачають актуальність та виходять з ужитку)

- вікова неоднорідність носіїв сленгу (це можна пояснити збільшенням періоду «молодість» у житті сучасної людини)

- синонімічність (в більшості випадків сленг визначається як вторинна назва існуючих речей або явищ) [2, с. 29].

Основним способом утворення молодіжного сленгу німецької мови є неологізація (*Knipskiste, abflocken, Geldigel, abgenudelt, abmatten, Dreitonner, Dummsülzen, gaga, abhippend, Fullshit* та ін.). В даному випадку, неологізми – це не слова або вирази, які створюються для позначення нового предмету чи поняття. Вони утворюються суфіксальним, префіксальним чи іншим існуючим способом, але при цьому переосмислюється їх значення.

Список використаних джерел:

1. Поздняков О. В. Номінативні процеси в сучасному німецькому молодіжному слензі (системно-квантативне дослідження словників і періодичних видань). Автореферат. // Одеса, 2010. – 22 с.

2. Воробець О.О. Сленг в німецьких молодіжних журналах.// Одеса, 2013. – 47 с.

Зінченко Д.В.

студент,

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ

Методика навчання іншомовної лексики завжди привертала увагу науковців та організаторів навчального процесу як завдяки важливій ролі, яку відіграє наявність достатнього словникового запасу для розвитку мовленнєвих умінь, так і через трудомісткість самого процесу оволодіння словником. Навчання лексики передбачає використання ефективних шляхів опанування іншомовного матеріалу з урахуванням насамперед їхніх вікових особливостей і, як результат, з'являються все нові методи вдосконалення процесу навчання іншомовного спілкування. Однією з можливостей оптимізації процесу формування іншомовної лексичної компетентності школярів є інтелект-карти (ІК).

Лексика в системі мовних засобів є найважливішим компонентом мовленнєвої діяльності, що визначає її важливе місце на кожному уроці іноземної мови. Завданням учителя є забезпечити засвоєння школярами визначеного програмою лексичного мінімуму і тривалого закріплення в пам'яті учнів активного словникового запасу на всіх етапах навчання. Основними етапами формування навичок володіння лексичним матеріалом є наступні: 1) ознайомлення з новими лексичними одиницями (ЛО); 2) автоматизація дій учнів з новими ЛО [3, с. 66-67].

Етап ознайомлення з новими ЛО відіграє важливу роль у формуванні лексичної навички. Як правило, він включає роботу над формою, значенням і вживанням слова. Спочатку має місце первинне звукове пред'явлення слова та його відтворення, після чого відбувається вторинне пред'явлення слова та його семантизація. Демонстрація графічної форми ЛО і запис слова завершують перший етап навчання лексики, на якому першочерговим завданням учителя є обрати найбільш ефективний спосіб презентації нових ЛО відповідно до ступеня навчання, рівня знань учнів [4, с. 17].

На етапі автоматизації дій учнів з новими ЛО має місце тренування учнів у вживанні лексики в ситуаціях, наближених до природних умов спілкування. Вчителю необхідно забезпечити активізацію мисленнєвої діяльності школярів, розвивати їх мовну реакцію, ознайомити дітей зі сполучуваністю слів. Етап автоматизації дій учнів з новими ЛО здійснюється як на рівні словоформи, словосполучення, фрази/речення, що передбачає імітацію, підстановку, завершення, розширення зразків мовлення (ЗМ), відповіді на запитання або самостійне вживання ЛО, так і на рівні понадфразової єдності, що означає об'єднання ЗМ у монологічну/діалогічну єдність [4, с. 18].

У сучасному світі з його величезними обсягами інформації використання ІК у навчанні може привести до позитивних результатів, оскільки, використовуючи готові карти або створюючи власні, учні вчаться вибирати, структурувати, запам'ятовувати ключову інформацію. ІК допомагають розвивати креативне і творче мислення, пам'ять та увагу школярів, а також роблять процес навчання цікавим, захоплюючим і продуктивним [5, с. 21].

ІК – це схема/малюнок, у центрі якої розміщують ключове поняття, що має викликати асоціації/ідеї у того, хто створює карту. Такі ідеї записуються навколо ключового слова, яке може бути розміщене в фігурі, якщо це схема, або на стовбурі дерева, у сонці чи хмарці. У якому б вигляді не була представлена карта пам'яті, важливо одне – з центральною ідеєю пов'язані асоціації, які з'явилися в її автора у зв'язку з цією основною ідеєю. Якість та ефективність ІК можна покращувати за допомогою кольору, малюнків, символів та аббревіатур, що дозволяє підвищити її привабливість та оригінальність. А це, у свою чергу, дозволяє розкривати творчий потенціал, систематизувати і краще запам'ятовувати інформацію, що міститься на карті [1, с. 50].

Окресливши правила створення ІК, а також визначивши особливості навчання лексичного матеріалу, представимо можливості застосування цих карт на основних етапах формування лексичної навички.

ІК можна використовувати на етапі ознайомлення з новими ЛО під час їх семантизації. У процесі семантизації нових ЛО перевага віддається прийомам розкриття значення слів, у яких основна роль належить учителю. Він повинен обрати такі прийоми, які викличуть у свідомості учня потрібне поняття, і для цього може використати наочність. ІК у вигляді схеми із зображенням різних малюнків, які позначають нові ЛО, може стати прикладом образотворчої наочності. На великому екрані/дошці школярі бачать зображення ІК. Демонстрація карти, як правило, не потребує особливих витрат часу на семантизацію лексики. Вчитель показує малюнок і вимовляє слово англійською мовою, яке учні повторюють хором або індивідуально за необхідності. Використовуючи ту ж саму ІК, учні кажуть, що зображено на малюнку, на який вказує учитель. Правильні відповіді будуть свідчити про розуміння значення слова. Таким чином, учитель застосовує карту для перевірки розуміння значення ЛО. ІК стане у пригоді для демонстрації графічної форми ЛО. Тоді спочатку вчитель використовує малюнки на карті й ознайомлює дітей з новими ЛО, а потім відпрацьовує графічний образ семантизованої лексики, вказуючи на написані біля малюнків англійські слова. Отже, за допомогою ІК учитель має можливість демонструвати графічну форму ЛО, а учні мають змогу записати нові слова у словнику, зошиті, використовуючи традиційний лінійний запис або просторовий, перемальовуючи карту. Запис нових ЛО у вигляді ІК, безумовно, має переваги. Групування слів за значенням, виділення ключових слів іншим кольором, позначення гілок лініями різної товщини для підкреслення важливості ЛО, розташування малюнків/графічних образів у логічному порядку відповідно до взаємозв'язку між ними – все це дає змогу

структурувати лексику і сприяє її кращому запам'ятовуванню, допомагає підвищити рівень мотивації до вивчення ІМ.

ІК можна використовувати на етапі автоматизації дій учнів з новими ЛО під час імітації, завершення, розширення ЗМ. Мета цього етапу роботи полягає у встановленні морфологічних і синтаксичних зв'язків слова. У цей період учні вчаться поєднувати слово з іншими словами та уживати його в правильній формі. Роботу слід організувати таким чином, щоб дати можливість кожному учневі вживати слово кілька разів у певних ситуаціях. Найзручнішою в цьому відношенні є вправа, що базується на використанні зразка. Зразком можна зробити певне конкретне речення або ж групу речень, коли є змога замінити будь-який компонент, крім нової лексичної одиниці. На етапі автоматизації дій учнів з новими ЛО формування лексичних навичок завершується і цим самим створюються всі умови для початку їх функціонування у мовленні.

Включення учнів у іншомовне спілкування має бути вмотивованим. Учитель шукає можливості створення ситуативних умов, які викличуть у дітей потребу висловитися. Функціонування активної лексичної навички у мовленні означає вміння учнів вживати вивчені ЛО при усному або письмовому спілкуванні, підготовкою до якого може бути складання ІК. Щоб знати, про що говорити або писати, необхідно генерувати ідеї і вилучити з пам'яті необхідні іншомовні слова/структури для втілення цих ідей. Це може бути зроблено під час створення ІК колективно або індивідуально кожним учнем або в парах/групах. Учитель бере до уваги рівень комунікативної підготовки класу, а також досвід роботи учнів з ІК. Після генерування і запису ідей, які розташовуються навколо ключового слова/теми, учні використовують ІК із зображеними необхідними ЛО у формі ілюстрацій чи графічно для вираження власних думок [2, с. 53].

Варто зазначити, що наприкінці етапу автоматизації дій учнів з новими ЛО, як правило, виникає потреба перевірки готовності дітей до включення в іншомовне спілкування, а отже, необхідність контролю рівня засвоєння ЛО. Можна писати з учнями диктанти-переклади або запропонувати відповідні тестові завдання тощо, проте доречним буде використати неординарний спосіб контролю, запропонувавши заповнити ІК словами/малюнками.

Успіх учнів у вивченні іноземної мови залежить від рівня мотивації, підвищувати який є головним завданням учителя. Інтелект-карти стимулюють учнів до оволодіння лексичним матеріалом, оскільки його можна представляти у незвичайному вигляді, без будь-яких обмежень оформлення, що викликає неабиякий інтерес в учнів. Крім того, ІК сприяють кращому запам'ятовуванню лексики, яка систематизована й логічно оформлена. Запропоновані приклади використання ІК можуть бути використані вчителями для розкриття власних творчих здібностей та викликати в них інтерес до експериментів з ІК, і тим самим змусити оптимізувати процес оволодіння іншомовним лексичним матеріалом на уроках англійської мови.

Список використаних джерел

1. Бруннер Е.Ю. Применение технологии mind map в учебном процессе / Е.Ю. Бруннер // Развитие международного сотрудничества в галузі освіти у контексті Болонського процесу : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. – Ялта: РВВ КГУ, 2008. – Вип.19. – Ч.1. – С. 50-53.
2. Гордєєва А.Й. Інтелектуальні карти як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів / А.Й. Гордєєва // Іноземні мови. – 2012. – № 4. – С. 51-58.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищ. навч. закладів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ під загальн. ред. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Смоліна С.В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції / С.В. Смоліна // Іноземні мови. – 2010. – № 4. – С. 16-23.
5. Buzan T. The Mind Map Book / T. Buzan // London: BBC World Wide Ltd., 1993. – 148 p.

Корнєєва О.М.

викладач,

*Донецький національний медичний університет
імені Максима Горького*

РОЛЬ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ В УТВОРЕННІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Науково-технічний прогрес став поштовхом для утворення великої кількості нових понять в усіх галузях знань, що зумовило актуальність проблеми появи термінологічної лексики взагалі, і інтернаціональної зокрема. Головною метою дослідження термінологічних систем завжди виступає виявлення особливостей, які характерні для лексики, що аналізується. Терміни, терміноелементи і термінологія, як цілий лексичний пласт, стали предметом вивчення багатьох вітчизняних і закордонних дослідників, серед яких О. Ахманова, О. Даниленко, В. Лейчик, В. Канделакі, Д. Лотте і т.д.

Виділяють три основні розділи медичної термінології:

I. Анатомічна термінологія, яка обов'язково вивчається майбутніми медиками латинською мовою. Ця лексика входить одразу до курсів анатомії та латини. Тобто, з точки зору латинської мови лексема розглядається у зв'язку з мовою та мовними явищами (частина мови, закінчення, наголос тощо), а з позиції анатомії – головним є уявлення про предмет, названий терміном (місцезнаходження органа, його функції в організмі). Таким чином ми можемо зробити висновок, що курс латинської мови спрямований на вивчення форми терміна, а заняття з анатомії – на засвоєння його змісту.

Необхідно зазначити, що латинська лексика і її елементи зазвичай використовуються в нормальній анатомічній термінології, а грецька – в патологічній.

II. Клінічна термінологія – використовується в клінічній практиці. Зазвичай, такі терміни утворюються шляхом складання словотворчих елементів. Саме тому, важливу роль в оволодінні клінічною термінологією відіграє вивчення греко-латинських терміноелементів. Знання системи терміноелементів дає змогу розуміти значення базових клінічних термінів. Наприклад, якщо студент знає такі терміноелементи як: – *ectomia* (видалення), – *scopia* (обстеження), *mast* – (молочна залоза), *cyst* – (сечовий міхур), йому буде легко зрозуміти наступні терміни: *mastoscopia*, *mastectomy*, *cystoscopy*, *cystectomy*.

На сьогодні лінгвісти нараховують більше 1500 клінічних терміноелементів, з різним ступенем частотності. При цьому кількість найактивніших – біля 600, а з 150 найбільш вживаних терміноелементів складається основна частина медичного словника.

У клінічній термінології домінують грецькі елементи.

III. Фармацевтична термінологія активно використовує латинські, грецькі слова та їх частини, які в більшості є загальноприйнятими, що дозволяє по тривіальній назві препарату визначити його хімічний склад, принципи дії, тощо. Так, наприклад, частотний відрізок *benz-* у назві лікарського засобу («*Benzonaphtholum*», «*Benzotephum*») вказує на те, що медикамент належить до групи барбітуратів, похідних від барбітурової кислоти, і використовується як снодійний, заспокійливий, противосудомний, анестезуючий засіб.

Медична термінологія базується на греко-латинських запозиченнях. Нові ж терміни зазвичай утворюються штучно, шляхом складання класичних елементів. За статистикою, в європейських мовах близько 95% термінів мають «римські» корні. Так, анатомічна і гістологічна номенклатури повністю ґрунтуються на алфавіті, правилах фонетики і граматики класичної мови. Саме тому майбутні лікарі обов'язково вивчають курс «Латинська мова і основи медичної термінології».

Завдяки загальноєвропейській греко-латинській базі медичної термінології більшість термінів, пов'язаних з медициною, міжнародні. Також є спеціальні сталі вирази, які в медичній практиці по всьому світу використовуються виключно латиною, наприклад: *cito*, *per se*, *ad usum internum (externum)*, *in vivo*, *per os*, *per rectum*, *sub linguam* та інші.

Медична термінологічна база має високу ступінь мотивованості та семантичної однозначності, завдяки свідомому використанню латино-грецьких частотних відрізків для створення нових термінів.

Крім складання основ і терміноелементів в утворенні нових медичних термінів активно використовуються префіксальний і суфіксальний способи.

Досить повно в термінології зберігається підсистема префіксації, яка повністю запозичена з латинської мови, при цьому незмінним залишається її ядро, а периферія видозмінюється для забезпечення однозначності, уніфікації і системності, характерних для термінології. Але префіксальні моделі, які використовуються в термінології, мають більш чисельні і різноманітні, у порівнянні з літературними. Це пояснюється збільшенням гетерогенності системи препозитивних елементів, до яких входять префікси, різні за походженням (латинські та грецькі) та статусом в системі словотвору (чисті

префікси та префіксоїди). Інша причина, поширення гетерохронності, яка пов'язана з різною хронологією латинських та грецьких прошарків префіксальної підсистеми, і включення до неї нових префіксів.

Латинські суфікси використовуються в термінології з метою класифікації, і дозволяють виділити наступні ономазіологічні категорії: анатомічні і гістологічні утворення (*-ol/ul/cul* – суфікси, які надають терміну зменшувального значення, напр.: *trabecula, vesicula*); природні або патологічні явища і стани в організмі (*-itis* – запалення, напр.: *gastritis*; *-osis* – патологічний процес незапального характеру або хворобливий стан у наслідок нестачі або надміру певних елементів, напр.: *hyperadenosis*, і т.д.); методи лікування (*tio/sio* – суфікс, який вказує на хірургічне втручання, напр.: *amputatio, extirpatio*) та обстеження (*-io* – назва процесу або дії, напр.: *punctio, palpatio*); медичне обладнання та інструменти (*-or* – предмет, що виконує дію, напр.: *extractor*); конкретні одиниці (біологічні та ботанічні, фармацевтичної хімії та біохімії; мікробіології).

Для словоскладання в медичній термінології характерні наступні особливості:

- Змішання грецьких та латинських елементів в одній лексемі (*neocortex* (грец. *neos* – «новий» + лат. *cortex* – «кора») – нова кора; *myoseptum* (грец. *mys, myos* – «м'яз» + лат. *septum* – «перетинка») – м'язова перетинка);

- Дублювання синонімічних або аналогічних термінів елементами/словами грецького та латинського походження (*sublingualis, hypoglossus* – під'язиковий);

- Багатокомпонентність термінів (*septomarginalis, pterygopharyngeus, thyroidectomia*);

- Постійна конкуренція латинських і грецьких синонімів.

В медичній термінології моделі латинських композитів підпадають під вплив грецької мови, зазнаючи при цьому суттєвих змін. Так, між двома основами в складних словах з'являється, характерний для грецького словотвору, *-o-*, замість латинського поєднувального голосного *-i-*. І якщо в давніх латинських термінах ще традиційно пишеться *-i-* (*viv-i-ficatio*), основи в усіх новоутворених композитах поєднуються за допомогою *-o-* (*neur-o-cranium, cary-o-lysis, etc*).

Список використаних джерел:

1. Бахрушина Л. А. Латинско-русский и русско-латинский словарь наиболее употребительных анатомических терминов: учебное пособие / Л. А. Бахрушина. – М.: ГЕОТАР Медиа, 2007. – 280 с.

2. Закалюжний М. М., Паласюк Г. Б. Латинська мова і основи медичної термінології / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : «Укрмедкнига», 2004. – 224 с.

Костюченко К.Є.

кандидат педагогічних наук,

*старший викладач кафедри лінгводидактики та іноземних мов,
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ

Стрімкий розвиток високих наукових технологій та економіки тісно пов'язаний з вивченням іноземних мов. Мова стала доступною для більшості людей: робота з Інтернетом, використання новітніх аудіо-, відео- та інформаційно-комунікативних технологій. Все це посилює мотивацію молодих людей вивчати іноземні мови не тільки як засіб комунікації у ділових та побутових відносинах, а й як здатність користування нею для задоволення особистих потреб. За таких умов знання іноземних мов відображають як функціональний так і соціальний характер спілкування, тобто вони потрібні для успішного розв'язання реальних комунікативних ситуацій у різних сферах життя суспільства. Тому постає гостра необхідність проводити зміни у процес вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах, в тому числі переглянути способи і методи навчання іноземної мови студентів немовних факультетів, й приділити основну увагу розвитку в них комунікативних навичок спілкування. Так, за мету нашого дослідження ставимо вивчити особливості комунікативно-орієнтованого підходу до навчання іноземної мови студентів педагогічних спеціальностей немовних факультетів.

Комунікативно-орієнтований підхід навчання передбачає направленість на співрозмовника, оптимальність навчання з точки зору ефективності впливу на іншого. Цей підхід забезпечує цілеспрямований вплив на розвиток особистості студента. Тому навчання іноземної мови повинно проходити в ході творчої діяльності, яка стимулює пізнавальну активність студентів; курс вивчення предмету має бути зорієнтований на задоволення мовленнєвих потреб студентів за профілем їх спеціальності та спеціалізації.

Ми солідарні з позицією англійського дослідника комунікативного підходу навчання У. Литлвуда [5], який зазначає, що комунікативний підхід розкриває великі перспективи у вивченні мови. Він уможливорює розглядати мову не тільки у її формах і структурах (граматичні конструкції чи лексичні зразки), а й також усвідомлювати комунікативну функцію, яку мова виконує перш за все. Іншими словами вивчаючи мовні форми і зразки, ми стаємо більш обізнаними у тому як люди поведуть себе, коли відтворюють різні види комунікації один з одним. До того ж У. Литлвуд наголошує, що за комунікативним підходом навчати оперувати тільки мовними формами і зразками недостатньо. Потрібно формувати у тих, хто навчається, міцні навички застосовувати мовні зразки у реальних життєвих ситуаціях, які виникають за певних видів комунікації. При цьому продовжує дослідник, за комунікативного підходу навчання особливе місце відводиться здатності вчителя залучати студентів до процесу спілкування на занятті. Вчитель

(викладач) має виступати умілим мотиватором і помічником у комунікативній діяльності тих, хто навчається. Наприклад, коли студенти відчують труднощі у вживанні мовних форм і зразків, вчитель може допомогти їм сформулювати свою думку, правильно підібрати граматичні конструкції. Отже, функції вчителя (викладача) як керівника навчального процесу не зменшуються, а набувають іншого смислу – психологічної підтримки у бажанні студентів до самостійного виразу власних думок та особистої позиції у іншомовному спілкуванні [5]. За комунікативно-орієнтованого підходу відбувається максимальне заглиблення студента в мовний процес, що досягається меншим зверненням студента до рідної мови. Спочатку студент повинен навчитися розмовляти іноземною мовою, а потім думати нею. При цьому процент застосування репродуктивних вправ зменшується, замість них з'являються більш продуктивні вправи, що містять ігровий характер навчання, де надається перевага роботі з партнером, в групах, завдання спрямовані на пошук помилок, порівняння та співставлення. Такий підхід орієнтований на розвиток мовних знань, на креативність й творчість студента, на набуття навичок ведення дискусії та вміння висловлювати своє бачення, допомагає формувати власну точку зору, адаптуватися у мовному середовищі, розвиває критичне мислення.

Зазначимо принципи комунікативно-орієнтованого навчання англійської мови, які виділяє дослідниця О.Фарина [3]: мовленнєва спрямованість навчального процесу, індивідуалізація, функціональність, ситуативність, новизна тощо. Ми з цим погоджуємося, і називаємо ще один з важливих принципів комунікативно-орієнтованого підходу навчання іноземної мови – мовна діяльність студентів на заняттях. Оскільки студенти повинні вирішувати навчальні завдання в процесі спілкування, комунікативний підхід представляє собою реалізацію способу навчання, за якого здійснюється систематизоване, співвідносне та упорядковане навчання іноземної мови як засобу спілкування в умовах модульованої мовної діяльності студентів на заняттях.

Комунікативно-орієнтований підхід передбачає оволодіння студентами навичками спілкування як засобом досягнення практичних цілей аудіювання, читання, говоріння і письма. В цілому навчальна діяльність студентів спрямована на вирішення комунікативних завдань на заняттях.

Комунікативно-орієнтований підхід до навчання англійської мови є ефективний, коли викладач має бажання, компетенцію, ерудицію, використовує свої творчі здібності та професійні навички. На заняттях необхідно закласти основи володіння англійською мовою як засобом спілкування, що дає змогу її використовувати на практиці. Вміння залучити студентів у процес активного вивчення іноземної мови є справою досить складною і визначається прагненням студентів вдосконалити свої мовні вміння та навички.

Дослідниця О. Фарина підсумовує, що головна ідея комунікативного підходу навчання іноземної мови полягає в тому, що учасники навчального процесу повинні не тільки здобувати знання про граматичні, лексичні,

фонетичні правила, а й розвивати навички та уміння використання мовних форм для реальних комунікативних цілей. Так, реалізація комунікативно-орієнтованого підходу навчання іноземної мови передбачає системний підхід до загальної учбової діяльності; систему мовної діяльності; систему мовного спілкування; системне співвідношення іноземної та рідної мов; систему самої іноземної мови: фонетичні, лексичні, граматичні, мовні вправи; текст як систему мовних продуктів; систему структурно-мовних утворень (монолог, діалог, монолог в діалозі та ін.); процес опанування іноземної мови; структуру мовної поведінки студентів. В результаті такого підходу формується, реалізується та діє система володіння іноземною мовою в навчанні [1; 2; 4].

Дослідивши особливості комунікативно-орієнтованого навчання, ми визначаємо комунікативно-орієнтований підхід до навчання іноземної мови студентів немовних факультетів як такий, що передбачає організацію навчання, за якого моделюються риси реального процесу спілкування. При цьому найбільш ефективними способами реалізації комунікативно-орієнтованого підходу до навчання англійської мови є застосування ігрових, активних, інтерактивних методів, використання різноманітних форм роботи (групова, парна, індивідуальна), різних методів та прийомів управління навчальною діяльністю. Перш за все повинно бути створено на заняттях доброзичливу атмосферу та умови, які б сприяли спілкуванню студентів іноземною мовою.

Для реалізації комунікативно-орієнтованого підходу до навчання англійської мови у ВНЗ вважаємо за необхідне:

- впроваджувати особистісно орієнтоване спілкування;
- збагачувати зміст навчання емоційним, особистісно значущим матеріалом;
- надавати педагогічну підтримку, вмотивовувати до успіхів;
- забезпечувати діалог між студентами, студентами і викладачами як домінуючої форми навчального спілкування;
- залучати студентів до самооцінки, самопізнання й самовдосконалення в різних видах мовленнєвої діяльності;
- реалізовувати багатоваріантність, гнучкість форм організації різних видів роботи: індивідуальна, парна, групова, колективна;
- створювати позитивно емоційну атмосферу духовного взаємозбагачення.

Список використаних джерел:

1. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі / Г.І. Бородіна / Іноземні мови. – 2005. – № 2. – С. 28-30.
2. Дуванова О. Використання комунікативної методи в процесі навчання іноземної мови / О. Дуванова // Англійська мова та література. – 2011. – № 1. – С. 2-3.
3. Фарина О.З. Комунікативний підхід до навчання англійської мови в спеціалізованій школі з поглибленим її вивченням / О.З. Фарина // Англійська мова та література. – 2011. – № 22-23. – С. 7-25.

4. Шевцова О.І. Реалізація комунікативного підходу в процесі викладання англійської мови / О.І. Шевцова // Англійська мова і література. – Вид. група. – 2008. – № 11. – С. 2-6.

5. Littlewood, William T. Communicative Language Teaching / Littlewood T. // New directions in Language teaching. – Cambridge University Press, 1981.

Кріпак Ю.В.

аспірант,

Київський національний лінгвістичний університет

АГРЕСИВНІ ТАКТИКИ КОНФЛІКТНОГО ТИПУ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Людина, як соціальний феномен, виступає постійним елементом комунікації. Перебуваючи під впливом багатьох подразників у процесі мовленнєвої взаємодії, інтерактанти досить часто характеризуються виникненням негативних емоційних станів, різких агресивних реакцій у випадках розходження власних думок та бажань з переконаннями оточення, що призводить до назрівання конфліктів, які на даному етапі лінгвістичних досліджень активно привертають увагу науковців. Мовленнєва поведінка в випадках стресових конфліктних ситуацій позначається терміном мовленнєвої агресії та підлягає систематизації у вигляді виокремлення агресивних стратегій і тактик, опису яких присвячено наше дослідження. Таким чином, метою роботи є виокремлення та вивчення споріднених агресивних тактик. Актуальність статті обумовлена частотністю конфліктів в мовленнєвому середовищі та масовим зверненням науковців до розгляду та вирішення даного питання. Предметом розгляду статті виступає сучасний англомовний діалогічний дискурс, в якому зафіксовані випадки мовленнєвої агресії, а об'єктом – дискурсивні особливості агресивної конфліктної макростратегії.

В сфері функціонування конфліктної агресивної макростратегії як окремої моделі комунікації виділяємо тактики, що зосереджені на критиці опонента. В їх основі лежить негативний аналіз і оцінка вартості чогось, надається негативна характеристика співучасника комунікації та його дій, що в нашому дослідженні є тотожним до тактик «прояву неповаги», «докору», «осуду», «обвинувачення» та «позначення неспроможності опонента». Тактика «прояву неповаги» містить за основу образу опонента, яку визначають як зневажливу характеристику адресата, що частіше за все реалізує яскраво виражену вербальну агресію, оскільки сприймається як негативне, принизливе висловлення [3, с. 155]. Розглянемо приклад: до героїні Брі, яка заручилася з Джорджем Уільямсом, приходять його колишня

наречена, для того, щоб повідомити про його неврівноважений психічний стан (a), на що Брі реагує реплікою (b), змінюючи вектор виникнення проблем у їх парі через поведінку колишньої. Обурена гостя в кінці діалогу застосовує тактику «прояву неповаги» (c), відносячи Брі до групової належності божевільного Джорджа.

(a) «One time, I was talking to a guy at the bar, and when we got home, George slapped me. What do you say to that»? (b) «I say, given your overall demeanor and your free-wheeling used-up epithets, I'm willing to bet that he was provoked». «When I read you were engaged to George, (c) I felt it was my duty to let you know he's crazy. But now that I've met you, I can see it's a match made in heaven [6: 15:44]»!

Тактика вважається базовою, що не відноситься до конкретної тематики та може розкриватися, доповнюватися та розширювати зміст надалі за контекстом, переплітаючись з тактиками «осуду» та «обвинувачення», що розрізняють за відношенням першої до морально-етичної сфери, а другої – до соціально-правової, окрім цього осуд та докір відмежовують за більшою градацією відчуття смутку, розчарування та піклування про почуття адресата в випадку докору [2, с. 169]. Висловлюючи докір, мовець непрямо виражає своє негативне ставлення до певних дій адресата й намагається вплинути на його емоційну сферу, щоб створити сприятливі, з погляду мовця, умови спілкування. Особливістю вираження докору є саме його непрямий характер, що відносить його до некатегоричних негативно-оцінних мовленнєвих актів. Іntenція докору виражається імпліцитними засобами та декодується на основі екстралінгвістичних чинників, що є «незручним» для обох учасників комунікації і вимагає від мовця вживання непрямих засобів вираження [1].

У наступному прикладі продемонстрована тактика «обвинувачення», де хлопчик-кур'єр, який доставляє газети в свій мікрорайон, незадоволений невчасною оплатою його праці сусідкою С'юзен Майер та порівнює її дії з крадіжкою:

«Mrs Meyer, I gotta talk to you». «Now's not a good time, Danny». (a) «You're a month behind your payment». «I'll take care of it, I promise». (b) «My dad says if you read something you don't pay for, that's the same as stealing». «Can we talk about this later? I just found out my ex is dating my neighbor, and I'm really kicked off». «Same me! I provide you with a service, and I deserve to be paid for that service [5: 02:46]»!

Як бачимо, комунікація проходить між хлопчиком та дорослою жінкою, після обвинувачення та відкритого вираження невдоволення (a), кур'єр зважає на вищий статус жінки і застосовує пом'якшену тактику «посилання на авторитет» (b), що відноситься до квазікооперативної агресивної макростратегії, прикриваючись думками свого батька і таким чином намагається приховати власне ставлення до ситуації. В кінцевій репліці (c) він не стримується та підтверджує первинний стан власного невдоволення за неоплату сусідкою його послуг, що в обох випадках виражена за допомогою тактики «обвинувачення».

Наступний приклад ілюструє тактику «осуду». Габріель та Карлос Соліс успішна молода пара, яка не може похвалитися ідеальними стосунками. Коли дружина відмовляється від співпраці, Карлос вдається до тактики «осуду» (a), констатує факт неприйнятності мораллю її поведінки до заміжжя та виражає незадоволення з приводу того, що раніше вона занадто цікавилася спортсменами: *«If you talk to Al Mason at this thing, mention how much I paid for your necklace». «Why not pin the receipt to my chest»? «He let me know what he paid for his wife's convertible. Just work it in». «There's no way I can». (a) «Why not? At the Donahue party everyone was talking mutual funds. You mentioned you slept with half the Yankee outfield». «It came up in the context of the conversation [4: 04:44]».*

Тактика «докору» реалізована в наступному фрагменті та серед попередньо наведених тактик виражається на шкалі найменшого рівня невдоволення з намаганням адресанта зберегти стосунки. Звернемось до прикладу, в якому матір докоряє доньці за те, що вона не розповіла їй про появу нової подружки у батька (a):

«What do you mean, you know»? «I mean, I know». (a) «What are you saying? That your father actually told you he was gonna be having a one night stand with Edie Britt»? «Uh Mom, this wasn't a one night stand. He's been going out with Mrs Britt for a few months now». (a) «What? How could you not tell me that? We share everything, that's what we're known for! That's our thing [5: 08:44]!»!

Наступною тактикою у пласті критики інтерактанта визначаємо «позначення неспроможності опонента», де демонструється недієздатність та позначається відсутність духу на вчинення певних дій. Розглянемо ілюстрацію, в якій відбувається протистояння монахині та Габріель Соліс. Габріель погрожує суперниці ляпасом, на що монахиня відповідає тактикою «позначення неспроможності опонента» (a), констатує факт такого несприйняття опонента, що навіть у разі ляпаса вона не зможе залишити будь-який слід як на її щоці, так і у її свідомості:

«I may be a catholic, but I am so not above slapping a nun». «Go ahead. Do it. (a) Just make sure you hit hard enough to leave a mark [7: 21:06]».

Отже, розглянувши агресивні тактики критики опонента, необхідно звернути увагу на те, що досить часто конфліктогенність адресанта реалізується за допомогою тактики «прояву неповаги», де виражається неприязнь до опонента, що може розкриватися за допомогою подальшого контексту у тактиках «осуду» та «обвинувачення» за віднесенням до правової та моральної сфер. Застосування мовцем тактики «докору» передбачає планування збереження стосунків при вираженні опозиційної позиції та піклування про почуття інтерактанта. Тактика «позначення неспроможності опонента» передає високий рівень мінімізації дієздатності мовця та вказує на його неавторитетність та неефективність. Перспективи подальших досліджень з тематики полягають у розгляді інших конфліктних агресивних тактик.

Список використаних джерел:

1. Крысанова Т. А. Коммуникативно-прагматические особенности речевого акта упрека в современном английском языке / Т. А. Крысанова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://book.net/index.php?bid=20067&chapter=1&p=achapter>
2. Сорокіна Л. Є. Мовленнєва маніпуляція в сучасному англomовному діалогічному дискурсі: комунікативно-когнітивний і гендерний аспекти : дис... канд. філол. наук : 10.02.04 / Сорокіна Ліна Євгенівна. – К., 2013. – 274 с.
3. Щербинина Ю. В. Вербальная агрессия. / Ю. В. Щербинина – М.: КомКнига, 2006. – 360 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

4. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 1. – Episode 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до серіалу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=1>
5. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до серіалу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>
6. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до серіалу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>
7. Desperate Housewives / directed by Marc Cherry. – ABC Studios and Cherry Productions. – 2005. – Season 2. – Episode 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до серіалу : <http://filminenglish.ru/episode/?id=5551&a=2>

Кучик Г.Б.

здобувач,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ У КОНТЕКСТІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ТЕКСТУ

Складність поняття політичного тексту зумовлює необхідність проведення аналізу цього феномену на стику таких наукових дисциплін як філософія, соціологія, психологія, психолінгвістика та лінгвістика. До цього переліку варто додати також і політичні науки: політологію, політичну лінгвістику, міжнародні відносини тощо. Адже неврахування мультикультурності та мультилатералізму як контекстних характеристик тексту призведе до обмеженості аналізу, а в певних ситуаціях до неможливості уникнення певного суб'єктивізму, особливо при аналізі стилістичних та дискурсних особливостей текстів установчих документів міжнародних організацій.

Політичний текст є результатом зіткнення різних інтересів і стратегій, ідей, вольових зусиль і дискурсів політичних суб'єктів [6, с. 170]. Це поняття охоплює тематичний обсяг і стилеві особливості, реалізовані в мові, і засоби політичної активності мови.

Особливо актуальним видається аналіз структурних особливостей текстів міжнародно-правового характеру, для яких притаманна наявність специфіки як з погляду правового аспекту, так і лінгвістичного. Наявність структурних елементів статуту міжнародної організації як єдиного цілого тексту при застосуванні цього підходу дає можливість розглядати та аналізувати кожний структурний елемент окремо в поєднанні мікро- та макрорівнів кожного конкретного документу, який у нашому випадку, з лінгвістичної точки зору трактується як текст.

У сучасному мовознавстві виділяють два підходи у лінгвістичних дослідженнях текстів: функціональна типологія (соціальні функції й мета використання текстів) і структурна типологія (внутрішня організація текстів) [3]. Перший напрям значно відтворює традиційну для риторики класифікацію, що зближує типи мовлення (тексту) з жанрами: це розповідь, опис, роздум. Інший, структурний, підхід («лінгвістика тексту») пов'язаний з виявленням, вивченням і моделюванням внутрішньотекстових зв'язків, до того ж вводиться поняття «компонент тексту» (абзац, надфразова єдність, складне синтаксичне ціле тощо).

Слід відзначити, що дослідження політичного тексту в історичному ракурсі дає можливість говорити про певний стиль політичного напрямку, історичної епохи тощо. Як би не розрізнялися «ідіолекти» політичних діячів певної епохи в цілому, політичний текст характеризується деякими інваріантними параметрами. Умовно кажучи, можна виділити «ідіолекти» певного історичного періоду тієї або іншої країни, того або іншого народу.

Процес розуміння політичного тексту включає не тільки текст як лінгвістичну даність, як матеріалізований продукт суспільно-політичної діяльності адресанта-автора цього тексту, але і враховує зв'язок тексту з епохою, історичною ситуацією і конкретним читачем. Сприйняття тексту виявляється залежним від вищерозглянутих категорій, що накладають певні конотації, ширше – екстралінгвістичний контекст на текст. Структура екстралінгвістичного контексту перетинається із структурою тексту. Для політичного тексту більшою мірою є показовим те, що екстралінгвістичний контекст написання і прочитання тексту змінюється досить швидко. Соціальний та історичний контексти епох декодування, вступаючи у взаємодію, можуть мати різний ступінь подібностей та відмінностей, утворюючи свого роду «шкалу» сприйняття.

Політичний текст як цілісна структура не обходиться без урахування особливостей історичного, культурного і соціального фонів, а також засобів створення сюжетно-тематичної та політико-ідеологічної спільності. Перетин, взаємопроникнення і взаємовплив всіх параметрів тексту, таких як: характер інформативності, специфіка комунікативності, особливості функціонування системи кодування, взаємозв'язок процесів кодування, декодування та

інтерпретації, взаємовідношення адресанта і адресата тексту, ознаки індивідуальності інформативно-впливаючої системи, стильова маркованість, служать завданню актуалізації тексту як комунікативної системи. Деякі з них можуть бути віднесені до внутрішніх, інші – до зовнішніх ознак тексту. Зовнішні ознаки тексту, такі як історичний, культурний і соціальний фон, політичний контекст тощо визначають конотації тексту або специфічну інформацію. Вони є позатекстовими, екстралінгвістичними елементами тексту, які «...можуть бути описані як зв'язки безлічі елементів, зафіксованих в тексті, з безліччю елементів, з яких був здійснений вибір даного спожитого елемента» [2, с. 65].

Взаємодію різних рядів системи комунікації створює безперервний комунікативний континуум, сегментація якого можлива завдяки функціонуванню моделей сприйняття. При функціонуванні політичного тексту в безперервному мовному континуумі домінує той чи інший ряд: мовний, паралінгвістичний або кінетичний. Взаємодія цих рядів, накладання їх один на одного створюють синкретичність мови. Характер висунення певного ряду і характер їх взаємодії залежать від функціонально-мотиваційних цілей спілкування. При цьому прояв взаємодії цих рядів на семантичному рівні може бути експліцитним та імпліцитним. У зв'язку із взаємодією всіх вищезазначених показників, всіх засобів, що сприймаються у спілкуванні в сукупній цілісності, інваріант виконання тексту має деяку множину варіантів виконання.

Політичний текст, як особлива форма комунікації, створюється в результаті взаємодії планів виразу і змісту, який, на відміну від «практичного» тексту, може видатися вільнішим. Проте, враховуючи особливі завдання, спрямовані на емоційні і психологічні дії в певних політико-ідеологічних цілях читача (слухача), формі вираження, додається немаловажне значення. Сприйняття тексту програмується адресантом, проте воно варіативне в силу специфіки мовної комунікації, і, крім того, залежить від особистого сприйняття адресата (реципієнта), його світогляду, набутого досвіду і культурного рівня.

Жанрове розшарування політичного тексту приводить до того, що кожен з текстів характеризується не лише загальними типологічними рисами, але і тематичною різноманітністю, структурою, індивідуальністю поєднання компонентів тексту. Слід підкреслити, що в політичному тексті само визначення факту представляє певну трудність у зв'язку з тим, що соціально-політична основа призводить до того, що факт стає соціально-обумовленою думкою.

Розглянуті вище ознаки підтверджують синтезований характер політичних текстів, в якому діють характеристики і усного і письмового типів взаємодії мови. Коли виявляються характеристики усного типу мови, вони підтверджують основну властивість усної мови – процес формування думки одночасно з процесом безпосередньої комунікації [1]. Коли ж проявляються характеристики письмового типу мови (наприклад, юридична і дипломатична лексика, повнота викладу, складні речення, макрорепліки, наявність

дієприкметникових та інфінітивних зворотів), вони підтверджують основну властивість писемної мови – можливість попереднього обдумування думки, відбору мовних засобів зв'язку для комунікації тощо.

Таким чином, аналізуючи політичні тексти, можна виявити як їх загальні, так і специфічні параметри. При цьому деякі загальні параметри мають своєрідне співвідношення або функціонування в кожному з видів спілкування. Загальним для всіх видів є моделювання семантичного варіювання, проте переважні моделі актуалізації сенсів в кожному виді тексту різні. Визначальною особливістю політичних текстів є їх функціональна забарвленість, тобто використання у процесі політичної діяльності, а в даному випадку на міжнародному рівні. Тут текст відіграє синтезуючу роль і інформації, і директивного характеру, і особливо характеризується контекстним забарвленням. Обираючи класифікаційну модель до текстів установчих документів міжнародних організацій, очевидним є їх приналежність до політичних текстів юридичного чи нормативного забарвлення.

Список використаних джерел:

1. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 272 с.
2. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. – М., 1970. – 384 с.
3. Олійник О. Б. Риторика / Олійник О. Б. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
4. Поперечна О. А. Проблема тексту і текстових категорій у сучасній лінгвістиці // Лінгвістичні студії : Зб. наук. пр. – Випуск 14 / укл. А. Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – С. 226-230.
5. Стриженко А. А. Об особенностях организации текстов, относящихся к разным функциональным стилям / А. А. Стриженко, Л. И. Кручинина. – Иркутск, 1985. – 176 с.
6. Чижевская Е. Е. Дискурс политика / Е. Е. Чижевская // Методология исследования политического дискурса: Актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов: сб. науч. трудов / Белгосуниверситет; под общ. ред. И. Ф. Ухвановой-Шмыговой. – Вып. 1. – Минск, 1998. – С. 161-170.

Шундель Т.О.

викладач,

Донецький національний медичний університет
імені Максима Горького

ДИСКУСІЙНІСТЬ КЛАСИФІКАЦІЇ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ОПОЗИЦІЙНОЇ БАЗИ «ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ – ПОЯСНЕННЯ»

Дослідження речення у сфері мовлення потребує систематизованого розв'язання у зв'язку з наявністю варіювань модифікацій речень, що створюють проміжні ланки між мовленнєвими та мовними моделями в рамках синтаксичної площини, відтворюючи певною мірою цілісність граматичної організації речення. Визначальною рисою сучасного синтаксичного складу складнопідрядного речення (далі – СПР) є орієнтація на вивчення утворених взаємовідношень та синкретичних зв'язків між його компонентами. Треба зазначити, що синкретичність значень будь-якого сполучника допомагає виявити шкала перехідності В. Бабайцевої [1], яка, до того ж, спрямована на визначення природи взаємодії зв'язки (сполучника або сполучуваного слова) в певних синтаксичних умовах з урахуванням периферійних зон.

Питання про статус речень, які знаходяться в опозиції «час – пояснення», тривалий час залишається дискусійним в мові. Цілісне вивчення усіх аспектів цієї опозиції неможливе без дослідження перехідних ланок синкретичного характеру складнопідрядних структур. Так, теорія синкретизму допомагає розглянути аналізовані конструкції зі синтезованими значеннями темпоральності й пояснення, що дозволяє нам говорити про гнучку функціональну систему СПР:

A. *She had just told all of them **that** she had a girl in to work on Saturdays ... [3, c. 291].*

Аб. *Kurt has got to know **when** the ships come in ... [3, c. 331].*

АБ. *He'd better watch out **when** those boys get a bit older [3, c. 105].*

аБ. -

Б. *Once again Milly was on her doorstep **as soon as** the carriage came to halt outside number 12 Craft Street [3, c. 51].*

СПР зони **A** характеризуються як одиниці з одноплановим семантичним навантаженням. Ядром досліджуваних конструкцій виявляється з'ясувальна семантика, вживання якої обумовлене за рахунок певних дієслів і ряду сполучників, що служать маркерами з'ясувального значення (*I don't know **what** Ted and Joe think they were doing, dashing off like that first thing [3, c. 191]; Mrs. Lacy, that's the owner, tells me all about the motors and shows me **how** they work [3, c. 165]).*

Складнопідрядні конструкції ядерної зони **Б** містять одиниці з часовим значенням, яке не ускладнене ніякими іншими семантичними відтінками (*As*

she passed it to Josh she felt sorry for his wife [3, c. 88]; ... since you told me about Grace and the German it's a way of getting back at him [3, c. 337]). Темпоральна семантика таких конструкцій визначається за допомогою не лише ряду часових сполучників (*They were sitting drinking tea when Gerald came in [3, c. 164]; Katherine smiled as she went down the stairs [3, c. 174]*), але й різносторонньою системою позицій підрядної частини СПР (*As the morning wore on they became very busy [3, c. 305]; There was fear in the German's eyes when he looked from one to the other [3, c. 307]*). Необхідно відмітити, що в цій ланці функціонують СПР з типізованою лексикою з семою темпоральності (*It was getting late when Kate finally closed the shop [3, c. 287]; It was the middle of July when Ted returned to Kate's [3, c. 329]*). До ядра ланки А примикають також складнопідрядні конструкції, які відзначаються наявністю підсилювального компонента *just* перед сполучником часової семантики (*Business was very slow all day and just as she was closing Ted came rushing in and, throwing his arms round her, twirled her round and round [3, c. 336]*).

Структури проміжної ланки **АБ** визначаються як конструкції з приблизно рівним співвідношенням часової й з'ясувальної семантики. Тут вживаються одиниці з дієсловом-присудком, які виражають певний стан (*She's not going to wait till it's all over [3, c. 205]*) або їх значення пов'язано зі займаною позицією в часі – протяжністю (*Miss Katherine is staying with us when she finds something more in keeping with her lifestyle [3, c. 61]*).

Складнопідрядні структури периферійної зони **Аб** розглядаються нами як конструкції, де переважає з'ясувальна семантика. З'ясувальний характер аналізованих речень обумовлений наявністю в структурі дієслів-присудків, що передають різноманітні значення – мовлення, думки, знання, волевиявлення та ін. (*Katherine wondered as she made her way downstairs [3, c. 115]; Katherine knew as soon as she closed her bedroom door that she wouldn't come [3, c. 130]*). Відмічається також присутність СПР зі вставленим підметом, з яким може бути вжита емотивна лексика (... *it was sad when I had to lay him out [3, c. 140]; It wasn't too bad when I went out [3, c. 191]*).

З іншого боку, серед одиниць ланки **аБ** спостерігається часте функціонування конструкцій з прямою мовою, де серед слів автора використані дієсловами, які вимагають після себе вживання підрядної частини з'ясувальної семантики (*'No, hang on a minute', shouted Katherine as she ran the full teapot over the mugs, filling them to overflowing [3, c. 132]; 'What's your name?' she asked when the girl rubbed at her face [3, c. 223]*). Темпоральна семантика передається за допомогою часового полісемантичного сполучника *when*.

Прикладів периферійної зони **аБ** нами не виявлено, оскільки залежний компонент аналізованих структур в більшості випадків поєднується з опорним словом в головному реченні, що вказує на переважання з'ясувального характеру.

Отже, при заміні одного значення підрядного речення іншим значення головного не змінюється, але зникають певні стосунки між його компонентами. Це призводить до набуття додаткового значення в поверхневій

структурі СПР, при цьому елемент глибинної структури починає характеризуватися нестійким характером, що і призводить до синкретичності форм. З одного боку, подібне перетворення свідчить про можливу самостійність залежного компонента СПР. З іншого боку, заміна одних граматичних значень іншими підкреслює мінливий характер СПР. При цьому неважко помітити, що синкретизм є містким засобом передачі значень синтаксичних функцій, які виражають багатоаспектний процес відкритий для реалізації в конкретній ситуації. Таке відображення ознаки дозволяє модифікувати, формувати реалізацію семантичних значень синтаксичних функцій, тобто, відкриває великі можливості для поєднання елементів.

Список використаних джерел:

1. Бабайцева В. В. Место переходных явлений в системе языка (на материале частей речи) / В. В. Бабайцева // Переходность и синкретизм в языке и речи. – М. : Прометей, 1991. – С. 3-14.
2. Загнітко А. П. Закономірності формальної і смислової організації складного речення / А. П. Загнітко // Лінгвістичні студії: Збірник наукових праць. – Донецьк : ДонНУ, 1996. – С. 17-27.
3. Williams Dee. Katie's Kitchen / Dee Williams. – Great Britain: Headline Book Publishing, 1999. – 375 pp.

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Винар С.М.

старший викладач,

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

МІФ ЯК КОДИФІКУЮЧИЙ КОМПОНЕНТ ХУДОЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Проблеми художньої комунікації, основи для вивчення якої були закладені у працях Р. Інгардена, Р. Яусса, В. Ізера, продовжують залишатися одними з найскладніших і водночас найцікавіших науково-дослідних проблем сучасного літературознавства. Вагомим аспектом художньої комунікації, аспектом, який визначає її стратегії у процесі історичного розвитку літератури, є звернення до міфу, міфологічних сюжетів і мотивів. Особливо показово в цьому плані виглядає проблема трансформації античних міфів впродовж тривалого проміжку часу на прикладі художніх творів, створених авторами різних напрямків – представниками різних національних літератур.

Нагадаємо, що інтерес до міфу як літературознавчої категорії фіксується ще з часів Аристотеля, який розглядає міф у його органічних зв'язках з літературою. У філософській доктрині Платона міф виступає необхідною умовою для розуміння людиною світу. Тому проблема феномену міфу, способів його трансформації у різних жанрових формах, особливостей рецепції літературою наступних епох викликає постійний інтерес вчених-літературознавців. Дослідженню цих проблем присвячені праці А.А. Анікста, Б.В. Варнеке, К.П. Полонської, В.Н. Топорова, О.М. Фрейденберг. Вчені неодноразово стверджують, що міф являє собою першооснову духовної культури людства. Адже в давні часи міфологія була основною формою світосприймання і володіла універсалізмом та ідеологічним синкретизмом. Міф був не лише формою суспільної свідомості, але й своєрідною оповідною моделлю, первісною формою художньої словесності та джерелом поетичної фантазії.

Вченими доведено, що процес сприйняття і засвоєння міфічного матеріалу передбачає як свідоме запозичення на певному сюжетно-композиційному і проблемно-тематичному рівнях, так і переосмислення його в новому художньому контексті, осучаснення, інтерпретування міфу у відповідності до реалій. На різних етапах розвитку європейської літератури античність по-різному впливала та корелювала з літературою європейською. У перші століття нашої ери античність доповнює і «бореться» з

новонародженою християнською літературою і провідним тут виступає ідейний рівень творів. В епоху Середніх віків починають набувати вагомості і адаптовуватись у європейській літературі античні жанри; ця тенденція максимально проявить себе в епоху Відродження з її провідною ідеєю антропоцентризму (тут варто згадати Олексія Лосева і його концепцію епохи Відродження як епохи антирелігійної). Саме в епоху Відродження виникають і формуються основні види впливу античності на європейську літературу. Ці види актуалізувались кожною великою епохою по-різному, але в основному, на нашу думку, їх можна звести до чотирьох типів: 1) античний образ; 2) античний символ; 3) античний мотив; 4) античний сюжет. Ми розрізняємо мотив і сюжет: мотив, як правило, пов'язаний з одним образом, сюжет – це декілька образів у єдності цілісності їх художньої функції.

Необхідно звернути увагу на багатоваріантність комунікативного коду функціонування міфу у різних національних культурах. Саме національна специфічність конкретної версії загальновідомого матеріалу «виявляє його універсальний контекст, дозволяє побачити у конкретному всезагальне і навпаки» [1, с. 34]. Наочним є образ Прометея у його порівняльних аспектах: якщо в українській літературі (Шевченко, Леся Українка) актуалізується код боротьби проти титанів, що є актуальним у світлі ідей національних змагань, то у літературі російській (трагедія В.Іванова «Прометей») на перший план художньої комунікації висувається код символіки та культурної функції Прометея – зв'язок з концепцією людини в античності, роль Прометея в розвитку цивілізації тощо.

У європейській літературі надзвичайно популярним завжди був міфологічний образ Іфігенії та пов'язані з ним мотиви жертвності й вибору. Цей мотив як комунікативний компонент набуває значущості практично у всіх великих літературних стилях: у класицистичній драмі, в драматургії Ж.Расіна, у драмі Й.В.Гете, у модерністичній драматичній сцені Лесі Українки «Іфігенія в Тавриді». Компаративне дослідження функціонування образу Іфігенії в різних літературних стилях вимагає, очевидно, спеціального дослідження, і це дало би змогу з'ясувати феномен актуалізації античного міфу у європейській літературі. Та відмінні від традиційного міфологічного тлумачення комунікативні аспекти вже бачимо у трагедіях Еврипіда.

Початок прологу (1-41) [3] носить цілком властивий для Еврипіда розповідний характер, зумовлений прагненням поета представити слухачам загальновідомий міф у новій мотивації з вилученням деяких подробиць. Так, наприклад, особливо мотивується жертва Іфігенії, зате всі попередні події згадуються дуже коротко. Це, насамперед, швидкі коні (θόαισιν ἴπποις), якими Пелоп прибув у Піссу. Цей *Dativus instrumenti* виконує подвійну комунікативну функцію у творі: пояснює, як «Пелоп здобув дочку Еномая» і нагадує при цьому, що перед олімпійськими скачками він був добре споряджений. Жодним словом, однак, не згадується про те, що предок Пелопа захопив Гіпподамію, дочку Еномая, шляхом зради і смерті. Хоча цей давній злочин по відношенню до Еномая може розглядатися як власне початок згубного ланцюга провин і покарань у роду Танталідів. Використання

Еврипідом таких деталей має особливий комунікативний вектор: вони виступають як сигнали, детермінативи, спрямовані на встановлення контакту між автором (адресантом) і читачем (адресатом). Така спрямованість на контакт, або фатична функція комунікативного акту (за Р. Якобсоном) здійснюється, насамперед, за допомогою так званих фонових знань.

«Іфігенія» Еврипіда, з одного боку, завершує ту героїко-патріотичну лінію, початок якої було покладено Есхілом і яка продовжувалася самим Еврипідом (Макарія в «Гераклідах», Менекей в «Фінікіянках»). Але одночасно з тим Еврипід у цій трагедії порушує важливе питання, до якого його спонукали події тодішнього суспільства, – про доцільність жертви, тим більше позбавлення людського життя, заради яких би то не було вищих інтересів.

Хоча в трагедії античного автора зберігається традиційне мотивування жертви Іфігенії (така воля богів), для його героїні характерні пасивність і покірність, однак драми Еврипіда спрямовані на гуманізацію міфології (Іфігенія не стає жертвою, вона врятована богинею). Якщо Іфігенія мусить підкорятися богині, своїй рятівниці, то вона повинна дотримуватися суворого звичаю – освячувати чужинців, які сюди попали, священною водою, готуючи їх до жертвовної смерті. Про цей обряд неодноразово згадується: 53-58, 229, 244, 442, 622. Тут, у пролозі, де Іфігенія розповідає про свою долю, вона погоджується з цим звичаєм евфемістично, як із «услужливим богині». На пригнічений стан Іфігенії, викликаним страхом перед богинею, вказує дієслово *σιγή* та *participium foboumšvh*: $\epsilon\lambda\lambda\iota\sigma\iota\gamma\eta\ t^{3/4}v\ qe\lambda v\ foboum\dot{s}vh$.

Пізніше, коли Іфігенії стає зрозуміло, що вона повинна здійснити цей жорстокий обряд із новими схопленими (380-391), вона вдається до гострої критики людського жертвоприношення. Вона вважає помилковим такий спосіб тлумачення волі богів, а його походження пояснює лише жорстокістю варварів. Це сприяє тому, щоб варварський культ і звичаї таврів (принесення в жертву людей) були переможені новим, грецьким видом вшанування богів. Обидва образи, що з часу Еврипіда зазнали окремого розвитку – героїчний образ Іфігенії в Авліді і створений на тему покутування Іфігенії у Тавриді, мають спільне релігійне і гуманістичне ядро. Метою драм Еврипіда про Іфігенію, відзначає Е.Френзель [2, с. 362], є гуманізація міфології.

У трагедіях Еврипіда використовується прийом *deus ex machina*: богиня Афіна, яка появляється у самому кінці драми пов'язує її з традиційним варіантом міфу. Можливо, що як для самого Еврипіда, так і більшою мірою для глядачів, поява *deus ex machina* була тою останньою ланкою, що об'єднувала волю богів з життям смертних.

Таким чином, ми бачимо, як у Еврипіда, тобто ще в межах античного художнього світу відбувається «комунікативний злам» усталеної рецептивної установки міфологічного образу Іфігенії. У виборі художніх засобів, як і у трактуванні міфологічних сюжетів, Еврипід настільки далеко відійшов від класичної грецької трагедії, що його творчість означала, по суті, кінець античної героїчної драми і погано сприймалася сучасниками, які все ще шукали в трагедії ідеальних героїв. Тим значнішим був, однак, вплив

Еврипіда на наступну літературу античного світу. Образи Еврипіда оживають у XVII ст. в трагедії французького класицизму («Іфігенія в Авліді» Расіна), ще через століття – у творчості Гете («Іфігенія в Тавріді»), а у XX ст. драму «Іфігенія в Авліді» пише Гауптман. Зрозуміло, що у літературі нового часу трактування міфологічних сюжетів, їх проблематика та комунікативна поетика настільки відрізняються від першоджерела, що це може бути проблемою подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Пинский Л.Е. Магистральный сюжет: Ф.Вийон, В.Шекспир, Б.Грасиан. В.Скотт. – М.: Советский писатель, 1989. – 416 с.
2. Frenzel E. Stoffe der Weltliteratur. Ein Lexicon Dichtungsgeschichtlicher Längsschnitte.- Alfred Kröner Verlag. Stuttgart.
3. Köchly H. Iphigenia in Taurien / H. Köchly //Ausgewählte Tragödien des Euripides. – Berlin : Waidmannsche Buchhandlung, 1863. – 177 s.

Вороніна С.І.

студентка,

Науковий керівник: Вишницька Ю.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри світової літератури,

Київський університет імені Бориса Грінченка

РЕАЛІСТИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ СВІТУ ЯК ОДНА З ДЕСКРИПТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ ДЕТЕКТИВНИХ ІСТОРІЙ ПРО ШЕРЛОКА ХОЛМСА КОНАН ДОЙЛА)

Дескрипція є однією з форм викладу літературного твору й одночасно одним із способів презентації світу. В історико-літературному дискурсі «дескриптивна модель» являє собою групу ознак, що переважають у певному літературному напрямі. Тобто, «модель дескрипції» є своєрідним «способом писання» [6, с. 9], який модифікується в залежності від літературної епохи.

Проблемі літературної дескрипції присвячено досить багато наукових розвідок, зокрема Данути Осташевської, яка проаналізувала літературні описи барокової поезії; Божени Вітош, що вивчала лінію діахронічного розвитку літературних дескриптивних форм, а також зробила критичний огляд дослідницької традиції опису; Мирослава Олендського, який запропонував різні способи описової презентації змін. Також проблематику опису розглядала польська дослідниця Дорота Корвін-Пйотровська. У своїй праці «Проблеми поетики прозового опису» вона визначила роль дескрипції в

структурі тексту та в художній презентації світу, і саме її наукові ідеї вплинули на написання даної роботи [6].

Об'єктом нашого дослідження є дескриптивна модель реалістичного зображення світу, яка формувалася протягом декількох століть, починаючи з умовного початку існування реалістичного прозового опису Нового часу, представленого, насамперед, творчістю перших англійських класиків реалістичного роману XVIII сторіччя, таких як Генрі Філдінг та Даніель Дефо, до кінця XIX століття, коли став відчутний вплив нової модерністської естетики та попередніх романтичних зразків.

Творчість англійського письменника Артура Конан Дойла належить до літературного напрямку, відомого як неоромантизм, однак у його славнозвісних оповіданнях про Шерлока Холмса ми знаходимо й елементи реалістичного опису. Це й не дивно, якщо згадати головний принцип неоромантизму, сформульований Р. Л. Стівенсоном у статті «Зауваження про реалізм» [8], у якій йдеться про те, що художній твір має бути одночасно «реалістичним та ідеалістичним», поєднувати у собі правду життя та ідеал. Перш ніж перейти до висвітлення складових даної дескриптивної моделі, варто з'ясувати, як письменник-неоромантик зміг досягти синергії «реального» з «ідеалістичним». Для цього звернемося безпосередньо до життя та творчості автора Шерлока Холмса.

У різні часи за допомогою реалістичного опису письменники прагнули досягти «ілюзії правдоподібності». Артуру Конан Дойлу це вдалося, створений авторською фантазією герой вийшов за межі літератури й став для читачів живою людиною. Письменника засипали листами, адресованими «Містеру Шерлоку Холмсу», які містили в собі прохання до знаменитого детектива розслідувати той чи інший заплутаний випадок. Таким же успіхом користувався радянський лікар Іван Родіонович Гірін, герой науково-фантастичного пригодницького роману Івана Єфремова «Лезо бритви». Автор писав: «Серед багатьох листів, які я отримав, найбільше мене хвилювали трагічні прохання про допомогу у хворобах. Читачі приймали мене за лікаря чи просили познайомити їх з прототипом головного героя» [7, с. 4].

Тому не дивно, що серед розвідок про Конан Дойла значне місце займають дослідження про Шерлока Холмса як про живу особистість – «людину, яка ніколи не жила, але ніколи й не помре», як влучно сказав про нього відомий американський актор та режисер Джордж Орсон Уеллс.

Варто також зазначити, що завдяки описам письменника, «реальним» став не лише Шерлок Холмс, але й плато із «Загубленого світу». Подібно до того, як шукали на Бейкер-стріт будинок Шерлока Холмса, льотчики, пролітаючи над Амазонкою, видивлялися плато, яке було описане Конан Дойлем [8].

У художній структурі творів про Шерлока Холмса можна виділити такі ознаки дескриптивної моделі реалістичного зображення світу.

По-перше, опис відповідає zasadі правдоподібності щодо тогочасної дійсності, тобто письменник достовірно описав вікторіанську епоху, в якій жив сищик, епоху джентльменів та гарних манер. Сам Шерлок Холмс постає

перед читачами істинним вікторіанським джентльменом в історично-соціальному сенсі: він готовий допомагати біднякам, підтримує справедливість і при цьому насолоджується життям, не обтяжуючи себе працею для забезпечення власного існування.

По-друге, реалістичній дескрипції притаманний об'єктивізм у способі зображення світу, який полягав у докладних, скрупульозних описах, що передають найважливіші ознаки предметів. *«Я взяв до рук потертий капелюх і покрутив його перед очима. Це був звичайнісінький круглий чорний капелюх, жорсткий і дуже зношений. Зсередини він був підбитий вицвілим червоним шовком. Виробничої марки не було, але, як Холмс і зауважив, з одного боку підбою було виписано ініціали «Г.Б.». На крисах я помітив петельку для гумки, проте самої гумки не знайшов. Узагалі цей капелюх був потертий, брудний, укритий плямами: видно було, що їх пробували зафарбувати чорнилом»* [1, с. 249]. Це доволі детальний опис, завдяки якому ми з легкістю можемо уявити даний капелюх. Саме ті деталі, які описав доктор Уотсон, створили ілюзію безпосереднього відображення реальності.

По-третє, для збільшення вірогідності використовували також ономастичні та топографічні деталі: *«Мій будинок стоїть недалеко від станції Вільд...». І адреса: «Три башточка», Гарроу, Вільд»* [3, с. 181], *«Колись я служив у фірмі «Коксон і Вудхавс» у Дрейпер-Гардені,...»* [2, с. 157], *«Отут на звороті, як бачите, написано: «Деякі подробиці рейсу барка «Глорія Скотт», що вийшов із Фалмута 8 жовтня 1855 року й загинув 6 листопада під 15° 20' північної широти та 25° 14' західної довготи»* [2, с. 174], *«Наступного дня нас підібрав бриг «Готспур», що йшов до Австралії»* [2, с. 179]. Хоча письменник і використовує вигадані назви, та все ж складається враження, ніби все це відбувалося насправді. Адже легше повірити у назване, хоча й вигадане місце, ніж у певне абстрактне.

По-четверте, дескрипція виконувала важливу «інтродуктивну» роль при введенні нових персонажів [6, с. 16]. *«... коли наші двері несподівано відчинилися, й до кімнати вбіг якийсь здоровань. Убрання його здавалося дивовижною сумішшю одягу лікаря й селянина: чорний циліндр, довгий сурдут, високі гетри та мисливський нагай у руці. Він був такий довготелесий, що сягав циліндром одвірка, і такий широкоплечий, що ледве протискувався у двері. Широке, жовте від засмаги обличчя зі слідами всіх лихих звичок, пооране тисячею зморщок, оберталося то до одного, то до другого з нас. Глибокі недобрі очі й довгий, тонкий, кістлявий ніс робили його схожим на старого хижого птаха»* [1, с. 268]. З даного опису ми можемо уявити людину, яка зайшла до квартири детектива, і зрозуміти, що нічого гарного це знайомство не принесе нікому з присутніх. Важливим моментом є те, що при прочитанні самої повісті («Пістрява стрічка») можна вгадати навіть особу гостя, лікаря Ройлота, вітчима бідної дівчини, яка прийшла за допомогою до містера Холмса.

Також до основних ознак реалістичного опису можна віднести домінування візуальних елементів: *«Ми дійшли до того місця, де праворуч від дороги відходила заросла травою стежка й виляся серед боліт. Ліворуч був*

високий, усіяний брилами пагорб, на якому за давніх часів видобували граніт. Крутий схил пагорба, обернений до нас, поріс папороттю та ожиною. Далеко на обрії курилися сірі хмари диму» [2, с. 47]. Неважко уявити місцевість, де кожну ніч блукала собака Баскервілей. Практично в усіх детективних історіях переважають візуальні елементи опису, адже вдумливе спостереження є основою дедуктивного методу Холмса.

Таким чином, ми виявили основні ознаки дескриптивної моделі реалістичного зображення світу в повістях про Шерлока Холмса, а саме: відповідність опису засаді правдоподібності щодо тогочасної дійсності; об'єктивізм у способі зображення світу; використання ономастичних та топографічних деталей; «інтродуктивна» роль опису при введенні нових персонажів; домінування візуальних елементів. Отож, описова модель реалістичного зображення світу містить у собі групу ознак, притаманних літературним дескрипціям неоромантизму, зокрема творчості Артура Конан Дойла.

Список використаних джерел:

1. Дойль Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса / Переклад з англійської В. Панченка / Артур Конан Дойль. – Тернопіль: Навчальна книга, Т.1., 2010. – 411 с.
2. Дойль Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса / Переклад з англійської В. Панченка / Артур Конан Дойль. – Тернопіль: Навчальна книга, Т.2. 2010. – 334 с.
3. Дойль Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса / Переклад з англійської В. Панченка / Артур Конан Дойль. – Тернопіль: Навчальна книга, Т.4. 2010. – 318 с.
4. Зарубіжні письменники: [Енциклопедичний довідник]: у 2-х томах / [ред. Н. Михальська, Б. Щавурський]. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – Т. 1. – 2005. – 824 с.
5. Зарубіжний детектив: Енциклопедія (Укладачі О.Кощенко, Н. Капельгородська). – К.: ООО «АВДИ», 1994. – 431 с.
6. Корвін-Пйотровська Дорота. Проблеми поетики прозового опису / Переклад з польської Зоряна Рибчинська / Дорота Корвін-Пйотровська. – Львів: Літопис, 2009. – 208 с.
7. Ефремов И. А. Лезвие бритвы / Ефремов И. А. – М.: Правда, 1986. – 672 с.
8. Урнов М. Артур Конан Дойл // Дойл А.К. Собрание сочинений в 12 т. – Москва: ОГИЗ, 1993. – Т.1. – С. 3-30.

Дощенко О.Г.

студент;

Лазаренко Д.М.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри англійської філології,
Запорізький національний університет*

ЛІТЕРАТУРНА ПРОЕКЦІЯ ЯК ФОРМА АКТУАЛІЗАЦІЇ ГАМЛЕТІВСЬКОГО СЮЖЕТУ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ, ТИПИ І МЕХАНІЗМИ

Шекспірівський дискурс, подібно до строкатої клаптевої ковдри, поєднує у один примхливий візерунок класичні і постмодерні тексти, візуальні мистецтва і музику, загальноновизнаних майстрів слова і блогерів-початківців. Твори англійського драматурга привертають увагу не тільки науковців, сценаристів, режисерів, акторів, але й письменників, для яких незмінно популярні трагедії, комедії і хроніки стають джерелом натхнення, обіцянкою «зеленої вулиці» на шляху до слави або ж ключем до тих таємниць людської природи, які до сьогодні інтригують читацький загаль.

Одним з найбільш потужних «генераторів» нових смислів залишається Шекспірів шедевр «Гамлет». Інтерес до нього не тільки не згасає, але з часом набирає нових обертів, переростаючи у другій половині ХХ століття у своєрідний «гамлетівський бум», коли про Гамлета, як іронічно зауважує герой роману А.Мердок «Чорний принц» Б.Пірсон, знають навіть «усі найбільш темні та дикі представники роду людського» [1, с. 430]. Однією із можливих стратегій реагування на той інтелектуальний виклик, що кидає сучасному шекспірознавству трагедія «Гамлет», є залучення до аналітичної парадигми поняття «літературної проекції».

Літературна проекція є однією з форм цілісної і системної актуалізації реакції реципієнта на певний текст: «під літературною проекцією мається на увазі один із різновидів активної творчої інтерпретації претексту, що призводить до появи в новому історико-культурному контексті самодостатнього художнього твору, який зберігає сутнісні сюжетні та образні координати, при чому канонічні домінантні лейтмотиви можуть конкретизуватися, зазнавати переакцентуації або навіть видозмінюватися, звужуючи, розширюючи чи трансформуючи смисловий континуум претексту» [2, с. 8]. Використання цього поліфункціонального поняття дозволить виявити ті чинники, завдяки яким творіння Великого Барда стабільно посідає центральну позицію у каноні світової літератури і спричинює появу доволі потужного гамлетівського дискурсу.

Проекції як форма зв'язку між текстом та реципієнтом мають два основні смислові вектори: текстоцентричний та контекстуальний. Відповідно літературні проекції гамлетівського сюжету можуть бути текстоцентричними, тобто такими, що орієнтовані на більш глибоке або

концептуально нове розуміння оригіналу, та контекстуальними, в рамках яких гамлетівські колізії і образи виконують функцію інструментів для дослідження сучасності і розв'язання актуальних авторові-інтерпретатору проблем.

Контекстуальні літературні проєкції часто настільки далеко відходять від першоджерела, що впізнати шекспірівський первень важко навіть самому письменникові. Так, приміром, Д. Вроблевські, американський літератор, автор роману «Історія Едгара Сотеля» в одному із своїх інтерв'ю, яке включене до перевидання роману (2009), коментує близькість свого твору до «Гамлета» Шекспіра доволі неоднозначно. З одного боку, він категорично відхрещується від свідомої орієнтації на трагедію, а з іншого – заявляє про свій намір переосмислити певні місця широковідомого тексту. «Що мене дуже турбує, – говорить Д.Вроблевські, – так це коли його [роман] зводять до простого твердження: «Це – Гамлет». До цих двох слів. Тому що фактично коли ти берешся за щось настільки добре відоме і іконічне, за такий наріжний камінь західної літератури, як «Гамлет», ти зобов'язаний змінити його. Для мене було б абсолютно нецікавим просто написати роман «Гамлет». Тож назвати це переказуванням «Гамлета» – означає робити крок вбік від істини. Я на кожному кроці свого шляху прагнув перекрутити сюжет, відшукати, наприклад, ефектні білі плями у п'єсі» [2, с. 22]. Як бачимо, автор рухається від Шекспірового тексту, що, вочевидь, зближує його з авторами текстоцентричних проєкцій, але він далекий від того, щоб прояснювати щось у «Гамлеті». Він, навпаки, використовує ці непроясненості, затемненості, відкриті для інтерпретації місця як такі собі пусті форми, в які можна вкласти щось дуже індивідуальне, своє.

Що ж стосується текстоцентричних проєкцій, то їх автори навпаки зазвичай відверто і гордо проголошують «родинний зв'язок» між претекстом і твором-запозичувачем. Часто цей зв'язок маніфестується вже на рівні назви: яскравими прикладами є романи «Гертруда і Клавдій» Дж. Апдайка, «Побачення з Гамлетом: історія Офелії» Л. Фідлер, «Гамлет» Дж. Марсдена, п'єса «Розенкранц і Гільденстерн мертві» Т. Стоппарда, вірші «Елегія на честь Фортінбраса» З.Герберта і «Полоній» М.Голуба тощо. Як можна побачити, письменники, переосмислюючи сюжет, не завжди залишають «королівський трон» протагоніста за Гамлетом. Рухаючись в руслі загальної недовіри до метанаративів, які деконструюються і перетворюються на потік маленьких історій, сучасні літератори прагнуть почути голоси тих персонажів, які майже чотири сотні років залишались на периферії читацької уваги.

Зсув оповідного центру, який провокує утворення інверсійного або ж альтернативного прочитання сюжету, не є винаходом постмодерної доби. Розглянемо бурлеск відомого англійського драматурга В. Гілберта «Розенкранц і Гільденстерн», вперше опублікований у журналі «Fun» у 1874 році. У цьому творі рушійною силою дії є фатальна помилка, яку Клавдій нібито зробив у юності, написавши трагедію на п'ять дій, що з тріском провалилась і була висміяна аудиторією. Клавдієм було видано наказ про

заборону згадувати цей випадок, порушення якого мало каратися смертю. На початку п'єси король все ще переймається з цього приводу, і Гертруда, намагаючись його розрадити, запрошує до Ельсинору родичів Полонія – Розенкранца і Гільденстерна. Коли Розенкранц і Гільденстерн дізнаються від Офелії про її заручини з Гамлетом (якого вона не кохає, адже принц замучив увесь палац своїми нескінченними солілогами та філософуванням), вони планують перешкодити весіллю, звільнивши дівчину від неприємних для неї стосунків. Для цього друзі провокують Гамлета на постановку тієї самої трагедії, яку Клавдій написав у юності. Після вистави Клавдій наказує стратити Гамлета, але Офелія вмовляє короля відправити принца до Англії, де його філософування неодмінно буде англійцям до смаку [3, с. 304-305]. Вочевидь, сюжет п'єси є доволі іронічним коментарем до тотального захоплення режисерів та акторів «Гамлетом», яке було звичною справою в другій половині XIX ст.

Хоча твір Гілберта загалом тяжіє до драматургічних текстоцентричних проєкцій «Гамлета» (в ньому наявні ключові дійові особи, а також ряд сюжетних подібностей), проєктування тут лише часткове, адже в цій пародії не знаходить повного висвітлення проблематика тексту-джерела, а образи зберігаються лише у вигляді шаблонних стереотипів, з якими і грає Гілберт. Цю п'єсу можна назвати своєрідним іронічним літературно-критичним нарисом, втіленим у драматичну форму.

Проте, важливо звернути увагу на кілька цікавих тенденцій, відображених у цьому творі. По-перше, драматург одним із перших не тільки представив у тексті власну інтерпретацію трагедії, але й відобразив і прокоментував сучасні йому театральний та науковий бік рецепції «Гамлета». Відтоді, як «Гамлет» набув статусу об'єкту всезагального захоплення, невід'ємним компонентом осмислення трагедії завжди постають суспільні стереотипи, які сформувались у результаті активної діяльності поколінь інтерпретаторів. Обсяг цього компоненту для кожного реципієнта значно варіюється залежно від його фонових знань, але в будь-якому разі він присутній. Це явище стало предметом розгляду в багатьох інших літературних проєкціях трагедії (наприклад, у романах А.Мердок «Чорний принц», Дж. Апдайка «Гертруда і Клавдій»).

По-друге, в п'єсі відбувається зсув фокусу авторських – а з ними і глядацьких – симпатій із самого Гамлета на образи Офелії, Розенкранца і Гільденстерна, які в Шекспіровому «Гамлеті» гинуть доволі рано і не беруть участі у трагічній розв'язці. В подальшому традиція надавати право голосу різним Шекспіровим персонажам, навіть другорядним, втілиться у цілій низці творів не тільки драматичних жанрів («Король Клавдій» К.Кавафіса, «Офелія – Гамлету» М.Цветаєвої, «Гертруда і Клавдій» Дж.Апдайка, «Побачення з Гамлетом: історія Офелії» Л.Фідлер, «Елегія для Фортінбраса» З.Герберта, «Версія Горацио» А.Хейтер, «Плач по Офелії» Е.Андієвської тощо). Саме цей прийом дозволяє літераторам представити новий, свіжий погляд на канонічний текст, а отже, зруйнувати усталені рецептивні стереотипи і ще раз довести «позачасову сучасність» Шекспіра.

Список використаних джерел:

1. Мердок А. Сон Бруно. Черный принц / А. Мердок; [пер. з англ.]. – К. : БМП «Борисфен», 1995. – 637 с.
2. Wroblewski D. The story of Edgar Sawtelle / D. Wroblewski. – L. : Ecco, 2008. – 576 p.
3. Gross J. After Shakespeare / J. Gross. – Oxford : Oxford University Press, 2002. – 260 p.

Манько А.М.

студентка,

Науковий керівник: Пінчук Т.С.

кандидат філологічних наук, професор,

*декан факультету української філології та соціальних комунікацій,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка*

АНАЛОГІЇ ТА КОНТРАСТИ У НОВЕЛАХ А. ДНІСТРОВОГО «БІЛА ДІВЧИНКА» Й Г. МАРКЕСА «СТАРИГАН З КРИЛАМИ»

Твори А. Дністрового «Біла дівчинка» й Г. Маркеса «Стариган з крилами» належать до літературного жанру новели. Між ними можна провести чималу кількість аналогій, зокрема у тематично-ідейному плані, у мотивах та проблематиці, системі образів.

Головним завданням поданих новел є розкриття справжнього обличчя тогочасного суспільства в незвичайних умовах (під час зустрічі або під іманентним впливом надприродних створінь).

Обидві новели побудовані в описово-розповідній формі.

На початку обох новел помітна подібність в описі погодних умов, за яких розгортається сюжет: це дощова погода, що має стати, по суті, людським катарсисом (духовним очищенням) (новела «Стариган з крилами»), або переддощова, хмарна погода, що має, так би мовити, підготувати людей до цього катарсису (новела «Біла дівчинка»).

На початку новели «Стариган з крилами» читаємо: *«Дощ не вищував уже третю добу... З віторка світ став похмурим, небо й море були однакового попелястого кольору, а пісок на березі виблискував ночами, мов світлячки. Уранці небо стало зовсім тьмяним...»* [2]. Таке виснажливе накопичення сірих тонів на початку новели попередньо готує читача до загальної атмосфери твору в цілому, дає прихований натяк на подальший розвиток подій не в оптимістичному ключі.

Подібна сірість, навіть у більш широкому аспекті простежується у новелі «Біла дівчинка», де на фоні «хворобливої погоди» простежується

хворобливість, виснаженість, байдужість, духовна прісність сучасного людства, млявість природи. Усе це щедро розкриває перед читачем картину дестабілізованого суспільства XXI століття: *«...Низькі хмари, які – здавалося – здатні зачепити антени та черетицю будинків, сіржава, що затягла чисто-блакитне раніше небо й злилася із тьмяним імлістим горизонтом, перемінні лінії дощі, що тривають з ранку до ночі, – все це змушувало мешканців менше виходити на вулиці, залишаючись вдома наодинці з мігренью й телевізорами...*

...На перехресті вулиць біля центральної площі куриць купка таксистів, недбало полишивши свої авта з відчиненими дверцятами вздовж алеї. Самотній перехожий, із втягнутою в плечі головою та обкутаний плетеним помаранчево-жовтим шарфом, на мить відірве їх від бесіди, але вони скоро зрозуміють, що це не їхній клієнт, і байдуже проведжатимуть його поглядами, аж поки той не зникне за найближчим рогом. Сміття з перевернутої урни, яке вітер розносить центральною площею, поволі завмирає, подуви вітру стихають, і дерева знову виструнчуються в звичній позі. П'яничка, який виповз із пивниці, хотів було затягти пісню, проте лише сумно зиркнув на безлюдну площу й почвалав додому. Бездомний пес, пробігаючи повз нього, байдуже обнюхав його ногу і подався далі» [1, с. 14].

Певні аналогії можна провести на рівні антропонімів – співзвучність імен головних персонажів: Пелайо («Стариган з крилами») та баба Пелагія («Біла дівчинка»). Близькість простежується також на площинному рівні розгортання подій: село – містечко («Стариган з крилами» – «Біла дівчинка»).

В образі головних героїв твору простежується різкий контраст. Якщо янгол у творі Г. Маркеса, всупереч звичним людським уявленням про красивих, добрих та досконалих Божих посланців, постає перед нами у вигляді огидної істоти, людяної, приземленої, зовнішність якого побудована за допомогою гротеску, то біла дівчинка А. Дністрового – це, навпаки, людське створіння, яке підноситься до янгольського лику. Стариган з крилами зовні радше нагадував би безпритульну людину, обірванця з вулиці, якби не його частково обципані крила, що так контрастно виділяли його серед людських створінь. Автор зображує янгола за допомогою таких вокабул та описових конструкцій: *«старенький дід», «страховисько», такий «немічний, що злива збила його на землю», «одягнений, як жебрак», «з великими пташиними крилами, обскубаними й брудними», «більше скидався на велику старезну курку, ніж на людське створіння»* [2]. Біла ж дівчинка, навпаки своєю зовнішністю та красою приваблює оточуючих, її навіть сприймають за зірку кіно: *«зодягнена вона була у щось на кшталт сліпучо-білого балахону, а дивне, розпуцне, довге русяво-сніжне волосся було зібране на потилиці», «її обличчя вкривав білий грим», «очі такі світлі-світлі», «будівельники оповідали, що аж завмерли, стежачи за її рівною, впевненою та неспішною ходюю – ніби йшла не людина, а неземний дух. Було щось дивне в тій дівчинці, ніби не від цього світу»* [1, с. 14-15].

Саме через ставлення персонажів твору до головних героїв, показана вся абсурдність, притаманна людським створінням, яких важко назвати людьми, а

радше – істотам, що підвладні стадному інстинкту. У цьому аспекті між двома творами можна провести явні аналогії. У «Старигані з крилами», господарі будинку, біля якого впав натомлений янгол, Пелайо й Елісенда, були людьми недалекими, звичайними сільськими мешканцями, що жили розміреним життям, тому, не дивно, що їх невігластво не дало їм, як і їхнім сусідам, розгледіти, можливо, понівечений дар, який прибув до них з неба. Г. Маркес правдиво та детально описує одурілий людський натовп: вони наставляють свічок перед курником, перетворюючи його таким чином у щось на кшталт церкви (це, безумовно, створює ефект пародійності, як і майже все у творі: зовнішність янгола, його дійства та чудернацькі зцілення людей, існування дівчини-павука, поведінка натовпу, священнослужителів), вони намагаються частувати його кристаликами камфори, ласощами та іншими стравами, наче тварину в зоопарку; з його крил видирали пір'я хворі, щоб доторкнутися до своїх болячок, *«а безбожники кидали в нього камінням, щоб старий підвівся й вони змогли розгледіти його тіло. Один сміливець навіть припик йому бік розжареною залізкою, котрою таврують бичків...»* [2].

Такий же хворий натовп (в прямому сенсі, та в значенні збожеволілих, диких) зображує у своїй новелі й А. Дністровий. Це дика, невгамовна маса (епізод про «білий бум», «масові паломництва до містечка, де з'явилася біла дівчинка», щось на зразок вакханалії під час ярмарку промислових та продовольчих товарів та фестивалю вареників). Суспільство, змальоване А. Дністровим, не є однозначним у своїх діях, так само, як і у Г. Маркеса. Воно спочатку радо вітає факт наявності білої дівчинки та робить піар усім «побілілим», вірить у божественність дару дівчинки, прагне стати на щабель ближче до неї шляхом поринання з головою у «білу моду». Потім так же швидко воно розчаровується у дівчинці, не вірить у її існування, а побілілих людей вважає інфікованими, забороняє відвідувати суспільні місця та навіть церкви (за виключенням однієї). Суспільство трансформують свої уявлення про це напівбоже створіння, так би мовити, з пришествя нового Месії у «синдром білявки».

Досить цікавими хоча й епізодичними є образи, які можна умовно назвати раціональними інтерпретаторами подій. Це такі персонажі як сусідка Пелайо й Елісенди, *«яка багато всіляких див бачила в своєму житті»* [2], і одразу змогла розкрити очі своїм сусідам з приводу їх нового «співмешканця»: *«Це ангел. Мабуть, він прилетів по дитину, але сердега такий старий і немічний, що злива збила його на землю»* [2], – («Стариган з крилами»), а також баба Пелагія, яка, не дивлячись на свою негативну звичку постійно палити, є, мабуть, чи не найбільш порядною та розумною жінкою з усього міського загалу. Вона не потрапляє під вплив «білої метушні», не бере участі у цькуванні побілілих людей, не відвідує фестиваль вареників. Вона воліє менше спілкуватися зі своїми односельцями, і натомість мовчки *«курити свою файку в розчиненому вікні»* [1, с. 14]. Але односельці сприймають її за божевільну, не помічаючи, натомість, власного божевілля: *«Вона плела дівчинці якісь дурниці (певно, геть вижила з розуму).*

– *То що ж вона сказала?*

– *Не йди до них, бо вони дурні.*

– *Так і сказала? Певно, точно стара здуріла»* [1, с. 14].

Натомість ця жінка виявляється наймудрішою серед усіх своїх земляків, саме вона наче замикає новелу у таке собі коло: з її пророчих застережень починається твір та її розумним висновком він закінчується: *«Правильно, дитино, тут тобі нема чого робити. Сама бачиш – вони не готові»* [1, с. 19].

Отже, в обох новелах, пов'язаних між собою численною кількістю аналогій, чітко виражена алюзія на сучасне суспільство з усіма його вадами та хибами. Однак, фінали обох новел дещо відрізняються в ідейному наповненні. Якщо у «Старигані з крилами» янгол покидає село й у читача з'являється тверда впевненість у тому, що він більше не з'явиться в ньому через духовне зубожіння, зневіру та жорстокість абсолютно всіх його мешканців, то в «Білій дівчинці» повернення героїні через певний проміжок часу можливе завдяки вірі, сподіванням та вдячності частини населення містечка: дітей, деяких дорослих та людей похилого віку.

Список використаних джерел:

1. Декамерон. 10 українських прозаїків останніх десяти років [Текст]: збірка / укладання та післямова С. Жадана. – Х.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 320 с.

2. Маркес Г. Г. Стариган з крилами // Бібліотека Української Літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?bookid=0&id=252&sort=0>

ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Irklii Ye.O.

*Lecturer at the Universitywide Department of Language Education,
Kherson State University*

COMMUNICATIVE APPROACH AS FOREIGN (ENGLISH) LANGUAGE TEACHING

This research aims at investigating Communicative Language Teaching (CLT) and Communicative Approach (CA) as one of the means of teaching methodics. It will take a look at the communicative approach to the teaching of the English language and will also give some examples of communicative activities for students of music specialties that can be used in a class from the communicative point of view [1, p. 15].

CA is an approach to the teaching of foreign languages that emphasizes interaction as both the means and the ultimate goal of learning a language. It is also referred to students to engage them in real-life communication in the targeted language.

For most teachers and lecturers the phenomenon of communicative inactive students is well known. Such students are able to make a grammatically correct sentence and in the same time unable to create simple communication in order to express their opinions. They can ask a question or give an answer, but none of these cues can ever be used by a native speaker. The communicative approach exists, first of all, to escape the communicative phobia. The absence of the communicative phobia (using of communicative abilities and skills), exactly, forms the student's communicative competence.

The activation of the communicative approach assumes three basic terms:

– orientation of students' studying not on the reception of speech knowledge, but on speech skills making process;

– realization of communicative principles – all the exercises should contain communicative character (receiving communicative abilities and skills);

– formation of students' motivational activity phase [2, p. 103-105].

For these terms positive motivation of students is highly needed:

a) without strong motivation speech activity can not start on the whole;

b) speech activity grows, when it is highly positive and valid [2, p. 91].

Thus, to provide communicative character of educational process, it is necessary to take into account students' personalities, to make the teaching and studying processes meaningful, to mention students' «personality and professional

individualization» (the selection of teaching materials and tasks should include student's individual peculiarities and his/her occupation).

In communicative approach, a teacher/lecturer (further – *teacher* (both at school and higher educational establishment) has some important roles. At first, a teacher can be the facilitator of the communicative process during the lesson. The teacher also can act as an independent participant within the learning-teaching group. The teacher is expected to act as a source, a motivator, a guide, an analyst and a researcher. The teacher also can include being an actor and an entertainer. Besides, teacher's job in communicative process is to make students communicate using «real» language by providing them with instruction and any kind of help.

The role of a student in a communicative process is not less important than teacher's one. A classroom during a communicative activity is far from quite, as usual. Because of the increased necessity to participate, students may find them gain confidence in using the targeted language in general. Students become more responsible managers of their own learning. The main focus during a lesson must be on a student not a teacher. The interaction should be between student and student, and may include teacher only where it is necessary. During classroom communicative activities a teacher monitors and coordinates the process.

To develop communicative competence a number of tasks and exercises can be used; it's a great opportunity for a teacher to show individual creative approach. Exercises should put students in a real-world listening situation where they can realize themselves. Most likely they have an opinion of the topic, and a class discussion can follow, in the targeted language, about their experiences and viewpoints.

For instance:

Ex. 1. Students are told they have witnessed an event (musical concert, festival etc.) which they still remember and should tell about. Each student tells about the event he has witnessed, others ask questions and add about their experiences (« If – statement ») [4].

Ex. 2. Students sit in circles. One person starts off by giving his first name and an imaginable music profession (e.g. If I were a singer, guitar player). The next person has to describe this profession and name his one («If – statement») [4].

Ex. 3. Explain how you understand the quotations («What would you say?») [5]:

«A good composer does not imitate; he steals.»

Ihor Stravinsky (1882-1971), Russian-born U.S. composer.

«There is music in the air, music all round us: the world is full of it, and you simply take as much as you require.»

Edward Elgar (1857-1934), British composer, conductor, and violinist.

«A lot of notes lying around on that old piano. I just pick at the ones I like.»

Nat King Cole (1919-1965), U.S. singer and jazz pianist. Describing his style of piano playing.

Ex. 4. What are the names of famous composers of Baroque era:

1. He is known as 'The redheaded priest' and wrote many, many pieces for the Church (about 640 pieces all together). He taught music at several schools at the time. But as his popularity declined, he lost contacts and support, and at the time of

his death he was a poor man. His most famous music is 'The four Seasons' for a violin and string orchestra. – Antonio Vivaldi (b. 1676 d.1741)

2. He came from a long line of musicians, although he was the first to become famous outside of his hometown of Eisenach. An incredibly gifted organist, he got a job as a cantor in 1722. He wrote new pieces for the organ for each service, destroying the used ones. His work was very unique, and his use of intertwining melodies and the fugue are trademarks of his genius. – Johann Sebastian Bach (b.1685 d.1750)

3. Skilled at the organ, he wrote several church pieces before being picked up by Prince Ernst of Hanover as a court musician. Later he went to London, where his Italian-style operas were all the rage. In 1741 he wrote the religious classic «Messiah». – George Fredric Handel (b.1685, d.1759).

Taking into account that the basic function of language is communicative the communicative approach to the teaching of a foreign language cannot be overestimate and used as major one. Thus, teaching process shouldn't include only grammar and vocabulary materials but communicative competence, the ability to use language in real communicative situations.

Список використаних джерел:

1. Berns, M. S. Functional approaches to language and language teaching: Another look. In S. Savignon & M. S. Berns (Eds.), «Initiatives in communicative language teaching. A book of readings». Reading, MA: Addison-Wesley, 2004. – 3-21 p.

2. Gerngross, G., & Puchta, H. Beyond notions and functions: Language teaching or the art of letting go. In S. Savignon & M. S. Berns (Eds.), «Initiatives in communicative language teaching. A book of readings». Reading, MA: Addison-Wesley, 2008. – 89-107 p.

3. Larsen-Freeman, D. «Techniques and principles in language teaching.» Oxford: Oxford University Press, 2011.

4. Littlewood, W. «Language teaching. An introduction.» Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

5. Savignon, S., & Berns, M. S. (Eds.). «Initiatives in communicative language teaching.» Reading, MA: Addison-Wesley, 2013.

Куцос О.І.

*кандидат філософських наук, магістр філології,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Менталітет – одне з найголовніших понять сучасного гуманітарного знання. Воно включає в себе головні характеристики етносу та є одним із провідних принципів при зіставленні націй. Незважаючи на невизначеність та неоднозначність даного поняття, у загальному сенсі під менталітетом розуміються соціально-психологічні установки, автоматизми та звички свідомості, способи світобачення, уявлення людей, що належать до тієї чи іншої соціально-культурної спільноти. Так, М.Ф. Юрій зауважує, що «певним аналогом поняття «ментальність» в українській традиції, що досить давно вже склалась у діаспорних історико-філософських школах, є поняття національної вдачі, або вдачі народу» [5, с. 582].

Розглядаючи менталітет суспільства як систему установок, ми відносимо до них і мовну установку. Виділення мовної установки із загальної кількості глибинних психічних та соціально-культурних установок обумовлене складним характером взаємовідносин феноменів менталітету і мови. Справедливо припустити, що менталітет, який значною мірою детермінується соціальними умовами, виражається в мовних особливостях нації, народних способах соціального спілкування тощо. Мова, у свою чергу, здійснює певний формуючий вплив на процес становлення та функціонування соціального менталітету і ментальності окремої особистості.

Мова як феномен культури, що уособлює історію, традиції та звичаї народу, сприяє пізнанню образу світу, збереженню й передачі накопичених знань від покоління до покоління. Зрозуміти й вивчити світ мови означає навчитися за його допомогою відтворювати у своїй свідомості особливості національної мовної картини світу, обумовлені структурою загальних та специфічних для усіх народів елементів буття та світосприйняття. Отже, у загальному розумінні національна мовна картина світу є певною моделлю опису світу, що розкриває особливості концептуалізації реалій дійсності особою та нацією в цілому. Завдяки об'єктивованим у лексиці національної мови узагальненим знанням людина усвідомлює своє буття та визначає свою співпричетність до конкретного соціокультурного простору.

Мовна свідомість як феномен когнітивного мислення лежить в основі процесів утворення комунікації та є відображеною в мові специфікою національної культури, отже, визначає самосвідомість мовної особистості та нації в цілому. Основу мовної свідомості індивідуума складають константи культури, за допомогою яких здійснюється концептуалізація соціокультурного простору носіями мови. Тому за зовнішньою схожістю формальної структури ядра мовної свідомості представники різних націй

будують абсолютно різні національні мовні картини світу. Мовна свідомість не тільки обумовлює світобачення народу, але й відображує ступінь сформованості національного менталітету мовної особистості та її мовної ментальності.

Мовна свідомість стала найважливішою областю психолінгвістичних та етнопсихолінгвістичних досліджень останніх років. Головною і далеко не вирішеною проблемою вивчення ментальних явищ була й залишається проблема їх закритості для дослідження. Звідси активні пошуки нових онтологій їхнього аналізу. Дослідження національно-культурної специфіки індивідуальної та національної мовної свідомості стало методологічним підґрунтям етнопсихологічних досліджень. Так, Є.Ф. Тарасов зазначає: «Специфіка спілкування при використанні конкретної національної мови полягає у специфіці (1) побудови мовленнєвого ланцюга, здійснюваного за граматичними правилами цієї мови та (2) образів свідомості, що відображують предмети конкретної національної культури. Отже, для досягнення взаєморозуміння необхідно, щоб комуніканти володіли спільністю знань про вживану мову та (3) спільністю знань про світ у формі образів свідомості, що побутують у рідній для комунікантів культурі. Носії різних мов та культур будуть розуміти один одного тією мірою, якою образи їх свідомості перетинаються. Розбіжність цих образів і буде слугувати причиною непорозуміння при міжкультурному спілкуванні» [3, с. 8].

У зв'язку із вищесказаним варто наголосити на наступних моментах: 1) мова і культура досліджуються як форми існування суспільної свідомості, яка побутує як образ себе (представника свого етносу) та образ іншого (представника іншого етносу); 2) явища реальної дійсності, які людина пізнає в діяльності та спілкуванні, відображуються в її свідомості з установленням причинних, просторових зв'язків та емоційних реакцій, викликаних сприйняттям цих явищ; 3) дослідження мовної свідомості як наукового об'єкту залежить від засобів пізнавальної діяльності: засобом доступу до мовної свідомості є вербальні реакції; 4) мовна свідомість розглядається як засіб пізнання чужої культури в її предметній, дієвій та ментальній формі так само, як і засіб пізнання своєї культури.

Важливою складовою методології етнопсихолінгвістичних досліджень мовної свідомості останнім часом став асоціативний підхід, який ґрунтується на уявленні про зв'язок одиниць свідомості у психіці людини за асоціативною ознакою, про обумовленість інтелектуальних процесів мислення структурами асоціативних рядів. Нагадаємо, що О.М. Леонт'єв, досліджуючи асоціативні ряди, дійшов висновку про те, що «дані експериментів не дозволяють розглядати асоціативний ряд як просу суму окремих реакцій (подрозник – реакція). В результаті дослідження автор змушений визнати наявність складної взаємодії окремих моментів асоціативного процесу, які перетворюють асоціативні ряди на певні єдності, розуміння яких можливе лише на основі спеціального аналізу їхньої структури» [1, с. 53].

Асоціативний експеримент – це прийом, спрямований на виявлення асоціацій, сформованих в індивіда в його попередньому досвіді. Коротко

характеризуючи механізм асоціацій, можна відзначити наступне. Асоціювання, тобто співвіднесення об'єкта (стимулу) з першим змістом, що спав на думку (реакцією), – це двоїстий процес. З одного боку, асоціюючи, індивід відтворює особистісний досвід, з іншого – повторюваний типовий, тобто мовний та соціальний досвід. Ця двоїстість є найважливішим положенням психосемантики, що визначає коло вирішуваних нею завдань.

Процедура проведення асоціативного експерименту є достатньо простою, основні складнощі виникають, як правило, при інтерпретації отриманих даних. Респонденту пропонується дати асоціації (реакції) на кожне зі слів-стимулів. Зробити це треба не роздумуючи, негайно фіксуючи слово (слова), що відразу спало на думку. Особливості проведення дослідження залежать від виду експерименту. Традиційно асоціативний експеримент проводиться письмово, в такому випадку респонденту пропонують список слів, оформлений на картці. Застосовується і усна форма експерименту, при якій спонтанність і безпосередність реакцій значно вищі.

Асоціативні ряди, отримані в результаті експериментальних досліджень, стають матеріалом для аналізу мовної свідомості, зовнішньою формою існування мовної свідомості. Як зазначили автори «Слов'янського асоціативного словнику», цей словник стоїть в одному ряду з академічними граматиками та тлумачними словниками як формами фіксації національного словнику [4]. На цей дуже важливий момент звертають увагу багато дослідників. Так, О.Ю. Мягкова зазначає, що дані асоціативних словників у певних відношеннях підтверджують результати аналізу дефініцій тлумачних словників. Далі автор підкреслює, що «картина, представлена асоціаціями, значно більш об'ємна та багата за словникові дефініції» [2, с. 78]. Асоціативний тезаурус, як багатомірна асоціативна мережа, дає чітке та цілком об'єктивне уявлення про побудову та функціонування мовної свідомості усередненого носія тієї чи іншої мови, образи мовної свідомості та образ світу.

Розробляючи концепцію асоціативного тезаурусу як моделі мовної свідомості, Н.В. Уфимцева визначає асоціативний тезаурус як «набір правил оперування знаннями (вербальним та невербальними значеннями) про культуру, в результаті якого у користувача словника формується уявлення про фрагмент образу світу певної культури. Одночасно асоціативний тезаурус є відображенням унікальних моделюючих властивостей «усередненого» носія мови, приналежного до певного покоління: асоціативний тезаурус є ніщо інше, як модель знакової мовної системи, що вказує на образи свідомості комунікантів – образи, достатні для взаєморозуміння» [4].

Як система взаємопов'язаних уявлень, що регулюють мислення та поведінку усіх членів лінгвокультурної спільноти, національний менталітет є стійкою структурою індивідуального та групового мислення, яке відображує пізнавальну та емоційну дійсність. Це своєрідний психічний стан особистості, що відображує світосприйняття нації в цілому та обумовлюється у свідомості людини стереотипами національного мовного мислення. Вважаємо, що дослідженню особливостей національного менталітету активно сприяє такий всеосяжний метод, як асоціативний експеримент.

Список використаних джерел:

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Смысл; Академия, 2005. – 352 с.
2. Мягкова Е.Ю. Эмоционально-чувственный компонент значения слова: Вопросы теории: Дис. д-ра. филол. наук. – М., 2000. – 247 с.
3. Тарасов Е.Ф. Введение / Е.Ф. Тарасов // Язык и сознание: парадоксальная рациональность: Сборник статей. – М.: ИЯ РАН, 1993. – С. 6-15.
4. Уфимцева Н.В. Славянский ассоциативный словарь / Н.В. Уфимцева, Г.А. Черкасова, Ю.Н. Караулов, Е.Ф. Тарасов. – М., 2004. – 800 с.
5. Юрій М.Ф. Соціокультурний світ України. – Київ: Кондор, 2004. – 738 с.

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Карбан А.А.

аспірант,

Інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОВНО-ХУДОЖНІ ЗАСОБИ ФОЛЬКЛОРНИХ ОПОВІДАНЬ ПРО ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР.

Під усною народною творчістю ми розуміємо сукупність текстів як колективних, так й індивідуальних, а також способи їхнього побутування та трансляції у культурі. За твердженням дослідниці Нікітіної С., усна народна культура вміщує у себе й усну народну творчість (фольклор), і область діалектної мови... Усна народна культура протиставляється письмений – разом вони утворюють... – «народну словесність» [5, с. 5-6]. Окрім того, фольклорний текст різко відрізняється від літературних авторських текстів, адже при всій своїй художній наповненості та естетичній складовій, вони, як продовжує в наступному розділі науковець, не мають замкнутості літературних текстів. І тому недаремно вказується на глибинну схожість фольклору з мовою [5, с. 62].

Тож, сумнівів не виникає, що мова фольклорних текстів потребує детальнішого опрацювання. Тим більше, що на сучасному етапі з'явилася велика кількість текстів, головним чином – усних народних оповідань і переказів, які відображають певні історичні події, а також у зв'язку з цим продукують лексичні новотвори.

Так, явище Голодомору 1932-1933 рр. досить яскраво відбилося у мовленні людей, породивши велику кількість неологізмів.

Лексика народних творів про Голодомор є розмовною і не особливо вишуканою, проте в ній представлена досить велика кількість мовних та художніх засобів. Вони виразняють та допомагають уявити цілісну картину подій, що лишилися у минулому. Для нашого дослідження ми опрацювали зразки, що були нами зафіксовані на території сіл (Остапівка, Верхня Будаківка, Шахворостівка, Савинці, Ярмаки та ін.) і міст (Миргород) Полтавської області та ті оповіді, що увійшли до Національної книги пам'яті жертв Голодомору (томи Полтавської [3], Київської [2], Чернігівської областей [4]). Таким чином, маємо низку результатів.

Зрозуміло, що будь-яке явище в історії спричиняє появу окремих неологізмів, нових слів на позначення чогось [7, с. 310]. Наприклад, з книжок нам стає відомо, що з початку колективізації селян, які не вступали до колгоспу, влада називала «індивідуальниками». У народі цю іншомовну назву не сприйняли і замінили її на більш доступну – «індуси». Наступний

неологізм, який побутував серед населення – *«созівці»*. *«Созівці»* – це селяни, які були членами СОЗу – колективного господарства. Аббревіатура розшифровується як «Товариство спільного обробітку землі».

Зауважимо, що значення нових слів було не змінним на теренах усієї України. Вони пояснювали одне й те саме поняття.

Явище Великого Голоду 1932-1933 рр. посприяло появі в лексиці нових аббревіатур. Серед них можна виділити найпоширенішу – *«Торгсін»* (*«торговля с иностранцами»* та український варіант – *«торгівля з іноземцями»*). Про цю аббревіатуру також можемо прочитати в документально-публіцистичній повісті *«Тіні незабутих предків»*, авторства С. Н. Денисенко. Авторка пише, що «Торгсини» з'явилися під час голоду в 1933 році. У них за дорогоцінний метал можна було «одержати торбинку борошна чи щось їстівне» [1, с. 34]. С. Н. Денисенко подає таке тлумачення аббревіатури, почуте нею від старших: *«Товарищи! Опомнитесь! Россия гибнет! Сталин истребляет народ»* [1, с. 34].

Так само тлумачить вищезгадану аббревіатуру автор документальної повісті Б. Хандрос, який, до речі, вказує на відсутність її і в тлумачних словниках, і у Великій Радянській Енциклопедії. Причиною цього є, звичайно, прямий зв'язок з голодомором. *«Чого тільки не було в тому магазині – очі розбігались, але все продавалось за золото, дорогоцінні прикраси. Хочеш жити – плати золотом. Немає золота – здохай»* [6, с. 109].

Одним із часто вживаних слів в оповіданнях про Голодомор є слово *«буксирники»*. Під ним розуміємо передовиків-активістів, які проводили генеральну лінію партії на селі. Це були так звані «буксирні бригади», які грабували, заарештовували простих селян. Іншими словами, бригади «для викачки хліба», які шукали заховані продукти, проштрикуючи землю залізними палями [7, с. 311].

Крім того, в оповіданнях про Голодомор 1932-1933 рр. представлена велика кількість художніх засобів, які моделюють картину світу, але не індивідуальну, а всенародну, означають психічні, соціальні моменти, які пов'язані з категоріями суспільного життя, моралі. Серед них ми виділили: епітети, метафори, пестливі слова, синоніми та порівняння.

Так, епітети в народній прозі про голодомор є поширеним засобом творення образності. У них продуктивно відтворюються прикметникові епітети з символічним змістом. Також епітети передають не лише зорове враження, а й драматизують, увиразнюють, передають загальний характер зображуваного: *«найчорніші дні»*, *«опухлі ноги»*, *«опухле тіло»*, *«хати-пустки (з прикладкою)»*; *«мертва скотина»*, *«маленька мелочь»*, *«голодні очі»*, *«страшні муки»* тощо.

Метафори в мовленні респондентів зустрічаються набагато рідше, ніж епітети, але вони безумовно також є. Завдяки їхній наявності, з одного боку, можна зробити висновки про майстерність оповідача, а з іншого, можна простежити взаємозалежність чуттів і явищ у підсиленні трагічності подій, про які йдеться у конкретній оповіді: *«хата на вулицю дивилася пустими вікнами»*; *«штабельована кучугура трупів»*, *«наслись на траві»* (прим. про

голодних людей, які навесні і влітку харчувалися рослинами, які щойно проросли).

Поширено в спогадах використовуються порівняння, які є органічною частиною змістової структури народного твору. Побудовані вони на прямих асоціаціях і є безпосередніми: *«мерли, як мухи»*; *«голодомор людей косив, як траву»*; *«вони були як нечиста сила, зрїбали все»*; *«а воно таке недобре, як тирса»*; *«дивилися на цю господу, як на сироту»*; *«ноги червоні, наче кров'ю облиті»*; *«людей в ями скидали, як скот»*.

У розмовній лексиці оповідачів досить часто зустрічаються пестливі слова. Більшою мірою вони представлені в мовленні жінок: *«діточки»*, *«синочки»*, *«голубчики»*, *«зерничка»*, *«зернинка»*, *«хлібчик»*, *«матуся»*, *«дочечки»*, *«ріднесенькі»*, *«малесенькі»*, *«однісіньке»*;

Серед усього масиву зафіксованих текстів про Голодомор велику чисельність становлять синоніми:

До слова «голод» – *«голодовка»*, *«мор»*, *«поморівка»*, *«морення»*, *«голодування»*.

Номінація активістів – *«сільські активісти»*, *«партійний актив»*, *«збирачі»*, *«місцеві жандарми»* *«буксирники»*, *«бригадири»*, *«розкуркулювачі»*, *«комнезамівці»*, *«кати»*, *«комсомольці»*, *«комунівці»*, *«комуняки»*, *«комуністи»*, *«червоні»*, *«уповномочені»*, *«енкаведисти»*, *«місцеві»*, *«месні»*, *«бандити»*, *«місцеві комісії»*, *«сільські пройдисвіти»*.

Знаряддя активістів для пошуку захованої їжі: *«залізні штики»*, *«гачки»*, *«шпичаки»* (*«спичаки»*), *«шпички»* (*«спички»*), *«палки»*, *«палі»*, *«железні прутья»*, *«стержні»*, *«стержаки»*, *«стирчаки»*, *«залізна кочерга»*.

На позначення їжі: *«барда»*, *«байда»*, *«баланда»*, *«беліберда»*, *«галети»*, *«колотуха»*, *«лободяники»*, *«маторженики»*, *«ліпеники»*, *«оладки»*, *«похльобка»*, *«якась юшка»*. У сучасному мовленні ці назви практично не побутують, адже в ті жахливі роки вони мали негативне забарвлення і характеризували страву як щось неістівне, несмачне, що вживалося селянами задля притлумлення голоду.

Лексико-фразеологічна тло теми Голодомору 1932–1933 років в Україні, відображене в усній народній творчості, розкриває суть, причини, наслідки цього страшного явища світової історії, допомагає краще зрозуміти різноманітні аспекти, зокрема політичні, економічні, національні.

Нині вивченню та опису лексико-фразеологічної бази періоду Великого Голоду особлива увага не приділяється, хоча багато нових слів набувають тезаурусного описання, тобто потрапляють до словників, а отже й до широкого вжитку. Тому подальше дослідження цих мовних явищ буде пізнавальним та важливим для мовознавців, лінгвофольклористів, літературознавців та ін.

Список використаних джерел:

1. Денисенко С. Н. Тіні забутих предків. Документальна-публіцистична повість. – Шишаки, 2002. – 268 с.
2. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні. Київська область / Упоряд. А.І. Гай. – К.: Буква, 2008. – 1376 с.

3. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні. Полтавська область / Упоряд. О.А. Білоусько, Ю.М. Варченко, В.О. Мокляк, Т.П. Пустовіт. – Полтава: Оріяна, 2008. – 1200 с.

4. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні. Чернігівська область /Український інститут національної пам'яті, Чернігівська обласна державна адміністрація, Чернігівська обласна рада; Редколегія: В.М. Хоменко (голова редколегії) та ін. – Чернігів: Деснянська правда, 2008. – 1060 с.

5. Никитина С. Е. Устная народная культура и языковое сознание. М.: Наука, 1993. – 245 с.

6. Хандрос Б. Мор: Документальна повість // Вітчизна. – 1990. – № 7. – С. 109-136.

7. Яценко А. М. Голодомор 1932-1933 рр. в усній народній творчості (за матеріалами сучасної періодики). Нові терміни з означеної проблематики // Пам'ять століть. – 2004. – № 3-4. – С. 309-314.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Воронець М.В.

студентка,

Науковий керівник: Куліченко А.К.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов,

Запорізький державний медичний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Переклад у медичній галузі – дуже важлива сфера лінгвістичної науки, заснована на медичній термінології, правильність відтворення рідною мовою якої відіграє важливу роль під час взаємодії між лікарем та пацієнтом. Тож, вслід за Г. Хацер погоджуємося, що останніми роками у лінгвістиці спостерігається стрімке зростання інтересу до текстів медичного спрямування, що призводить до необхідності дослідження їх способів перекладу у світлі постійного розвитку термінології. Сучасний професійний медичний переклад тексту – один з найскладніших у практиці перекладу, а переклад спеціальної термінології є нагальним, адже термінологія, що функціонує в медичних колах, регулярно поповнюється новими назвами і визначеннями. Такий процес відбувається завдяки значній науковій роботі, яка проводиться у світових масштабах, новим відкриттям і досягненням в усіх сферах медицини [7, с. 151].

Медичний переклад є письмовим та усним. Зосередимо вагу на письмовому перекладі медичних текстів, для якого, на думку В. Васіної, характерним є вживання певних лексичних одиниць і специфічних синтаксичних конструкцій [2, с. 6].

До письмового перекладу належить переклад медичної документації: історія хвороби, медична довідка, рецепт, амбулаторна карта, операційний журнал, процедурна карта, направлення, та переклад наукових досліджень: статті, рецензії, описи досліджень, випадків із практики у спеціалізованій літературі, звіти, наукові посібники тощо. Для такого виду перекладу властива деперсоналізація, непрямий характер мовного вираження, відсутність емоційної особистої оцінки і категоричність суджень [2, с. 8].

Медичний переклад, з одного боку, припускає оптимальне володіння такими навичками, як читання, письмо та говоріння, а з іншого боку вимагає, по-перше, специфічного їх поєднання та суміщення у часі, а, по-друге, постійної координації двох мовних систем і паралельних мовних дій у двох мовах – іноземній та рідній [4].

Серед труднощів перекладу медичних текстів Є. Солнцев виокремлює такі [6, с. 137-138]:

- синонімія термінів;
- розбіжність у класифікації та номенклатурі різних органів і систем організму;
- розбіжність у назвах методик досліджень та способах презентації їх результатів;
- епоніми (загальні назви, утворені від власних назв. Напр.: *хромосома Бальбіані – Balbiani chromosome*);
- okazіональні скорочення, не зафіксовані у словниках;
- неповнота спеціалізованих двомовних словників;
- синтаксичні відмінності між стійкими виразами і конструкціями у іноземній мові та мові перекладу тощо.

Т. Баєва відзначає, що «деякі слова лексики загального вживання у медичних текстах набувають додаткового значення і стають медичними термінами. Напр.: іменник «reduction» – «зменшення» у медичних текстах означає «вправлення» (у травматології); reduction treatment – лікування наркоманів поступовим вилученням звичного наркотика; reduction diet – харчового режиму з низьким вмістом жирів і речовин; reduction in circulation – послаблення кровообігу [1].

Д. Самойлов також говорить про найчастіші помилки, які зустрічаються у медичних текстах під час перекладу з іноземної рідною мовою. Серед таких помилок дослідник виокремлює так званих «хибних друзів перекладача» – іноземні слова, співзвучні зі словами рідної мови, але з іншим значенням [5]. Напр.:

- cellulitis – не целюліт, а флегмона;
- potent pathogen (про бактерії) – не потенційний, а потужний патоген;
- third power – не третя сила/влада, а куб (третій ступінь);
- symptomatic – не лише симптоми, але й клінічні прояви. Напр.: symptomatic hypertension – артеріальна гіпертонія є клінічним проявом, а не симптоматичною артеріальною гіпертонією [5].

Отже, медичний переклад, або переклад медичних текстів – один із найвідповідальніших видів перекладу, оскільки він потребує не лише якісного володіння мовою, а й часто неможливий у повному обсязі без відповідних медичних знань. Саме через це головним завданням сучасних вищих медичних навчальних закладів є підготовка висококваліфікованих спеціалістів у сфері медицини та фармації, які б володіли іноземними мовами як засобом інформаційної діяльності і самоосвіти у професійній сфері та лінгвістичною й культурологічною компетенціями, необхідними як для ефективною участі у міжнародному професійному спілкуванні, так й під час роботи з оригінальною медичною літературою [1; 3].

Список використаних джерел:

1. Баєва Т.А. Некоторые особенности медицинского перевода при обучении аспирантов [Электронный ресурс] / Т.А. Баєва,

Ю.А. Константинова – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Philologia/6_107290.doc.htm.

2. Васина В.М. Акцентное оформление терминологических словосочетаний в английском медицинском дискурсе : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / В.М. Васина. – Иваново, 2006. – 25 с.

3. Гавриленко Н.Н. К вопросу о трудностях медицинского перевода [Электронный ресурс] / Н.Н. Гавриленко. – Режим доступа: <http://www.gavrilenko-nn.ru/didactics/1123/>.

4. Кузнецова Н.А. Некоторые проблемы перевода медицинского текста [Электронный ресурс] / Н.А. Кузнецова, Т.А. Самойленко. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/ONG/Philologia/6_kuznesova%20n.a.%20samoylenko%20.doc.htm.

5. Самойлов Д.В. О переводе медицинского текста [Электронный ресурс] / Д.В.Самойлов. – Режим доступа: <http://www.practica.ru/Articles/medical.htm>.

6. Солнцев Е.М. Общие и частные проблемы перевода медицинских текстов // Е.М. Солнцев. – Вестник МГЛУ. – 2010. – № 9. – С. 131-141.

7. Хацер Г.О. Особливості перекладу термінологічної лексики на прикладі текстів медичного спрямування / Г.О. Хацер // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – 2013. – Кн. 3. – С. 151-154.

Герасочкіна Т.В.

студентка,

*Миколаївський міжрегіональний інститут
розвитку людини вищого навчального закладу
«Університет «Україна»»*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНОЇ РЕКЛАМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Реклама відіграє в житті людини важливу роль й поступово стає невід'ємною частиною нашого життя. Куди б ми не йшли, що б не робили, реклама постійно з нами. Це плакати, стенди, афіші, вітрини, календарі і буклети. Панівне місце вона назавжди зайняла на телебаченні й радіо, у газетах і журналах, а також у мережі Інтернет.

Реклама – складний вид людської діяльності. Вона формується таким чином, щоб виявляти вплив на підсвідомість людини.

Мова реклами – мова підсвідомості. Пряме звернення до свідомості споживача працює не тільки в рекламі товарів промислового призначення.

З кожним днем реклама все більше поширюється в засобах масової інформації. Вона намагається проникнути у всі сфери нашого життя, відповідно привертаючи до себе увагу.

Завдяки якісним і кількісним змінам в перекладацькій діяльності, а також науковим розробкам на перший план вийшов інформативний переклад. Всі ці зміни мають безпосереднє відношення до рекламних текстів, які за своєю значимістю у світовому інформаційному процесі порівнюються із текстами новин в засобах масової інформації.

Реклама неодноразово ставала об'єктом лінгвістичного дослідження. Виконано цілий ряд робіт, присвячених структурним, семантичним, жанровим, стилістичним і комунікативним особливостям рекламної мови і тексту: Розенталь Д.Е. «Мова рекламних текстів», 1981; Кафтанджиев Х. «Тексти друкованої реклами», 1995; Кромптон А. «Майстерня рекламного тексту», 1998; Медведєва Е.В. «Рекламна комунікація»; Скильський Р. «Функціональна інтерпретація тексту реклами й модель організації тексту», 1992; Абрамова Г.О. «Засоби метафоризації в рекламному тексті», 1980; Гурська Н.А. «До проблематики дослідження мови англійської реклами», 1984. Ряд робіт виконаний закордонними лінгвістами: Goddard A. «The Language of Advertising», 1982; Leech G. «English in Advertising», 1968; Green G. «How to Get People to Do Things with Words. The Whimperative Question», 1975; Mc Gregor E. «Advertising», 1973; Bovee C.L., Arens W.F. «Contemporary Advertising», 1989; Cook Guy. «Stylistics with a Dash of Advertising», 1991.

Базові теоретичні поняття перекладу включають адекватність перекладу й неминуче пов'язану з нею прагматичну адаптацію. «Адекватним перекладом називається переклад, здійснюваний на рівні, необхідному й достатньому для передачі незмінного плану змісту при дотриманні норм мови перекладу» [1, с. 12].

Що стосується особливостей перекладу письмових рекламних текстів, то такі дослідження актуальні не тільки в силу великої поширеності даного явища, але також з огляду на важливість реальності відбиття навколишньої дійсності при перекладі. Окрім цього, подібні дослідження важливі й для розвитку рекламної науки та вдосконалення процесу адекватного перекладу рекламних текстів різного напрямку, зокрема туристських рекламних текстів.

Зміст і форма рекламних текстів визначаються головною метою – викликати зацікавленість до товару. Правильно складений рекламний текст повинен привернути увагу слухача або читача та викликати бажання придбати рекламований товар.

Також, відмінною рисою вдалої реклами є гармонічне поєднання основної рекламної ідеї з тими засобами виразності, які даній ідеї найбільше відповідають. Це виражається, у знаходженні тієї єдино вірної тональності рекламного звернення, що виділяє його серед інших.

Рекламні тексти характеризуються повторюваністю повідомлень. Надлишкова повторюваність того або іншого рекламного тексту багато в чому сприяє створенню образу «нав'язливої» реклами [2, с. 132].

Рекламний текст містить у собі цілий ряд екстралінгвістичних компонентів і буде адекватно сприйнятий при їхньому гармонічному

сполученні. Якщо не врахувати цей фактор при перекладі, тоді не вдасться перекласти рекламний текст із найбільшою ефективністю.

Рекламний текст, у силу його специфіки, не перекладається дослівно тому, що в цьому випадку він може втратити зміст і силу свого впливу. При перекладі рекламних текстів на інші мови необхідно враховувати етичні, психологічні характеристики аудиторії й споживача, специфіку мови й культуру країни, для якої даний текст призначений.

Якщо аудиторія, для якої призначений текст рекламованого продукту різноманітна, то перекладачі користуються винятково загальноповживаною лексикою, яка є зрозумілою кожному носію мови та має широке застосування в повсякденному спілкуванні.

Вибір того чи іншого способу або прийому перекладу залежить від багатьох факторів. Це і характер перекладного тексту, і аудиторія споживача рекламної продукції, і особливості психології перекладача, його прихильність до певної літературної традиції.

У пошуках оригінальних й ефективних слів у рекламі часто створюються нові лексеми, які складаються із частин відомих слів й являють собою перекручені або перероблені слова активної лексики української або іноземної мов. Так, одним зі способів створення нових слів є й запозичення іншомовних лексем. У цьому випадку нове слово повинне бути зв'язане й за змістом й асоціативно з об'єктом реклами. Якими б не були знову створені слова, вони повинні відповідати характеристикам аудиторії, на яку спрямоване рекламне повідомлення.

Дослідник творчого процесу перекладу А. Лілова розцінює переклад рекламних текстів, як «творчість на мовному рівні», тоді як переклад художніх текстів – як «творчість, пов'язану з художньо-образним мисленням» [3, с. 231].

Завдання перекладача – використати всі знання теоретичних основ перекладу для передачі комунікативної функції оригіналу, оскільки знання теоретичних основ перекладу та екстралінгвістичних реалій – необхідна умова адекватності перекладу.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л.С. Уровни языковой иерархии и перевод. – Тетради переводчика., 6 вып. / Л.С. Бархударов. – М.: Высшая школа, 1969. – 230 с.
2. Рождественский Ю.В. Теория риторики / Ю.В. Рождественский. – М.: Добросвет, 1997. – 235 с.
3. Лилова А. Введение в общую теорию перевода / А. Лилова. – М.: Высшая школа, 1995. – 256 с.

Дяченко Д.О.
студентка,
Чорноморський державний університет
імені Петра Могили

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМ

У процесі перекладу фахівцеві часто доводиться стикатися з особливими мовними одиницями, які викликають труднощі при їх перекладі на іншу мову – ідіомами.

Ідіома є фразеологічним виразом, значення якого не співпадає зі значення складових його слів, а також вираз не може перекладатися дослівно. Цей тип стійких словосполучень характеризується майже повною або повною незмінюваністю. Так, при нормативному вживанні (якщо мова не йде про навмисне спотворення конструкції, наприклад, з метою створення гри слів або гумористичного ефекту) в ідіомах не можна міняти порядок слів, їх граматичну та синтаксичну конструкцію, додавати, прибирати або замінити в них слова. Таким чином, ідіома являє собою цільне, незмінне словосполучення, істинний сенс якого не очевидний для необізнаної людини [3, с. 20].

Саме сукупність цих двох аспектів – лінгвістичного і культурного – викликає основні труднощі при перекладі ідіом. У чому ж полягають основні перекладацькі завдання при наявності в оригіналі ідіом і які шляхи їх вирішення?

При перекладі з іноземної мови перекладачеві в першу чергу необхідно вміти розпізнати ідіому в тексті оригіналу. В іншому випадку існує ризик її буквального перекладу, що може призвести до спотворення сенсу або повної його відсутності в перекладі. Тут на допомогу перекладачеві приходять спеціалізовані фразеологічні словники, а також загальна мовна ерудиція і «відчуття мови». Звичайно, деякі широко відомі і поширені ідіоми не викликають труднощі у їх визначенні. Однак багато ідіоми далеко не так вже і легко впізнати. Однак найчастіше перекладачеві може допомогти контекст – слова і словосполучення, що оточують ідіому, можуть підказати її присутність [1, с. 50].

Після того як ви віднайшли в тексті ідіому, потрібно знайти найкращий еквівалент у мові перекладу. Тут багато залежить від професійної компетенції – досвідчений перекладач повинен не тільки мати солідний фразеологічний запас знань як рідної мови, так і мови перекладу, і знаходити в обох мовах відповідні еквіваленти, але і вміти підібрати найбільш вдалий спосіб перекладу стійкого словосполучення. Більше того, іноді для найкращого збереження стилю і змісту тексту перекладач може використовувати ідіоми в тексті перекладу при їх відсутності в оригіналі – це може бути доречно при наявності відповідного досвіду і перекладацького «чуття».

Основні труднощі, з якими можна зіткнутися при перекладі ідіом, полягають у повній відсутності аналога в мові перекладу; наявності аналогічних за змістом, але різних за сферою вживання і відтінку звучання ідіом у мові перекладу (наприклад, ідіома в одній мові може мати позитивну конотацію, а її аналог в іншій мові – негативне значення); а також в загальному розходженні в контексті, насамперед, у сфері вживання і т.д. тих чи інших зворотів в різних мовах – те, що називається культурною специфікою [5, с. 22].

Очевидно, що в такому багатозначному питанні не може бути якогось універсального та незаперечного рішення. Ось деякі поширені способи перекладу стійких словосполучень:

- використання ідіоми, повністю аналогічної за змістом і за формою (таке можливо тільки при наявності такого еквівалента в мові перекладу, що буває досить рідко);

- використання ідіоми, що відрізняється за формою, але аналогічної за змістом та контекстом вживання;

- перефразування ідіоми, розкриття її сенсу іншими словами;

- повне опущення ідіоми в перекладі;

- опущення ідіоми при компенсації її значення або емоційного відтінку за рахунок інших, що не мають ідіоматичних засобів виразності.

Залежно від того, що є пріоритетним завданням перекладача, – переклад змісту, стилю або емоційного забарвлення тексту, а також від характеру самої ідіоми можуть бути використані різні способи з вищенаведених [2, с. 408].

Переклад ідіом є складним перекладацьким завданням, і вибір найбільш вдалого рішення залежить від багатьох лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів, а також від майстерності перекладача.

Щоб вирішити проблему перекладу треба постійно вдосконалювати знання мови, досліджувати і запам'ятовувати полісемічні слова і стійкі вирази. При перекладі текстів завжди пам'ятати, що не варто перекладати текст не розібравшись в тематиці оригіналу. Слід завжди пам'ятати про пріоритети перекладу. По-перше, перекладач повинен перекласти зміст тексту оригіналу, по-друге, мова, на який виконується переклад, має виглядати грамотно з точки зору носія мови і, по-третє, перекладач повинен зберегти близькість до початкового тексту.

Список використаних джерел:

1. Жолобова А.О. Фразеологические единицы библейского происхождения в английском, испанском и русском языках / А.О. Жолобова. – Казань: Деловой мир, 2005. – 267 с.

2. Жуков А.В. Русская фразеология / А.В. Жуков– М.: Высшая школа, 2006. – 408 с.

3. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов / В.П. Жуков. – М.: Вече, 2006. – 400 с.

4. Калашник В.С. Словник фразеологічних антонімів української мови / В.С. Калашник, Ж.В. Колоїз. – К.: Довіра, 2001. – 284 с.

5. Николаева Е.К. Типологии фразообразования устойчивых сравнений / Е.К. Николаева. – М.: Прогресс, 2012. – 250 с.

6. Солодуб Ю.П. Лингвистические особенности интернациональных фразеологических единиц / Ю.П. Солодуб. – СПб.: Айрис-пресс, 2005. – 190 с.

7. Шадрин Н.Л. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика / Н.Л. Шадрин. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2013. – 220 с.

Кісіль М.В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри державного управління
та місцевого самоврядування;*

Гриців Л.В.

*студентка,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу*

СЕМАНТИЧНЕ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Термінотворення розглядається як засіб номінації та поповнення словникового складу мови новими словами для позначення виникаючих явищ в суспільстві. Термінотворення повністю і безпосередньо залежить від існуючої системи мови та обумовлене нею. Між термінами і загальноживаною лексикою постійно відбувається обмін: слова загального вжитку стають термінами, а терміни в свою чергу переходять з однієї галузі знань в іншу.

Актуальність теми дослідження визначено необхідністю поглибленого вивчення семантичних способів термінотворення, а саме термінологізації і транстермінологізації.

Метою дослідження є встановлення особливостей семантичного термінотворення в екологічній термінології англійської та української мов. У зв'язку з цим потрібно розв'язати такі завдання: 1) визначити поняття екологічного терміна; 2) виокремити тематичні групи, на які можна поділити досліджувану лексику; 3) проаналізувати термінологізацію і транстермінологізацію як основні види семантичного термінотворення в екологічній термінології.

У наш час важко знайти однозначне трактування поняття «термін», хоча його семантичний зміст сприймається практично кожною людиною інтуїтивно. Візьмемо до уваги, що основним у дефініціях терміна є той факт, що термін можна охарактеризувати як носія спеціальної інформації в одній із спеціальних галузей знання, денотатом якого виступає поняття [3, с. 68].

Розглянувши дефініції поняття «термін», будемо користуватись робочим визначенням екологічного терміна – це мовний знак, що позначає ряд наукових і практичних понять, які стосуються проблем взаємодії суспільства і природи.

Незважаючи на те, що екологічні поняття в обох мовах з'явилися відносно недавно, навіть сьогодні можна говорити про системність екологічної термінології. Про це свідчить наявність тематичних груп. Під тематичною групою розуміємо сукупність термінів, об'єднаних однією темою. Зважаючи на те, що базовими категорійними елементами екології є «людина – діяльність – довкілля», виокремлюємо такі основні тематичні групи екологічних термінів: 1) Назви екологічних процесів: *абразія, абсорбція, assessment, adaptation*; 2) Назви екологічних властивостей, характеристик: *міцність, подразливість, heterogeneity, humidity*; 3) Назви на позначення величин та сталих коефіцієнтів: *альbedo, кларк, biotic potential, board foot*; 4) Назви методів та методик дослідження: *аерометод, метод вегетації, biocontrol, biomonitoring*; 5) Назви приладів і пристроїв: *актинометр, анемометр, barometer, hygrometer*; 6) Назви екологічних законів і правил: *правило Аллена, закон Шелфорда, Baldwin Effect, Bergman's Rule*; 7) Назви наук і наукових напрямків: *агроекологія, аутоекологія, behavioral ecology, dendrology*; 8) Назви об'єктів дослідження: *абісаль, атмосфера, thermosphere, exosphere*; 9) Назви речовин, препаратів, організмів: *біоциди, гумус, algae, alkaline*; 10) Назви організацій: *Всесвітній Фонд Охорони Природи (ВФООП), Європейське Екологічне Бюро, Green Peace, National Wildlife Federation*.

Екологічні терміни утворюють, використовуючи ті самі способи словотвору, за допомогою яких поповнюється лексичний склад загальнонаціональної мови. До таких способів належить морфологічний, що охоплює афіксацію та словоскладання, синтаксичний та семантичний способи, запозичення, конверсія і телескопія.

Семантичне терміноутворення охоплює два основні способи поповнення терміносистем: термінологізацію і транстермінологізацію. Згідно з О. С. Ахмановою, термінологізація – це процес залучення або залучення і переосмислення загальноживаних слів у терміносистему для номінації нових понять [1, с. 12]. Відповідно до Т. Р. Кияка, під транстермінологізацією розуміємо перенесення існуючого терміна з однієї галузі в іншу з повним або частковим його переосмисленням та перетворенням у міжгалузевий омонім [2, с. 79].

Проблема термінологізації загальноживаної лексики передбачає вибір функціонального та семантичного підходу. Функціональна термінологізація – це перенесення слова із загального вжитку до екологічної терміносистеми без істотних змін у значенні (*debris* com. use – the remains of anything broken down or destroyed; ruins; rubble / *debris* ecol. – the remains of something that has broken down or is decomposing, such as brush collected at the bottom of a stream; organic particles large enough to serve as food for scavengers; *антагонізм* загал. сф. – непримиренна суперечність, неприязнь, ворожість / *антагонізм* екол. – суперечність між живими організмами, що проявляється у боротьбі за

існування, при якій один або обидва організми зазнають шкоди). Семантична термінологізація полягає в заміні значення слова при переході до екологічної терміносистеми (*deposit* com. use – money placed in a bank account or an instance of placing money in a bank account / *deposit* ecol. – material placed in a new position by the activity of humans or natural processes such as wind, water ice or gravity; *інвазія* загал. сф. – вторгнення, напад / *інвазія* екол. – зараження організму тваринами-паразитами; включення в угруповання нових, не характерних для нього видів).

За таким самим принципом відбувається процес транстермінологізації в українській та англійській мовах. Функціональну транстермінологізацію визначаємо, як перехід терміна з однієї сфери в іншу без істотних змін у значенні (*acclimation* ecol. – adjustment to environmental change by an individual / *acclimation* med. – the process of becoming adjusted to a new environment or situation; *емісія* екол. – газоподібні, рідкі і тверді речовини, шум, вібрація тощо, які потрапляють із установок (електростанції, фабрики, автомобілі) в навколишнє природне середовище / *емісія* фіз. – виділення, випромінювання електронів, іонів твердими або рідкими тілами в навколишнє середовище). Семантична транстермінологізація відповідно полягає в переході терміна з однієї сфери в іншу із повним його переосмисленням (*delta* ecol. – usually triangular mass of sediment, especially silt and sand, deposited at the mouth of a river / *delta* med. – a surface or part that resembles a triangle, such as the terminus of a pattern in a fingerprint or the shape of a muscle; *натуралізація* екол. – повне пристосування організмів до нових умов існування, остаточне входження інтродуцента в нішу екологічну раніше чужої для нього екосистеми, пов'язане з набуттям цими організмами спеціальної адаптації / *натуралізація* політ. – надання прав громадянства даної країни особам, що не мають громадянства або мають громадянство іншої країни).

Отже, дослідження процесів термінологізації і транстермінологізації дає змогу виявити загальні внутрішньомовні закономірності формування термінологічного значення і відкриває перспективи для подальших досліджень термінології лінгвістики.

Список використаних джерел:

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Сов. энциклопедия, 1966. – 606 с.
2. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства / Т. Р. Кияк // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 27. – С. 203-208.
3. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): [монографія] / Едуард Федорович Скороходько. – К., 2006. – 99 с.

Умовні позначення:

1. Com. use – common use; 2. Ecol. – ecology; 3. Заг. сф. – загальна сфера; 4. Екол. – екологія; 5. Med. – medicine; 6. Фіз. – фізика; 7. Політ. – політика.

Кісіль М.В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри державного управління
та місцевого самоврядування;*

Ковальська О.І.

*студент,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу*

КОГНІТИВНА МЕТАФОРА У ГЕОЛОГІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ

Незважаючи на той факт, що найпродуктивнішими способами термінотворення у сфері геології є морфологічний та синтаксичний, лексико-семантичний спосіб, що в основному представлений процесами метафоризації, не слід ігнорувати, оскільки він впливає на підвищену термінотворчу динаміку геологічної сфери. Іншими словами, так звана «експансія» метафоризації у різні сфери науки і техніки, включаючи геологію, не пройшла непоміченою.

Актуальність теми дослідження. Словниковий склад будь-якої мови не є стабільним, оскільки запас слів і, відповідно, кількість термінів постійно збільшується. На сьогоднішній день, вторинна номінація, що включає до свого складу метафору, належить до продуктивних способів творення термінологічних одиниць. Проте, метафоричне термінотворення у сфері геології не було об'єктом детального аналізу учених та лінгвістів, що й зумовлює актуальність теми дослідження.

Мета дослідження полягає у виокремленні тематичних груп когнітивної метафори в геологічній термінології англійської та української мов. Для досягнення цієї мети був сформульований ряд завдань: 1) проаналізувати визначення таких понять як «термін», «когнітивна метафора», «тематичне поле» та «лексико-семантична група»; 2) виявити найбільш продуктивні способи термінотворення у сфері геології; 3) встановити та порівняти метафоричні одиниці та їх тематичні групи в геологічній термінології української та англійської мов.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Будь-яке дослідження термінологічної системи ґрунтується на певному визначенні поняття «термін». Незважаючи на велику кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячених на тему термінології та терміну зокрема, на сьогоднішній день не існує єдиного визначення поняття «термін». Таким чином, розглянувши поняття «термін», запропоновані різними ученими та лінгвістами, ми користуватимемося таким визначенням терміна – це слово або сполучення слів, що зазвичай

використовують у сфері науки і техніки для номінація спеціальних понять та процесів [1, с. 506].

Творення геологічної терміносистеми характеризується низкою особливостей, що виявляються в продуктивності способів, засобів та моделей процесу термінотворення. Для досліджуваної термінології, тобто геологічної, найпродуктивнішими є лексико-семантичний, морфологічний та синтаксичний способи творення термінологічної лексики. Лексико-семантичний спосіб представлений відносно невеликою кількістю термінів, у порівнянні із морфологічним та синтаксичним способами термінотворення. До цього способу термінотворення можна віднести такі одиниці: *arm – важіль*, *knee – коліно (частина для з'єднання труб під кутом)*, *pose – насадка*, *fishtail – бур-долото «риб'ячий хвіст»*, *jacket – оболонка*. Морфологічним способом утворені такі терміни у галузі геологічних наук: *deformation – викривлення форми*, *unsaturated – ненасичений*, *decontaminator – дегазатор*, *washer – шайба*, *displacement – зсув*, *agitator-mixer – мішалка-змішувач*, *disconnection – розмикання*, *sandstone – піщаник*, *groundwater – вода ґрунтова*. Синтаксичним способом утворюється більшість термінів у складі терміносистеми геологічної науки. Найоптимальнішими у термінології геологічної сфери є терміни-словосполучення, що складаються із двох та трьох елементів: *fold amplitude – амплітуда складки*, *weak correlation – слабка кореляція*, *oblique fracture – похила тріщина*, *to discover deposit – відкривати родовище*, *to slake lime – гасити вапно*, *lip cement packer – сальник при цементуванні манжет*, *water saturation factor – коефіцієнт заводнення* [4].

Можливість використання метафор у мові науки належить до дискусійних проблем сучасної метафорології [5, с. 59]. Неминучість вживання метафори у науковому стилі спричинена тим фактом, що коло припущень, як правило, ширше, ніж інвентар наявних мовних засобів. До найпоширеніших типів когнітивних метафор у сфері науки і техніки, включаючи геологію, належать метафора-оживлення, метафора-опредмечування та метафора-синестезія [3, с. 224-240].

У сучасному мовознавстві вчені-лінгвісти нерідко ототожнюють такі поняття як «тематичне поле» та «лексико-семантична група». Відповідно до «Словника лінгвістичних термінів» Ганича Д. І. та Олійника І. С., тематична група – це ряд термінів, які об'єднані способом спільності родових значень. Іншими словами, це слова, що називають різновиди одного й того ж ряду предметів: назви тварин, птахів, мінералів, квітів [2, с. 198].

Тематичні поля геологічних термінів англійської мови, виокремлені на основі українсько-французько-англійського словника з геології, геофізики, буріння свердловин та нафтогазопромислової справи, складаються із 12 доменів, серед яких ЧАСТИНА ТІЛА ЛЮДИНИ (32); СВІТ ТВАРИН, РОСЛИН ТА ПТАХІВ (28); ОДЯГ ТА ПРИКРАСИ (20); КУЛІНАРІЯ (8); КУХОННІ ПРИБОРИ (6); МЕБЛІ ТА ІНСТРУМЕНТИ (10); СПОРУДИ, БУДІВЛІ ТА ЇХНІ ЧАСТИНИ (3); ПРОЦЕСИ, ЛЮДСЬКІ ВІДЧУТТЯ І ЯКОСТІ (7); ЗБРОЯ (3); ЗНАРЯДДЯ ПРАЦІ, ІНВЕНТАР, ПРИСТРОЇ, КАНЦТОВАРИ (7); РИБОЛОВЛЯ (4); ЛЮДИНА (7). На противагу

метафоричним термінам англійської мови, тематичні поля геологічних термінів української мови, загальна кількість яких становить 16 тематичних полів, характеризується меншою наповненістю. Наприклад, домен ЧАСТИНА ТІЛА ЛЮДИНИ в геологічній термінології української мови становить всього 16 одиниць [4]. Таким чином, дослідження варіативності та наповнення тематичних полів метафоричних термінів англійської та української мов дають підстави зробити висновок, що класифікації тематичних полів не є абсолютними, оскільки усі без винятку галузі науки і техніки, включаючи геологію, продовжують розвиватися.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, детальне дослідження тематичних полів метафоричних одиниць у сфері геології поглиблюють знання людей про особливості творення термінів у різних галузях науки і техніки. Велика кількість термінологічних одиниць геологічної сфери виникла на основі метафоричного найменування. До основних ознак, на основі яких відбувається перетворення початкових значень способом метафоричних переносів, може бути схожість функції, подібна зовнішність, форма, розмір, структура та інші характеристики. Досліджуваний матеріал може бути використаним з метою систематизації та уніфікації терміносистеми геологічної сфери. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у детальному дослідженні способів перекладу геологічних термінів, утворених способом метафоризації, з англійської мови на українську.

Список використаних джерел:

1. Ахманова О. Словарь лингвистических терминов / О. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1969. – 607 с.
2. Ганич Д., Олійник І. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища шк., 1985. – 360 с.
3. Єщенко Т. Семантико-стилістичні типи метафор: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Т. Єщенко. – С. 224-240. – Режим доступу. – <http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/movoznavstvo28.pdf>
4. Орлов О. Українсько-французько-англійський словник з геології, геофізики, буріння свердловин та нафтогазопромислової справи / О. Орлов, Д. Федоришин, І. Ключінська, Л. Книш. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2012. – 252 с.
5. Селіванова О. Метафора в лінгвістичній термінології: когнітивний аспект [Електронний ресурс] / О. Селіванова – С. 58-65. – Режим доступу. – http://www.term-in.org/images/img/pdf/utis_2013.pdf

Сільнича М.О.

студентка,

Науковий керівник: Кривенко Н.В.

старший викладач кафедри перекладу та іноземних мов,

Полтавський інститут економіки та права

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТЕРМІНОСФЕРА УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Дослідження терміносфери, зокрема суспільно-політичної лексики, проводяться вітчизняними та зарубіжними лінгвістами давно.

Термінологія – це сукупність термінів, що уживаються в будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва, а також вчення про освіту, склад і функціонування термінів [8]. Предмет загальної теорії термінології складають: вивчення формування і вживання спеціальних слів, за допомогою яких акумулюються і передаються накопичені людством знання; вдосконалення існуючих термінологічних систем; пошуки оптимальних шляхів створення нових термінів і їх систем; пошуки універсальних рис, властивих термінології різних галузей знань. Термін - слово, яке має якість позначати наукове поняття, що складає разом з іншими поняттями даної галузі науки або техніки одну семантичну систему [7]. В тексті, призначеному для перекладу, термін завжди вимагає окремого рішення на перекладу, тобто виступає як одиниця перекладу.

Вимоги до терміну:

- термін має бути по можливості коротким і точним. Він повинен чітко і повністю подавати характеристики поняття;
- термінологічне найменування повинне бути однозначним у межах окремої галузевої термінології і не мати синонімів;
- термін не повинен мати емоційно-експресивного забарвлення, а повинен бути спрямований на об'єкт у системі або ряді та відповідати словотворчим закономірностям мови.

Отже, сукупність перелічених ознак, як показує практика, існує лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності ж та чи інша ознака або відсутня або існує у послабленому стані. Звідси й випливають основні проблеми, пов'язані з перекладом термінології.

Суспільно-політична термінологія – це відкрита система номінативних одиниць різного походження (лексична, семантична і фразеологічна), призначена для вираження термінів, які відображають сферу соціального, промислового та політичного життя.

В рамках опису процесу перекладу, на думку В. Н. Комісарова, перекладацькі трансформації розглядаються не в статичному плані, як засіб аналізу відносин між одиницями початкової мови і їх словарними відповідностями, а в плані динамічному, як способи перекладу, які може використовувати перекладач при перекладі різних оригіналів в тих випадках,

коли словникова відповідність відсутня або не може бути використана за умовами контексту [5, с. 129].

Існують основні аспекти техніки перекладу та особливості перекладу політичного сленгу з української мови на англійську і навпаки. Найбільш часто використовуваним є метод експлікації - описовий спосіб перекладу, наприклад: *засвічення* - *illumination*. Але для носія англійської мови, це навряд чи може нести правильне значення. Якщо цей прийом не є актуальним через обсяг перекладу, використовується спосіб компенсації або генералізації. Генералізацією В. Н. Комісарів називає заміну одиниці, що має вужче значення, одиницею з ширшим значенням [5, с. 34], наприклад: *ліманка* – «*Limanka*» – *Discourteous electoral technology which is applied by candidates from party. Main point of technology is illegal involving of teacher staff in the agitational processing of body of electors (parents) with compulsion under fear of following negative relation to their children.*

У деяких випадках використовується метод калькування. У такому випадку переклад матиме наступний вигляд, наприклад: *doubledome* – *дводумець*, але в такому випадку можливо не кожен зрозуміє одвічне значення цього слова, тому можна замінити це слово на приблизне за значенням, але що використовується в більш ширших колах, а не лише в політичній мові – вчений дослідник. У такому випадку це буде прийом генералізації.

Розробка методів ефективного перекладу, виявлення прогалин є дуже важливим і необхідним моментом для більш успішної та менш проблемної міжнародної та міжкультурної комунікації.

Суспільно-політична лексика української та англійської мов кінця ХХ ст. містила, головним чином, слова, що позначали поняття та явища радянського періоду, соціалістичного суспільства. Більша частина слів відійшла в минуле, перейшовши в розряд історизмів. Значні соціальні зміни знаходять своє відображення у мові, перш за все у суспільно-політичному словнику. Утворені лакуни заповнюються як власними ресурсами української та англійської мов, так і новими запозиченнями з різних мов, наприклад:

мана - *карта* - *map*;

субмарина - *підводний човен* - *submarine*;

брифінг - *зустріч* – *briefing*;

дивіденд - *прибуток* – *dividend*

Беручи до уваги процес розвитку української мови, на сьогодні простежується тенденція щодо створення власної лексичної системи. Проте, використання англіцизмів зростає, хоча в кожній мові вони виконують функції, продиктовані соціальними і політичними факторами конкретної держави.

Як підсумок, можна відмітити, що динамічні процеси, які мають місце у складі суспільно-політичної лексики української та англійської мов пов'язані, як із оновленням лексичного складу, так і з шляхом змін у значенні слів чи, принаймні, зміщенням їх семантичного навантаження.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка/ И.В. Арнольд. – М.: Наука, 1993. – 335 с.
2. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М: Наука, 1986. – 320 с. <http://www.classes.ru/grammar/174.Akhmanova/>
3. Гаспаров Б.М. Лингвистика языкового существования. Язык. Память. Образ / Б.М. Гаспаров. – М.: Высшая школа, 1996. – 341 с.
4. Мамич М.В. Явище інконгруентності в політичному дискурсі // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – 2001. – Вип. 33: Філологічні аспекти дослідження дискурсу. – С. 278-282.
5. Комиссаров В.Н. Теория перевода. – М.: Высшая школа, 1990. – 412 с.
6. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навчальний посібник / Віктор Коптілов. Київ: Юніверс, 2003. – 280 с.
7. Короткий словник лінгвістичних термінів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/tpp/glossary.htm>
8. Словник з методики викладання української мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/ТК_Wisnyk402/ТК_wisnyk402_zakhl'upana_kochan.htm

Сулименко Г.В.

студентка,

Демченко Н.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,

професор, завідувач кафедри перекладу та іноземних мов,

Полтавський інститут економіки і права

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ НА ОСНОВІ ПРОМОВ ПРЕЗИДЕНТА США БАРАКА ОБАМИ

Розглядаючи проблему фразеології в політичному дискурсі, ми проаналізуємо поняття дискурс і особливості фразеології, яка в ньому функціонує. Мета даної статті дослідити роль ідіоматичних одиниць в політичному дискурсі Барака Обами.

Поняття «дискурс» дуже багатозначне. Воно походить від латинського слова *discursus*, що буквально означало «біг у різних напрямках» [2]. В лінгвістиці це поняття трактується як – вид мовної комунікації, орієнтований на обговорення й обґрунтування будь-яких аспектів дій, думок і висловлювань її учасників. Це визначення наводиться у «Словнику політичної термінології» [6].

Виділяють різні аспекти дискурсу, а саме такі: семіотичний, що включає в себе як «знакові системи» (мова, жести, образи, символічні системи), так і форми знання, що відповідають певному часовому і соціокультурному контексту; діяльнісний, що являє собою різні соціальні дії, спрямовані на підтримку існуючих знакових систем і на створення нових смислів; матеріальний, що являє собою «навколишнє середовище» соціальної взаємодії: час, місце, умови; політичний, що формує і відтворює владні

відносини в суспільстві. Виділення цього аспекту як самостійного впливає з розуміння політики як особливої сфери соціального життя, пов'язаної з феноменом влади, що пронизує всі сфери і рівні соціальної взаємодії; соціокультурний, що являє собою взаємодію персонального, соціального і культурного знання, цінностей, ідентичностей, що включає в себе знання про «знакові системи», соціальні та політичні дії, матеріальний світ [2].

Однією з переваг даного підходу є виділення політичного аспекту дискурсу, що акцентує увагу на формуванні, прояві й відтворенні владних відносин у суспільстві.

Суспільне призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб вселити адресатам – громадянам – необхідність політично правильних дій або оцінок. Інакше кажучи, мета політичного дискурсу – не описати, а переконати, спонукавши адресата обґрунтувати переконання і перейти до дії [3].

Ідіома є фразеологічною одиницею, словосполучення, значення якого відрізняється від значень його компонентів [1]. Їх можна назвати сталими виразами та словосполученнями, які не мають відповідників у інших мов.

Ідіоми є досить поширені не лише у повсякденному житті, але й у промовах політиків, зокрема, у промовах Барака Обама. Саме використання ідіом робить його виступи досить виразними і переконливими. Так, за приклад, у інавгураційній промові Барака Обама він використовує низку ідіом, таких як: «live and learn» – вік живи, вік учись, «nothing is impossible to a willing heart» – (хто хоче той досягне), «future filled with hope» – (майбутнє сповнене надії), «I beg to differ» – (дозволю собі не погодитися), «against the clock» – (за короткий час), «be in effect» – (діяти), «place something on the agenda» – (поставити щось на порядок денний), «all the better» – (тим краще), «come into action» – (приступати до дій), «affair of honor» – («діло честі»), «to build on» – (створювати) [2].

Використані ідіоми можна поділити на позитивні, негативні та нейтральні. Прикладом негативно ідіоми є такі: «hot air», що означає пусті балачки, «to get on/off your soap box» – (пусті обіцянки), «to kick off» – (позбавити), «the hate of extremists» – (ненависть до екстремістів), «give up» – (здаватися), «lay off» – (звільнити), «shut down» – (закривати). Позитивною ідіомою є наступна: «keep smiling», що означає – («Усміхайся! Не сумуй!»), «price of progress» – (ціна прогресу), «to hold in one's grip» – (тримати у своїй владі), «pick one's step» – (просуватися вперед). Нейтральні ідіоми, зазвичай, виражають певну думку: «to serve someone hand and food» – (віддано служити комусь), «common sense» – (здоровий глузд), «pull somebody's up» – (утримати когось на ногах), «not to have a dogs chance» – (не мати ніяких шансів), «better untaught than ill taught» – (краще бути неученим чим неправильно ученим) [3].

Заслугує на увагу і використання політиком ідіоми «to show thought for somebody», що має декілька значень подумати, піклуватись, проявляти увагу до когось. Проте саме у промові президента використовується третє значення цієї ідіоми. Такі фразеологічні одиниці як: «to carry on» – (вести справу), «to carry up» – (будувати, зводити), «to dust off one's old skills» – (згадати свої давні навички), «to build up» – (постати перед), «to be a force for good» –

(інструмент добра), «the odds are great» – (завеликі шанси), «to fight to recover» – (намагатися оговтатися) мають позитивний відтінок [5]. Саме використовуючи такі фрази Б. Обама описує свої майбутні дії на посаді президента, дає переконливі обіцянки громадянам країни.

Крім емоційно-забарвленої лексики, в інавгураційній промові Б. Обама використовує багато нейтральних фраз: «to carry forward» – (просувати справу, приносити успіх), «to spin out» – (бентежитись, довго розповідати щось), «to run for» – (йти в, претендувати), «to face with something» – (стикатися з чимось), «to take on a system» – (приймати), які не мають позитивного чи негативного значення, але вони зв'язують речення, конкретизують сказане і вказують на стиль мовця [4].

Викладене свідчить про те, що фразеологізми є тими мовними одиницями, які роблять мовлення мовця яскравим, цікавим, свідчать про його інтелектуальний рівень. Використання ж ідіоматичних одиниць у політичних промовах робить виступи політиків емоційними, переконливими, допомагає привернути увагу слухача до слів мовця та у поєднанні з іншими засобами утримати її.

Список використаних джерел:

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Л. : ЛГУ, 1963. – С. 72-73.
2. Юзефович Н.Г. Політичний дискурс і міжкультурне спілкування / Н.Г. Юзефович // Інтерпретація. Розуміння. Переклад: зб. наук. ст. / Санкт-Петербурзький держ. ун-т економіки та фінансів; відп. ред. В.Є. Чернявська. – Санкт-Петербург, 2005. – С. 231-240.
3. Barack Obama's Inaugural Adress [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>.
4. Barack-Obama-Election-Night-Victory-Speech-Grant-Park-Illinois-November-4-2008.htm
5. Barack-Obama-The-American-Promise-Acceptance-Speech-at-the-Democratic-Convention-Mile-High-Stadium--Denver-Colorado-August-28-2008.htm
6. http://pidruchniki.com/14051003/politologiya/slovník_politologichnih_terminiv

Помелуйко О.М.

студентка,

Миколаївський національний університет

імені В.О. Сухомлинського

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ЯВИЩ ПРИРОДИ

Фразеологічні одиниці завжди займали одне з перших місць по складності перекладу. Фразеологічні одиниці широко використовуються у нашому мовленні, адже роблять наше мовлення яскравішим, емоційнішим, виразнішим, не залежно від того, якою мовою ми розмовляємо – українською

чи англійською. Фразеологічні одиниці з семантичним полем явищ природи є достатньо великим шаром лексики та характеризуються досить високою вживаністю.

Метою нашої роботи є обґрунтування та експериментальна перевірка засобів перекладу фразеологічних одиниць з семантичним полем явищ природи з англійської на українську мову на матеріалі «Англо-українського фразеологічного словника» під редакцією К.Т. Баранцева [1].

Спираючись на аналіз наукових джерел українських та зарубіжних вчених, як Л.Г. Авксент'єв, Н.Н. Амосова, С.Г. Гаврін, Т.Ф. Єфремова, В.П. Жуков, В.І. Карабан, В.П. Козакова, Д. Кюрі, Б.О. Ларін, С.В. Лафлін, Ф.П. Медведєв, О.Д. Мешков, Л.І. Ройзензон, В.Н. Телія щодо визначення поняття «фразеологічна одиниця», можна стверджувати, що дане поняття тлумачать наступним чином:

- сталий зворот, стійке поєднання слів, який виступає в мові як єдиний, неподільний за значенням вислів;
- стилістично нейтральні звороти, які позбавлені метафоричності або втратили її;
- стійке поєднання лексем з повністю або частково переосмисленим значенням;
- стійкі словосполучення, які характеризуються втратою первісних реалій і появою нового метафоричного значення.

Зрозуміло, що фразеологічні одиниці мають такі властивості, як образність, експресивність та злитність значення.

Проаналізувавши різноманітні класифікації, ми обрали морфологічну класифікацію, яку пропонує І.В. Арнольд. У результаті дослідження ми встановили, що найчастіше фразеологічні одиниці виступають у ролі дієслова – 52,7%, найрідше – у ролі вигука – 1,05%, а у ролі прийменника не виступають взагалі; у ролі іменника – 20,5%, у ролі речення – 12,6%, у ролі прислівника – 11,05%, у ролі прикметника – 1,05%. Згідно структурам англійських фразеологічних одиниць, які подає І.В. Арнольд, ми отримали такі дані: як дієслово – V + N – 38,9%, V + one's + N – 9,5%, V + one + N – 1,6%, V + subordinate clause – 1,6%, V + and + V – 1,05%; іменник – A + N – 10%, N + prp + N – 5,8%, N + N – 2,6%, N + and + N – 2,1%, 'S + N – 0%, Ns' + N – 0%, N + A – 0%, N + subordinate clause – 0%; речення – 12,6 %; прислівник – Prp + N – 10,5%, Adv + prp + N – 0,5%, N + N – 0%, Prp + N + o r + N – 0%, Cj + clause – 0%; прикметник – As + A + as + N – 1,6%, жодна зі схем не підходить – 0,5%, A + and + A – 0%; вигук – 1,05%, прийменник – 0%.

Порівнявши структуру англійської фразеологічної одиниці зі структурою еквівалентної української фразеологічної одиниці, ми виявили, що при перекладі структура може як змінюватись (50,5%), так і залишатись такою ж, як і в англійській мові (49,5%). Це відбувається через те, що англійська та українська мови різні, англійська мова – аналітична, а українська – синтетична, тому при перекладі ми можемо спостерігати як і зміну структурної моделі, так і її збереження.

При перекладі фразеологічної одиниці перекладачеві необхідно передати її зміст і відобразити її образність, знайшовши аналогічний вираз у мові перекладу і не загубивши при цьому стилістичну функцію фразеологічної одиниці [3]. Бувають моменти, коли за наявності рівноцінного фразеологічного відповідника, доводиться шукати інші шляхи перекладу, тому що він не підходить у даному контексті. Навіть у межах однієї групи фразеологічних одиниць може знадобитися індивідуальне рішення [2]. Для досягнення максимальної адекватності А.В. Кунін використовує такі види перекладу: еквівалент, повний аналог, частковий аналог, описовий переклад, антонімічний переклад, калькування, комбінований переклад [4].

Еквівалент – це наявна у мові перекладу адекватна фразеологічна одиниця, яка співпадає з англійською фразеологічною одиницею за змістом, за образною основою.

Повний аналог – це така стійка фразеологічна одиниця у мові перекладу, яка за значенням адекватна англійській, але за образною основою відрізняється повністю.

Частковий аналог – це така стійка фразеологічна одиниця у мові перекладу, яка за значенням адекватна англійській, але за образною основою частково відрізняється.

Описовий переклад – це переклад шляхом передачі змісту англійської фразеологічної одиниці вільним словосполученням.

Антонімічний переклад – це передача негативного значення за допомогою стверджувальної конструкції або навпаки.

Метод калькування використовується у тих випадках, коли необхідно виділити образну основу фразеологічної одиниці або коли англійську фразеологічну одиницю неможливо перевести за допомогою інших видів перекладу.

Комбінований переклад використовується у тих випадках, коли аналог мови перекладу не повністю передає значення англійської фразеологічної одиниці або має інший специфічний колорит місця або часу.

Опрацювавши способи перекладу фразеологічних одиниць, ми встановили таке їх використання: описовий спосіб – 50% (add another hue to the rainbow – прикрашати те, що й так красиве; be down the wind – бути у стані занепаду), повний аналог – 22,1% (beat the wind – носити воду решетом; drop from the clouds – упасти, як сніг на голову), частковий аналог – 15,8% (it rains cats and dogs – дощ ллє як з відра; wind (one) round one's finger – обкрутити кругом пальця), еквівалент – 6,3% (after a storm comes a calm – після бурі настає тиша; he who sows the wind reaps whirlwind – посієш вітер, пожнеш бурю), калькування – 4,8% (on the windy side – з навітряного боку; all colours of the rainbow – всі кольори веселки), антонімічний переклад – 0,5% (spare one's wind – не кидати слова на вітер), комбінований – 0,5% (like a clap of thunder from a clear sky – як грім серед ясного неба – раптом, несподівано – як сніг на голову).

Найуживанішим засобом перекладу англійських фразеологічних одиниць українською мовою є описовий переклад.

Список використаних джерел:

1. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. – 2-ге вид., – К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. – 1056 с.
2. Козакова Т.А. Практические основы перевода. – СПб.: «Издательство Союз», 2001. – 320 с.
3. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.: ЭТС. – 2001. – 424 с.
4. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь / Лит. ред. М.Д. Литвинова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз., 1984. – 944 с.

РИТОРИКА

Levytska J.A.

Student,

International Law Department

Yaroslav the Wise National Law University

ARGUMENT AS A WAY OF PERSUASION

Nowadays a particular interest is evoked by the persuasive speech, namely, the rhetorical argument. The ability to convince the interlocutor of the veracity of arguments is of great importance and it is impossible without understanding the essence of the rhetorical proof. Suggestion as a way of influence depends on a set of factors therefore it is also an important element of the argument.

The vindication is the ability to build affecting speech using rational arguments. In rhetorical purposes the vindication is applied in a pure form, especially, in official situations when there is a need to affect minds of the audience. But the vindication is even more important for the rhetoric as a base to build «rhetorically enriched» forms of argumentation. The main elements are thesis, arguments and demonstration of the connection between the arguments and theses. We cannot consider any interesting idea as the argument, but the one proving our thesis [1; p. 120]. The value of rational arguments depends much on the logic conformity.

Arguments have to be true. The true consequence follows, as we know, only from genuine promises. Breaking this rule leads to such mistakes in the vindication, as: a) the false argument is a wrong unscientific thought; b) the random argument is the right thought which is mistakenly presented as the proof of our thesis; c) the ridiculous argument is an extreme form of the false argument; it is an obvious and sometimes exaggerated mistake in the reasoning.

Arguments have to be the sufficient bases for the thesis. The author has to present proper arguments which confirm the protected thesis.

All diverse ways of the universal argument can be divided into empirical and theoretical. The empirical argument is the argument, leaning on the reasoning and not using direct references to the experience. The distinction between the empirical and theoretical argument is relative like the border between the empirical and theoretical definition.

From different ways of the theoretical argument the following ones are particularly important: the deductive argument (deducing a reasoned statement from other earlier accepted statements), the system argument (justifying the statement including it into a well-checked system of statements or into the theory), basic verifiability and refutability (demonstrating a basic possibility of empirical confirmation and an empirical denial of the reasoned statement), a compatibility

condition (displaying the compliance of the reasoned situation with the laws, principles and theories relating to the studied sphere of the phenomenon), the methodological argument (justifying the statement with a support on a reliable method by means of which it has been received) [3; p. 250].

All mentioned above methods of universal (empirical and theoretical) and contextual argument make a basis of all the ways of any argument, but, of course, they don't settle a set of possible receptions of persuasion [2; p. 200]. Direct confirmation is a direct supervision of those phenomena which are mentioned in the reasoned statement. Having indirect confirmation means confirmation of logical consequences of the reasoned statement, but not direct confirmation of the statement.

Suggestion is a concept which is mostly psychological, because through suggestion a rhetorician imposes on a listener a ready opinion on a given topic by acting on his mind. Thus, the problem of suggestion is to create a sense of voluntary perception other people's opinions in the addressee, its relevance and attractiveness. Creating a suggestion the author uses emotional arguments: psychological, figurative references to authorities. These arguments are built on estimates and norms, and have to seem true, rely on competent opinions, and refer to the personality. Suggestion directed on the audience sets as the purpose to force a person to accept the offered ideas affecting his sensual and emotional spheres and to be guided by them in practical affairs.

Specificity of rhetorical argument is a complex phenomenon and if the speaker wishes to achieve a success, he has to take into account a number of factors: a form of submission of the text, the competence of audience, which the speaker addresses to. Besides, the speaker has to consider his own social status to be rather competent for this audience. In order to impose his judgment on a specific question to the audience the speaker has to use only his own eloquence, but also to take into account the psychological factor of the audience.

References:

1. Anisimova T. V. Modern business rhetoric//Voronezh, 2004. – 432 pages.
2. Rozhdestvenskiy Y. V. Theory of rhetoric//Moscow, 2005. – 304 pages.
3. Hazagerov G. G. Rhetorical dictionary//Moscow, 2004. – 432 pages.

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 22.05.2015. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,51. Тираж 100. Замовлення № 0515-147.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.